

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ.)
«ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΓΙΑ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥΣ»

ΟΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΠΑΡΟΧΟΥΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Διπλωματική Εργασία του
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΑΚΗ
Α.Μ. ΜΤΟ 178

Επιβλέπων Καθηγητής:
Επ. Καθηγητής Δρ. Μάρκος Κουργιαντάκης

Ηράκλειο, Μάρτιος 2023

Copyright © Βασιλάκης Ι. Ευάγγελος, 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το πρόγραμμα δεν υποδηλώνει
απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του
Τμήματος

Ευχαριστίες

Η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί μια διπλωματική εργασία στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΓΙΑ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥΣ: M.B.A. for Engineers» του Διατμηματικού Προγράμματος μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ.), του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστήμιου, που εδρεύει στο Ηράκλειο Κρήτης. Θα ήθελα να ευχαριστήσω βαθύτατα τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας, Επ. Καθηγητή Δρ. Μάρκο Κουργιαντάκη για την πολύτιμη καθοδήγηση του, την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη που έδειξε τόσο προς το πρόσωπο μου όσο και στις ικανότητες μου. Ο τρόπος προσέγγισης, τόσο στο πρόσωπο μου όσο και στη διαδικασία εκπόνησης αυτή της εργασίας, αποτέλεσε εξ αρχής το σημαντικότερο για μένα κίνητρο να ολοκληρώσω με επιτυχία αυτή την διπλωματική εργασία.

Επιπροσθέτως, θα ήθελα να ευχαριστήσω προσωπικά τον τέως Διευθυντή του μεταπτυχιακού προγράμματος κ. Κουδουμά Εμμανουήλ για την άμεση εξυπηρέτηση και το ενδιαφέρον του, όποτε αυτό καθίσταντο αναγκαίο. Τέλος, θέλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς την οικογένεια μου, που με τη συνεχή και αδιάκοπη υπομονή της, το κουράγιο της και την ηθική της υποστήριξη προς το πρόσωπο μου, δημιούργησε όλες αυτές τις προϋποθέσεις που ήταν απαραίτητες για να φτάσω με επιτυχία στο τέλος αυτού του δρόμου και την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου εργασίας.

Περίληψη

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία έχει ως απώτερο σκοπό να εξεταστεί το «ψυχογράφημα» των καταναλωτών στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, και πιο συγκεκριμένα τη στάση των καταναλωτών απέναντι στους παρόχους ενέργειας. Αυτή η μελέτη συνδέεται άμεσα σε πρώτο βαθμό με τη ανάλυση των κριτηρίων απόρριψης από τον καταναλωτή ενός παρόχου και μη μεταπήδησης του σε αυτόν και κατά δεύτερο βαθμό, με την ανάλυση γενικότερα, των προτεραιοτήτων του καταναλωτή μέσα στην αγορά και των τάσεων του, υπό τις συνθήκες που βιώνει σε κάθε επίπεδο τη δεδομένη χρονική στιγμή. Κύριος στόχος αυτής της μελέτης, δεν είναι άλλος από την κατανόηση του σκεπτικού του τελικού αποδέκτη του προϊόντος που παράγεται στον κλάδο της ηλεκτρικής ενέργειας, και η προσπάθεια προσέγγισης του προκειμένου να καταστεί το προϊόν περισσότερο ελκυστικό και προσίτο μεν και πολύ πιο αποδοτικό δε, τόσο για το φυσικό περιβάλλον όσο και για την εν γένει οικονομία της ελληνικής κοινωνίας και του κράτους. Ο συγκεκριμένος παράγοντας, μάλιστα, αποτελεί και το βασικότερο συμπέρασμα που εξάγεται στο τέλος της συγκεκριμένης έρευνας, καθώς οι συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά γενικώς στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με όλες αυτές τις καταστάσεις που βιώνει ο πλανήτης σε οικονομικό επίπεδο, καθορίζει σε απόλυτο σχεδόν βαθμό τη στάση των καταναλωτών έναντι των παρόχων ενέργειας στη Ελλάδα. Η απελευθέρωση της αγοράς από τη μια έχει κάνει πρόοδο τις τελευταίες δεκαετίες στη χώρα και προσπαθεί να βοηθήσει την όλη κατάσταση για τον καταναλωτή, από την άλλη όμως αυτή η πρόοδος προχωρά με μικρό ακόμα ρυθμό και δεν καθιστά τον οικονομικό παράγοντα λιγότερο σημαντικό παρά την απελευθέρωση της αγοράς. Κλείνοντας, μετά την έκθεση των συμπερασμάτων και των προβληματισμών που εξάγονται από τη μελέτη αυτή, γίνεται αναφορά στις σχετικές προτάσεις που θα παρουσίαζαν μια θετική εξέλιξη σε όλο αυτό και θα μετατόπιζαν το «κέντρο βάρους» του ενδιαφέροντος του τελικού καταναλωτή του προϊόντος από το οικονομικό κριτήριο και θα τον οδηγούσε σε άλλα κριτήρια, να κινηθεί πιο «ελεύθερα» στην αγορά και σε άλλου είδους παροχές.

Abstract

This specific thesis has as its ultimate purpose to examine the "psychogram" of consumers in the electricity market, and more specifically the attitude of consumers towards energy providers. This study is directly related in first degree to the analysis of the criteria for rejection of a provider and not switching to him and in second degree, to the analysis in general, of the consumer's priorities in the market and his tendencies, under the conditions which is experienced on every level at the given moment in time. The main objective of this study is to understand the rationale of the final recipient of the product produced in the electricity industry and tries to approach him in order to make the product more attractive and accessible, and much more efficient to the natural environment as well as for the general economy of Greek society and the state. This specific factor, in fact, is also the most basic conclusion drawn at the end of this specific research, as current condition, not only in Greece, but generally in the European Union, with all these situations that the planet is experiencing at an economic level, determines almost to an absolute degree the attitude of consumers towards energy providers in Greece. On the one hand, the liberalization of the market has made progress in the last decades in the country and is trying to help the whole situation for the consumer, but on the other hand, this progress is still progressing at a small pace and does not make the economic factor less important, despite the liberalization of the market. In closing, after the presentation of the conclusions and concerns derived from this study, reference is made to the relevant proposals that would present a positive development in all this and would shift the "center of gravity" of the interest of the final consumer of the product from the economic criterion to other criteria and make him move more "freely" in the market and in other types of benefits.

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή.....	2
2. Η ιστορία του Ηλεκτρισμού στην Ελλάδα	4
2.1 Απελευθέρωση της αγοράς στην Ελλάδα	11
3. Το Θεσμικό Πλαίσιο στην Ελλάδα	21
3.1 Νόμος 2773/1999 (ΦΕΚ 286/Α/22-12-1999)	21
3.2 Νόμος 3426/2005 (ΦΕΚ 309/Α/22-12-2005)	26
3.3 Νόμος 4001/2011 (ΦΕΚ 179/Α/22-8-2011)	27
3.4 Νόμος 4425/2016 (ΦΕΚ 185/Α/30-9-2016)	30
4. Η αγορά του σήμερα και οι πάροχοι ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα	33
4.1 Η σημερινή κατάσταση της Αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.....	33
4.2 Η Δ.Ε.Η. κυριαρχεί στην αγορά παρά την απελευθέρωση.....	44
5. Συμπεριφορά Καταναλωτών στην Αγορά Ενέργειας.....	46
6. Εμπειρική μελέτη – Έρευνα.....	60
6.1 Σκοπός της έρευνας	60
6.2 Ερευνητικά Ερωτήματα	61
6.3 Μεθοδολογία έρευνας.....	61
6.4 Ανάλυση Αποτελεσμάτων.....	65
7. Συμπεράσματα και Προβληματισμοί.....	81
7.1 Βασικά Συμπεράσματα.....	81
7.2 Σύγκριση – Προτάσεις	84
7.3 Μελλοντικές Προεκτάσεις	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	90
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο.....	98

1. Εισαγωγή

Η εισαγωγή της ενέργειας στη ζωή του ανθρώπου με τη μορφή της ηλεκτρικής ενέργειας μετέφερε την ανθρωπότητα σε μια νέα πραγματικότητα. Η αξιοποίηση της ηλεκτρικής ενέργειας από τον άνθρωπο αποτελεί ένα θαύμα της τεχνολογίας, μια τεχνολογική επανάσταση η οποία έμελλε να αλλάξει ολοκληρωτικά τη μορφή της ανθρώπινης δραστηριότητας και γενικότερα του ανθρώπινου γένους. Σε σχέση με τις υπόλοιπες μορφές ενέργειας, μέχρι στιγμής, αυτή που αποτέλεσε το θεμέλιο λίθο και αυτή που επηρέασε περισσότερο από όλες τον σύγχρονο πολιτισμό είναι αυτή της ηλεκτρικής ενέργειας. Σημαντικότερο χαρακτηριστικό της άλλωστε είναι η μετατροπή της σε άλλες μορφές ενέργεια, αλλά κυρίως η ευκολία μεταφοράς της σε πολύ μεγάλες αποστάσεις. Επιπλέον, ως προς την παραγωγή της, η ηλεκτρική ενέργεια εμφανίζει μια ιδιαιτερότητα, που μόνο θετικές συνέπειες μπορεί να αποφέρει, καθώς παράγεται από πολλές και διαφορετικές πηγές, η πρώτη ύλη δηλαδή ποικίλει. Παραδείγματος χάριν, πρώτη ύλη αποτελεί το φυσικό αέριο, ο λιγνίτης και το πετρέλαιο (ορυκτά), το υδροηλεκτρικό καύσιμο ή οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (π.χ. ήλιος και αέρας).

Πάνω σε όλα αυτά τα πλεονεκτήματα που συγκεντρώνει, η ανθρωπότητα «πάτησε» και με τη χρήση της κατάφερε να αναπτύξει νέες τεχνολογίες σε όλους τους τομείς της ζωής του, σε τέτοιο σημείο που πλέον ο άνθρωπος την συναντά σε όλο το φάσμα της καθημερινότητας του, σε κάθε του δραστηριότητα, αλλά κυρίως στην βιωσιμότητα του (ιατρική περίθαλψη, θέρμανση κ.α.). Η ζωή πλέον κάθε ανθρώπου φαντάζει αδιανόητη χωρίς τη χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας και απόρροια αυτού αποτελεί το γεγονός πως η παροχή ενέργειας, κυριότερα ηλεκτρικής ενέργειας, αναδείχθηκε αναγκαίο κοινωνικό αγαθό, απόλυτα απαραίτητο για την διασφάλιση της αξιοπρεπούς επιβίωσης του ανθρώπου.

Γίνεται, λοιπόν, εύκολα αντιληπτό πως ο τελικός αποδέκτης αυτού του αγαθού δεν είναι άλλος από την κοινωνία και κατ' επέκταση από τον τελικό καταναλωτή. Η εστίαση γίνεται σε αυτόν και την στάση του απέναντι σε αυτούς που του παρέχουν αυτό το αγαθό προς κατανάλωση. Επομένως, και πάνω σε αυτή τη λογική, η εργασία αυτή σκοπεύει στην μελέτη και την αξιοποίηση των συμπερασμάτων που εξάγονται για την συμπεριφορά του μέσου καταναλωτή μέσα στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας. Γίνεται μια προσέγγιση των «θέλω» του καταναλωτή και των παραγόντων που θα τον οδηγήσουν σε μια επιλογή προμηθευτή ενέργειας ή αντίθετα στο να τον σαμποτάρει. Επιπλέον, γίνεται προσπάθεια να μελετηθούν οι πρακτικές του ίδιου του καταναλωτή να επιφέρει τα αποτελέσματα που θα ήθελε ο ίδιος τόσο σε επίπεδο εξοικονόμησης ενέργειας όσο στην διευκόλυνση της καθημερινότητας του.

Τέλος, γίνεται μελέτη των κοινωνικών κριτηρίων και των κοινωνικών ομάδων που προκύπτουν μέσα στο κλάδο αυτό.

Ως προς τη δομή της εργασίας και ξεκινώντας αυτή, στο Κεφάλαιο 2 γίνεται μια γενική αναφορά της ιστορίας του ηλεκτρισμού στην Ελλάδα, στην διαδικασία εξέλιξης της παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα, καθώς και στην προσπάθεια απελευθέρωσης της αγοράς. Το Κεφάλαιο 3 αρχικά κάνει μια πρώτη αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει την αγορά και έπεται η λεπτομερής ανάλυση των τεσσάρων νομοθετικών πλαισίων που θεσπίστηκαν για να εξασφαλίσουν αυτό το σκοπό. Έπειτα, στο Κεφάλαιο 4 καταγράφεται το πως έχει διαμορφωθεί στο σήμερα η αγορά της ενέργειας στην Ελλάδα και οι πάροχοι ενέργειας, αλλά και το φαινόμενο της ολοκληρωτικής κυριαρχίας της Δ.Ε.Η στην αγορά παρά την απελευθέρωση της αγοράς. Στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο, Κεφάλαιο 5, γίνεται αναδρομή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και των παλαιότερων ερευνών/βιβλιογραφίας σχετικά με τη στάση και τη συμπεριφορά των καταναλωτών μέσα στην αγορά της ενέργειας. Μετά το θεωρητικό σκέλος της εργασίας, ακολουθεί το Κεφάλαιο 6 όπου ξεκινάει η κατάθεση της εμπειρικής μελέτης, της κατ' ουσία έρευνας, αρχικά με την αναφορά στον σκοπό της έρευνας, μετά με την παρουσίαση των ερευνητικών ερωτημάτων και της μεθοδολογίας της έρευνας και τέλος, με την ανάλυση των αποτελεσμάτων που εξάχθηκαν από αυτή. Ολοκληρώνοντας, η εργασία καταλήγει με το Κεφάλαιο 7 όπου καταγράφονται αναλυτικά τα βασικά συμπεράσματα που συμπεραίνονται από όλη αυτή τη διαδικασία, η σύγκριση με το παρελθόν, οι προβληματισμοί και οι τελικές προτάσεις.

2. Η ιστορία του Ηλεκτρισμού στην Ελλάδα

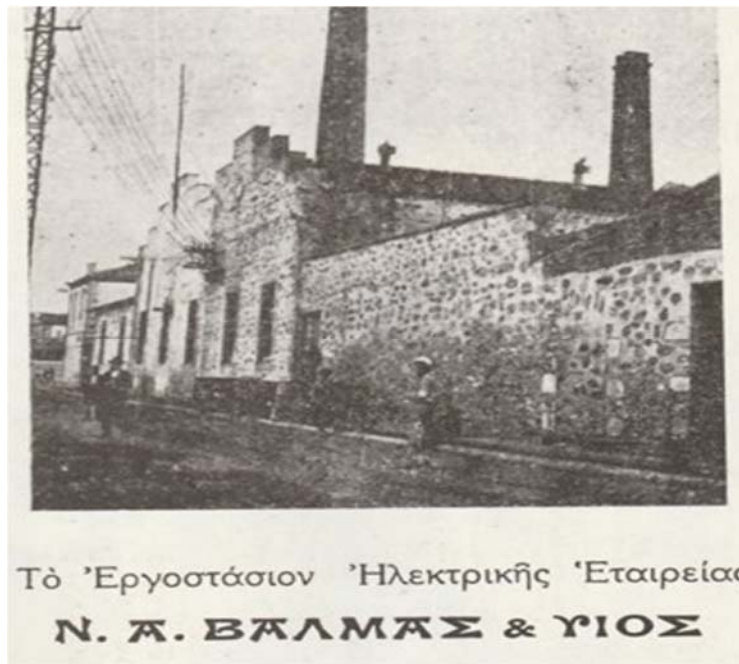
Κάνοντας μια πρώτη ιστορική αναδρομή, στο κομμάτι του φωτισμού στην Ελλάδα, υπάρχουν πολλές πρακτικές που εφαρμόστηκαν από τα νοικοκυριά της εποχής και ανάλογα με το επίπεδο της τεχνολογίας που διέθεταν στα χέρια τους, πριν μπει στις ζωές όλων, ή έστω της πλειοψηφίας των πολιτών, ο ηλεκτρισμός στα σπίτια κάθε νοικοκυριού. Για παράδειγμα, στην νεότερη εποχή του Ελληνικού νεοσύστατου κράτους (και από την απελευθέρωση από το ζυγό του τουρκικού κράτους και μετά) η αρχική μορφή φωτισμού των ελληνικών νοικοκυριών γινόταν με δάδες, λύχνους και φαναράκια με λάδι. Μετέπειτα, ήρθαν οι λαμπτήρες πετρελαίου, έως ότου το έτος 1862 αντικαταστάθηκαν από το φωταέριο. Έτος 1889: Αυτή η ημερομηνία αποτελεί μια ιστορική ημερομηνία για τον ηλεκτρισμό, τη βιομηχανία του ηλεκτρισμού στην Ελλάδα και γενικότερα αποτελεί ημερομηνία σταθμό για ολόκληρη την οικονομία και το μέλλον του κράτους της Ελλάδας σε κάθε επίπεδο και τομέα. Το 1889 «καταφάνει» στην Ελλάδα το ηλεκτρικό ρεύμα και έρχεται ταυτοχρόνως, εκτός την εφαρμογή του σε ένα τεράστιο φάσμα της καθημερινότητας των ανθρώπων, να φωτίσει σιγά σιγά και με την πάροδο των χρόνων κάθε γωνία της Ελληνικής επικράτειας. Πιο συγκεκριμένα, και ύστερα από αναζήτηση ιστορικών στοιχείων, η πρώτη μονάδα που θα παράξει ηλεκτρική ενέργεια δεν είναι άλλη από την Γενική Εταιρεία Εργοληψιών¹. Επρόκειτο για μια ιδιωτική εταιρεία, που στη έμελλε να μοιράσει το φως στη πόλη της Αθήνας, και πιο συγκεκριμένα στο κέντρο με τις πλατείες «Συντάγματος» και «Ομονοίας» να φωτίζονται πρώτες. Όσον αφορά τον φωτισμό του πρώτου κτιρίου της πρωτεύουσας, αυτό δεν ήταν άλλο από τα Βασιλικά Ανάκτορα, αλλά και η κατοικία του προέδρου της εταιρείας ηλεκτρισμού κ. Μελά. Το επόμενο διάστημα και με την εξέλιξη των μέσων και την πρόοδο των δικτύων διανομής του ηλεκτρισμού, η φωταγωγή του κέντρου της Πρωτεύουσας θα κάνει την εμφάνισή της και αυτή.

Επιπροσθέτως, αξίζει να σημειωθεί πως το ίδιο έτος, παραλλήλως, αρχίζει και η ανάπτυξη της ηλεκτρικής παραγωγής υπό την Τούρκικη κυριαρχία ακόμα πόλη της Θεσσαλονίκης. Στη συγκεκριμένη όμως περίπτωση τον ρόλο του παραγωγού της ηλεκτρικής ενέργειας και της διανομής του θα έχει η «Βελγική Εταιρεία». Όλη αυτή η κινητοποίηση στο χώρο της Βιομηχανίας και της Οικονομίας της χώρας, όπως γίνεται αντιληπτό δεν άφησε ανεπηρέαστους μόνο τους ήδη δραστηριοποιούντες επιχειρηματίες της χώρας, αλλά έγινε

---

¹ ΗΡΩΝ, 2022. Πότε ήρθε το ηλεκτρικό ρεύμα στην Ελλάδα – ιστορική αναδρομή. ΗΡΩΝ online, [Διαδίκτυο]. 5 Ιανουαρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.heron.gr/blogs/articles/revma-ellada/>

συνάμα «μήτρα» νέων ελπιδοφόρων επιχειρηματιών στον κλάδο της ηλεκτροδότησης. Αυτού του είδους η επιχειρηματική δραστηριότητα εντοπίζεται αρχικά στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, όπου θα εμφανιστούν ντόπιοι Έλληνες επιχειρηματίες, οι οποίοι θα δραστηριοποιηθούν στο χώρο της ηλεκτροπαραγωγής σε πιο εντατικούς και λιγότερο ερασιτεχνικούς ρυθμούς από ότι οι Έλληνες της Ελλάδας². Γενικότερα, πάντως, είναι φανερό πως εκείνη την εποχή και εκείνες τις χρονιές υφίσταται μια έντονη δραστηριότητα, σε αρκετά μεγάλη κλίμακα για τα δεδομένα της εποχής, στην περιοχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με αποτέλεσμα αυτά τα οποία επιτεύχθηκαν να παίξουν άμεσο ρόλο και στην γείτονα χώρα, δηλαδή την Ελλάδα, και να αποτελέσουν εναρκτήριο ρόλο για περαιτέρω ανάπτυξη στο τομέα της ηλεκτροπαραγωγή και για την χώρα της Ελλάδος. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η εισαγωγή της μεθόδου της παραγωγή ηλεκτρισμού από λιγνίτη Ελλάδα είναι κληρονομιά από Μικρασιάτες της προσφυγιάς κατά την έλευση τους στην Ελλάδα, ύστερα από το εκδιωγμό τους από τη γείτονα χώρα και την εγκατάστασή τους στη πόλη Πτολεμαΐδας. Έτσι, λοιπόν, μεταλαμπάδευσαν την τεχνογνωσία τους και την τεχνοτροπία τους για αυτή τη πρώτη ύλη. Κάτι τέτοιο, όπως είναι προφανές, έφερε μοιραία και τα πρώτα στάδια εξόρυξης και την εκμετάλλευση των ορυχείων λιγνίτη.

Εικόνα 2.1: Ένα Από Τα Πρώτα Εργοστάσια Ηλεκτρισμού Στην Ελλάδα. Ηλεκτρική Εταιρεία Ν. Α. Βαλμάς Και Υἱός, Πηγή: <https://alithinesgynaikes.gr>

² Αγτζίδης, Β., 2014. Η ιστορία της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα. EnergyPress, [Διαδίκτυο]. 7 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://energypress.gr/news/i-istoria-tis-ilektrikis-energeias-stin-ellada-0>

Τα αμέσως επόμενα χρόνια δίνουν το παρόν στο κλάδο του ηλεκτρικού ρεύματος οι πρώτες πολυεθνικές εταιρείες, και πιο συγκεκριμένα με τη συμβολή της ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ιδρύεται η «Ελληνική Ηλεκτρική Εταιρεία». Η συγκεκριμένη εταιρεία ήταν και η εταιρεία που ανέλαβε εκείνη την εποχή να ηλεκτροδοτήσει όλες τις μεγάλες πόλεις. Επρόκειτο για ένα φάσμα παραγωγής τόσο μεγάλο, για τα δεδομένα της εποχής, που οδήγησε ακόμα και στην ηλεκτροδότηση του ηλεκτρικού σιδηροδρόμου που συνέδεε την Αθήνα με τον Πειραιά. Μεγάλο επίτευγμα τότε ήταν επίσης και η ηλεκτροφώτιση κάθε δρόμου και πλατείας, σε συνεργασία με το φωταέριο, που δέσποζε ακόμα στις πόλεις. Στη περίοδο του πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, στη πρωτεύουσα φως υπήρχε κεντρικά και μόνο και αυτό μέσω ηλεκτρικών λαμπτήρων. Κάπου εδώ όμως τα επόμενα χρόνια παρουσιάστηκαν και τα πρώτα προβλήματα στη παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, υπό την έννοια της ανταπόκρισης του εργοστασίου παραγωγής που έδινε το ρεύμα μέχρι τότε στη πόλη. Δεν μπορούσε πλέον να παραχθεί η ποσότητα που ανταποκρινόταν στη ζητούμενη ανάγκη μια τόσο μεγάλης πόλης, η οποία ταυτοχρόνως εξελισσόταν ραγδαίως. Αποτέλεσμα αυτού, δεν ήταν άλλο από το να «μπει» στο παιχνίδι της παραγωγής πλέον και ο ιδιώτης³. Κατασκευάστηκαν ιδιωτικά εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, μικρής εμβέλειας. Με αυτό το τρόπο και φτάνοντας στο 1929 θα έχουν ηλεκτροδοτηθεί πάνω από 200 ελληνικές πόλεις, αλλά πάραυτα δεν γινόταν χρήση το ηλεκτρικού ρεύματος οποιαδήποτε ώρα, ή συνεχώς μέσα στη μέρα. Το ηλεκτρικό ρεύμα ήταν προνόμιο μερικών ωρών και αυτό με πάρα πολλές διακοπές. Φτάνοντας στο στα μέσα του αιώνα συναντάται ένας αριθμός κοντά 400 εταιρειών ηλεκτρικής παραγωγής στην Ελλάδα.

Εξετάζοντας, το τομέα του ηλεκτρικού ρεύματος σε επίπεδο αγοράς εκείνη την εποχή, συναντάται το εξής φαινόμενο. Η προαναφερθείσα διάσπαση της παραγωγικής διαδικασίας σε επίπεδο μονάδων, απογείωσε την τιμή της ενέργειας του ηλεκτρισμού κάνοντας το ηλεκτρικό ρεύμα, σε συνδυασμό με τις τότε δυσκολίες της εποχής, πολυτέλεια. Η διανομή ήταν του ηλεκτρικού ρεύματος με το ίδιο τρόπο εξ ολοκλήρου σε όλη την Ελλάδα ήταν, για τα δεδομένα της εποχής, μια διαδικασία άκρως δύσκολη, όπου χρειάστηκε για να υλοποιηθεί, η αξιοποίηση πληθώρας παραγωγικών πόρων, τεράστιας ποσότητας πόρων ανά τη χώρα, και ταυτόχρονα να γίνει ενοποίηση της παραγωγής μέσω ενός ενιαίου δικτύου παραγωγής και διασύνδεσης.

---

³ Newsroom, 2021. Και εγένετο φως: Η συναρπαστική ιστορία του ηλεκτρισμού στην Ελλάδα - Ο ρόλος της ΔΕΗ. *Ημερησία Online*, [Διαδίκτυο]. 24 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: https://www.imerisia.gr/oikonomia/23303_kai-egeneto-fos-i-synarpastiki-istoria-toy-ilektrismoy-stin-ellada-o-rolos-tis-dei

Από την πλευρά του κράτους τώρα, ως το πέρας του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, το κράτος διαδραμάτιζε έναν επιβλέποντα στην αγορά του κλάδου του ηλεκτρισμού. Περιορισμένο στο επιβλέπει τη τήρησης των νομικών συμβάσεων των ηλεκτρικών εταιρειών. Περνώντας όμως μετέπειτα στην οικονομική κρίση της εποχής που επέφερε ο πόλεμος, το ελληνικό κράτος πήρε τη κατάσταση στα χέρια του και ανέλαβε τη διάσωση των ηλεκτρικών εταιρειών από την δεδομένη χρεοκοπία που επερχόταν. Στο πλαίσιο αυτό η πρακτική και η δράση του κράτους ως προς αυτή τη κατεύθυνση ήταν η ψήφιση του νόμου 1356/ 1918, η οποία προωθούσε την αναστολή των συμβάσεων. Ταυτόχρονα καθόριζε τη τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος, ενώ επιπροσθέτως χορήγησε στις εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας καύσιμη ύλη επί πιστώσει⁴. Βέβαια, ως προϋπόθεση για κάτι τέτοιο, ήταν ο έλεγχος από το κράτος τόσο σε τεχνικό επίπεδο όσο και σε οικονομικό επίπεδο στις επιχειρήσεις. Αυτές οι δράσεις, όπως είναι προφανές, στόχευαν στην εξόφληση του χρέους των προαναφερθέντων επιχειρήσεων ως προς το κράτος. Αργότερα, στα χρόνια της κατοχής, το κράτος ακολουθεί μια στάση περισσότερο αναμονής όσον αφορά την αγορά και την επιχειρηματικότητα στο κλάδο της ηλεκτροπαραγωγής. Δεν διαδραματίζει τον οποιοδήποτε ρόλο στις πραγματοποιούμενες επενδύσεις, ενώ οι συμβάσεις που αναφέρονται ακριβώς παραπάνω παρατάθηκαν έως το πέρας του πολέμου.

Μετά το πόλεμο βέβαια συνεχίστηκαν, και μάλιστα πιο εντατικά όσο περνούσαν τα χρόνια, κινήσεις για την ανάδειξη του κλάδου, την ενίσχυση της συγκεκριμένης αγοράς και την όσο το δυνατόν τη μεγαλύτερη εκμετάλλευση των πηγών ενέργειας στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, το 1942 δημιουργήθηκαν επιτροπές μελετών ως προς αυτή τη κατεύθυνση, δηλαδή τις πηγές ενέργειας, καθώς επίσης και επιτεύχθηκαν διάφορες συμφωνίες με κυριότερη και κρίσιμότερη τη συμφωνία της Εθνικής Τράπεζας και της Deutsche Bank. Κάτι τέτοιο οδήγησε σε κοινή εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων της Ελλάδος. Αυτή η ανάγκη ήταν μια ανάγκη που είχε κάνει την εμφάνιση της ήδη από την εποχή του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, με την απώλεια πρώτης ύλης και την παύση των εισαγωγών τους. Και όπως γίνεται αντιληπτό αυτός ήταν και ο λόγος όπου η μοναδική λύση για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας εκείνη την εποχή ήταν ο λιγνίτης από εγχώριες πηγές. Στο πλαίσιο αυτό, με την ολοκλήρωση των παγκοσμίων πολέμων και την απελευθέρωση του κράτους της Ελλάδας, έρχονται και οι αντίστοιχες χρηματοδοτικές δράσεις από το κράτος με σκοπό την ανοικοδόμηση της χώρας. Έτσι λοιπόν, σχεδιάζεται ένας ολοκληρωτικός κύκλος

---

⁴ Παντελάκης, Ν., 1991. Ο εξηλεκτρισμός της Ελλάδας (1889 - 1956) Από την ιδιωτική πρωτοβουλία στο κρατικό μονοπώλιο, Αθήνα: Εκδόσεις ΜΙΕΤ (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης)

ενεργειών και μελετών, πανελλαδικής εμβέλειας, με απώτερο τελικό σκοπό την μεταστροφή της οικονομίας της χώρας από αγροτική σε βιομηχανική.

Φτάνοντας, λοιπόν, στο καλοκαίρι του 1950 και ολοκληρώνοντας επί της ουσίας μια δεκαετία πολέμων, αν συνυπολογίσουμε και τον Εμφύλιο πόλεμο, έρχεται μια ιστορική στιγμή για τη χώρα και την οικονομία της, μια χρονιά ορόσημο για τον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής στην Ελλάδα, που έμελλε να αλλάξει το ρου της ιστορίας του ηλεκτρισμού. Ήταν δεδομένο πως το ηλεκτρικό ρεύμα είχε εδραιωθεί με κάθε δυσκολία στις πόλεις, αλλά αυτό δε σήμαινε ότι η παραγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας τοποθετούταν σε ικανοποιητικά επίπεδα, ακόμα και για τα δεδομένα εκείνης της εποχής. Η υπάρχουσα μορφή της αγοράς του συγκεκριμένου κλάδου, όπου το μερίδιο της αγοράς καταλαμβάνουν εταιρείες ανά τόπους, όπως επίσης και οι τοπικές μονάδες παραγωγής, δεν ήταν πλέον ικανή να ανταποκριθεί στις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες τόσο των καταναλωτών όσο και του κράτους για ηλεκτρικό ρεύμα. Επιπροσθέτως, αυτή η κατάσταση ευνοούσε κυρίως τις πόλεις της χώρας, ενώ λιγότερο τα χωριά ή μικρότερες περιοχές πόλεων, και ανάλογα το συμφέρον των ιδιωτικών εταιρειών. Το ίδιο ίσχυε και για το ωράριο της ηλεκτροδότησης. Αυτό το μοντέλο ανάπτυξης, χαρακτηρίστηκε ασύμφορο ως αποτέλεσμα του μεγάλου κόστους.

Εικόνα 2.2: Από τα πρώτα δειλά βήματα γνωριμίας με τα νέα τεχνολογίας μηχανήματα,
Πηγή: <https://kozani.tv>

Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα, πλέον η χώρα, στο κλάδο του ηλεκτρικού ρεύματος, να περάσει από τις πρωτοβουλίες των ιδιωτών, όπως προαναφέρθηκε, σε κρατικό μοντέλο και πιο συγκεκριμένα, σε μονοπωλιακή διάρθρωση της αγοράς. Έτσι, λοιπόν, ιδρύεται η κρατική Δ.Ε.Η. (Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού). Μια κρατική επιχείρηση που είχε ως στόχο το δημόσιο συμφέρον και με αυτή τη πλεύση προχωρά στην εξαγορά όλων των ιδιωτικών και

δημοτικών μικροεπιχειρήσεων και όχι μόνο, στο χώρο της ηλεκτροπαραγωγής. Τα μετέπειτα χρόνια το δίκτυο της Δ.Ε.Η. κατάφερε να καταστήσει δυνατή τη παροχή το ηλεκτρικού ρεύματος σε κάθε γωνιά της ελληνικής επικράτειας, σε κάθε απόμακρο σημείο της χώρας, ανάμεσα σε κάθε νησί, σε κάθε χωριό και πόλη του ορεινού ανάγλυφου της χώρας. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως, με την ίδρυση της Δ.Ε.Η. γίνεται εισαγωγή πιο εκσυγχρονισμένων τεχνολογιών παραγωγής, και πιο συγκεκριμένα με την κατασκευή του Θερμοηλεκτρικού Σταθμού στο Αλιβέρι. Με την εκμετάλλευση δύο ορυχείων λιγνίτη με συνολική παραγωγή 3.000 τόνων λιγνίτη καθημερινά, και όπως αναφέρθηκε, με σύγχρονες μεθόδους εκμετάλλευσης. Γίνεται, λοιπόν αυτομάτως εκείνη την περίοδο, ένα από τα ισχυρότερα μονοπώλια της οικονομίας της χώρας, μέσα από το «ισχυρό χαρτί» της διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας και της παραγωγής αυτής, είτε αυτό πρόκειται για οικιακή χρήση είτε για βιομηχανική είτε ακόμα για εμπορική. Το συμβόλαιο συνεργασίας με τον εκάστοτε καταναλωτή γίνεται πλέον δεσμευτικό επί της ουσίας, καθώς δεν υπήρχε η δυνατότητα διαπραγμάτευσης των όρων του, αλλά ούτε και η τιμή του πακέτου παροχής υπηρεσιών.

Όσο αφορά τη στρατηγική της εταιρείας, η αρχική χάραξη του πλάνου έφερνε σε προτεραιότητα την οργάνωση εκ νέου και τον ανασχεδιασμό όλων αυτών των μικρών ιδιωτικών ή δημοτικών επιχειρήσεων, που αναφέρθηκαν παραπάνω ότι εξαγοράστηκαν από τη Δ.Ε.Η, τόσο σε επίπεδο παραγωγής όσο και σε επίπεδο διανομής του ηλεκτρικού ρεύματος. Όπως και έγινε, καθώς αυτές οι μικρές εταιρίες απέκτησαν τα δικαιώματα από τη Δ.Ε.Η., μέσω συμβάσεων, και ανέλαβαν ως αποκλειστικοί διανομείς της ηλεκτρικής ενέργειας στην περιοχή που τους αναλογούσε. Η Δ.Ε.Η. με τη σειρά της στα πλαίσια αυτής της συνεργασίας προσέφερε το προνόμιο του δανειοδότη με ευνοϊκούς όρους σε αυτές της επιχειρήσεις, αν και εφόσον της ζητούταν κάτι τέτοιο, καθώς κάτι τέτοιο στόχευε παράλληλα στην εύρυθμη λειτουργία των μικρών αυτών εταιρειών και συνάμα στο απώτερο κέρδος της ίδιας της Δ.Ε.Η.. Επιπροσθέτως, η ΔΕΗ διατηρούσε τον αποκλειστικό ρόλο της λήψης απόφασης στην τιμολόγηση, έχοντας πάντα ως βασικό κριτήριο τις εκάστοτε ανάγκες σε κεφάλαια των αναδόχων. Όλο αυτό το εγχείρημα όμως, δεν απέφερε καρπούς και τα αποτελέσματα που ήρθαν κρίθηκαν ως άκρως αποτυχημένα, καθώς ο προαναφερθείς σχεδιασμός και το συγκεκριμένο πλάνο απέτυχε. Η αιτία αυτού δεν ήταν άλλη από την έλλειψη οικονομικής επιφάνειας των περισσότερων οργανισμών που δημιουργήθηκαν για να εξυπηρετηθεί αυτό το επιχειρησιακό πλάνο, μιας και δεν κατάφεραν να υποστηρίξουν

οικονομικά αυτό το πρόγραμμα⁵. Αυτοί οι οργανισμοί, προήλθαν από την εξαγορά κοντά τριακοσίων επιχειρήσεων.

Βέβαια ο σχεδιασμός, οι στρατηγικές ανάπτυξης και ο εκσυγχρονισμός των μονάδων παραγωγής που απέφερε ο ερχομός της Δ.Ε.Η. στο προσκήνιο, δεν σταμάτησε προφανώς εκεί. Το έτος του 1953 η γραμμή παραγωγής της Δ.Ε.Η προσθέτει στο «οπλοστάσιο» της, μέσω του Ατμοηλεκτρικού Σταθμού στο Αλιβέρι, όπου με τις δύο στροβιλογεννήτριες καθίσταται ικανή η παραγωγή ενέργειας ηλεκτρικού ρεύματος έως και 600 εκατομμύρια ΚWh κάθε χρόνο. Ακριβώς την επόμενη χρονιά, η Δ.Ε.Η. κάνει το επόμενο της βήμα τεχνολογικά και εγκαινιάζει τον Υδροηλεκτρικό Σταθμό του Λούρου, όπου εκεί τα επίπεδα ηλεκτρικής ισχύος έφταναν τα 5 χιλιάδες KW. Ταυτόχρονα με τον Υδροηλεκτρικό Σταθμό του Λούρου, ολοκληρώνεται και ένα ακόμη μεγαλύτερο βήμα στις παραγωγικές υποδομές της επιχείρησης, λειτουργώντας για πρώτη φορά τον Υδροηλεκτρικό Σταθμό στα Άγρα Έδεσσας, όπου σε αυτή τη περίπτωση η παραγωγική ισχύς «απογειώνεται» στα 40 χιλιάδες KW. Παρόλα αυτά βέβαια, κανένα από τα προαναφερθέντα έργα δεν αποτέλεσαν τη «ναυαρχίδα» των παραγωγικών μονάδων της Δ.Ε.Η.. Η σπουδαιότερη κίνηση ως προς την υδροηλεκτρική παραγωγή εκείνη την εποχή δεν ήταν άλλη από τη λειτουργία του Υδροηλεκτρικού Σταθμού Λάδωνα Αρκαδίας. Επί της ουσίας, ο συγκεκριμένος Υδροηλεκτρικός Σταθμός έφτανε σε επίπεδα παραγωγής ηλεκτρικής 50 χιλιάδες KW. Για να φτάσει σε ένα τέτοιο αποτέλεσμα η παραγωγή, δημιουργήθηκε τεχνητή λίμνη, που εντυπωσίαζε εκείνη την εποχή (βλέπε Εικόνα 2.3). Η χωρητικότητα της έφτανε τα 50 εκατομμύρια κυβικά μέτρα και για να κατασκευαστεί κοντά στους χίλιους εργάτες από την Ελλάδα και περίπου τετρακόσιοι από την Ιταλία⁶.

Είναι αξιοσημείωτο λοιπόν, πως το διακύβευμα ενός τέτοιου πλάνου, δηλαδή ο εξηλεκτρισμός της χώρας από τη ΔΕΗ ήταν ζωτικής σημασίας όχι μόνο σε βιοτικό επίπεδο, αλλά σε όλους τους τομείς τόσο για τους πολίτες όσο και για το ίδιο το κράτος της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό στοιχείο της πανελλαδικής κάλυψης από ηλεκτρικό ρεύμα είναι πως στα επόμενα χρόνια που ακολούθησαν, υπερπολλαπλασιάστηκε με γοργούς ρυθμούς η κατά κεφαλή κατανάλωση του ηλεκτρικού ρεύματος, καθώς επίσης, εξισορρόπησε ταυτόχρονα την κατανομή στην κατανάλωση, η οποία ήταν άκρως ανισόρροπη. Όπως αναλύθηκε παραπάνω, μέχρι την ίδρυση της Δ.Ε.Η. το 1950, η διάθεση της ηλεκτρικής ενέργειας γινόταν ως επί το πλείστο στην πρωτεύουσα της χώρας, και εκεί όχι σε απομακρυσμένες

⁵ Παντελάκης, Ν., 1991. Ο εξηλεκτρισμός της Ελλάδας (1889 - 1956) Από την ιδιωτική πρωτοβουλία στο κρατικό μονοπώλιο, Αθήνα: Εκδόσεις ΜΙΕΤ (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης)

⁶ Δ.Ε.Η, 2022. Ιστορική Διαδρομή. ΔΕΗ online, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.dei.gr/el/dei-omilos/i-dei/istoriki-diadromi/>

περιοχές από το κέντρο της, με το υπόλοιπο μικρό ποσοστό να καλύπτει τις υπόλοιπες περιοχές στην Ελλάδα. Αντίθετα, μετά την έλευση της Δ.Ε.Η. και έως το 1975 εμφανίστηκε κατ' ουσία ισότιμη αντιμετώπιση του πληθυσμού της χώρας. Και αυτό το αποτέλεσμα κατάφερε να το παράξει μειώνοντας δραστικά τα επίπεδα εισαγωγών της πρώτης ύλης κάτω από το μισό, ενώ προηγουμένως γινόταν κατά συντριπτικό ποσοστό εισαγωγή της καύσιμης ύλης. Με τις δράσεις εκσυγχρονισμού της παραγωγικής διαδικασίας, που αναφέρθηκαν παραπάνω, κατέστησε δυνατή τη πλήρη εκμετάλλευση των ελληνικών πόρων τόσο μέσω του λιγνίτη, αλλά και από το υδραυλικό δυναμικό.

*Εικόνα 2.3: Η τεχνητή λίμνη του Υδροηλεκτρικού Σταθμού Λάδωνα Αρκαδίας,
Πηγή: <https://www.dei.gr/el/dei-omilos/i-dei/istoriki-diadromi/>*

2.1 Απελευθέρωση της αγοράς στην Ελλάδα

Το μεταβατικό στάδιο από την εμφάνιση της ΔΕΗ στην αγορά και την δημιουργία ενός ολοκληρωτικού μονοπωλίου στο κλάδο της ηλεκτρικής ενέργειας, μέχρι και μια απελευθερωμένη αγορά αφορούσε ένα πολύ κρίσιμο μα και συνάμα δύσκολο εγχείρημα. Πλέον η χώρα, όντας μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μάλιστα ιδρυτικό, βρίσκεται αντιμέτωπη με τους κανόνες που επιβάλλει η Ε.Ε. (Ευρωπαϊκή Ένωση), και έχουν να κάνουν με το «άνοιγμα» της αγοράς της ενέργειας. Καλείται να συμμορφωθεί υπό τις οδηγίες των τριών δεσμών μέτρων που επιβάλλει η Ε.Ε., και να αποτινάξει από πάνω της την, επί σειρά δεκαετιών, στρατηγική σκληρού κρατικού μονοπωλίου. Κάτι το οποίο, σαφώς, δεν ήταν και το πιο εύκολο εγχείρημα από κάθε άποψη. Γεγονός αξιοσημείωτο ήταν πως, μέσα στο κρατικό αυτό μοντέλο μονοπωλίου είχε ευδοκιμήσει ο συνδικαλισμός, όπως συμβαίνει

σε αυτές τις περιπτώσεις, με τους εκπρόσωπους του να πρωτοστατούν με στόχο της προάσπιση των συμφερόντων και των προνομίων τους, που μετά από αυτές τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά κινδυνεύαν. Μια τέτοια εξέλιξη για αυτούς δεν είχε θετικό πρόσημο. Στα πρακτικά προβλήματα που αναδύονται, μετά από αυτές τις εξελίξεις, η λύση επιχειρείται σταδιακά.

Αρχικά, οι δέσμες μέτρων (Οδηγία 96/92/ΕΚ) οδηγούν την Ελλάδα να συστήσει στις 21/12/1999 [N.2773]⁷ τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε). Μέσω του συγκεκριμένου νόμου μέλη της Δ.Ε.Η και του Υπουργείου Ενέργειας δημιούργησαν ένα είδος επιτροπής, με στόχο τη χάραξη του δρόμου προς την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας. Χαράχθηκε ένα πλάνο με το οποίο συμπορεύθηκε όλη η Ελλάδα⁸. Η Ρ.Α.Ε. ελέγχει, ρυθμίζει και εποπτεύει την αγοράς της ενέργειας, καθώς επίσης και επιβάλλει τον διαχωρισμό στις δραστηριότητες παραγωγής, στη μεταφορά, στη διανομή και στη προμήθεια της ηλεκτρικής ενέργειας. Επίσης, ο συγκεκριμένος νόμος δίνει τη δυνατότητα προκήρυξης νέων αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Η ταξινόμηση και ο «οδικός χάρτης» που διαχειρίζεται η Ρ.Α.Ε. περιέχει όλα τα πρόσωπα και τους φορείς που συμμετέχουν στην αγορά του ηλεκτρισμού από τους παραγωγούς και τους καταναλωτές (πελάτες) μέχρι τους φορείς διαχείρισης του δικτύου διανομής και της μεταφοράς της ηλεκτρικής ενέργειας, τον λειτουργό της αγοράς (Λ.ΑΓ.Η.Ε). Όλοι αυτοί αποτελούν κρίκοι στην ίδια αλυσίδα σχέσεων, που φυσικά, ορίζονται από συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο και έχουν ο καθένας τους το δικό τους περιεχόμενο και σκοπό.

Η ρυθμιστική αρχή Ρ.Α.Ε. εδρεύει στην Αθήνα και αποτελεί ανεξάρτητη αρχή. Επίσης, βρίσκεται υπό καθεστώς μόνο κοινοβουλευτικού και δικαστικού ελέγχου. Ως βασικότερες αρμοδιότητές της βάσει του νόμου 4001 του 2011, και για τις οποίες έγινε λόγος παραπάνω, παρουσιάζονται οι εξής⁹:

- Παρακολουθεί και εποπτεύει την αγοράς ενέργειας.
- Προστατεύει τους καταναλωτές.
- Παρακολουθήση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας.

⁷ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 1999. Νόμος 2773/1999 - ΦΕΚ 286/Α/22-12-1999: Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις. Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας, [Διαδίκτυο]. 22 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/n-2773-1999.html>

⁸ Διαρκής Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου, 1999. Πρακτικό Της Διαρκούς Επιτροπής Παραγωγής και Εμπορίου στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Ανάπτυξης "Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας - ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής". Περίοδος Θ' - Σύνοδος Δ', Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων

⁹ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, 2022. Σχετικά με τη ΡΑΕ - Εισαγωγή. Ιστότοπος ΡΑΕ, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.rae.gr/sxetika-me-ti-rae/>

- Χορηγεί και ανακαλεί, ανάλογα, τις άδειες ηλεκτρικής ενέργειας (παραγωγή, προμήθεια, εμπορεία)
- Εποπτεύει τον Ανεξάρτητο Διαχειριστή Μεταφοράς.
- Εγκρίνει τα τιμολόγια μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων.
- Παρακολουθεί τη πρόσβαση στις ενεργειακές διασυνδέσεις.
- Προχωρά σε λήψη ρυθμιστικών μέτρων για την αποδοτική λειτουργία των ενεργειακών αγορών.

Στη συνέχεια, ο Α.Δ.Μ.Η.Ε. (Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας) διαδραματίζει τον διαχειριστικό ρόλο στο Ελληνικό Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Ε.Σ.Μ.Η.Ε.) και ως αρμοδιότητες του, βάσει του νόμου 4001/2011, ορίζονται τα κάτωθι¹⁰:

- Διασφαλίζει την ανταπόκριση του συστήματος μακροχρόνια, στις δεδομένες και άκρως απαραίτητες ανάγκες της μεταφοράς του ηλεκτρικού ρεύματος, υπό την προϋπόθεση οικονομικά βιώσιμων συνθηκών, έχοντας υπόψιν το ίδιο το περιβάλλον και την προστασία του.
- Παρέχει πρόσβαση στους κατόχους άδειας παραγωγής στο σύστημα, στους κατόχους προμήθειας και εμπορίου ηλεκτρικού ρεύματος, καθώς και σε αυτούς που με νόμιμη διαδικασία εξαιρούνται από το να υποχρεώνονται με την κατοχή τέτοιων αδειών και σε επιλαχόντες Πελάτες.
- Παρέχει δυνατότητα να συνδέεται το Ελληνικό Δίκτυο Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (Ε.Δ.Δ.Η.Ε.) με το Ελληνικό Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Ε.Σ.Μ.Η.Ε.).
- Διαχειρίζεται τις ροές που αποφέρει η ηλεκτρική ενέργεια στο σύστημα, αξιολογώντας και εκτιμώντας τις ανταλλαγές με άλλα διασυνδεδεμένα συστήματα μεταφοράς.
- Ελέγχει και παίρνει αποφάσεις προς την ασφάλεια, την αξιοπιστία και την αποδοτικότητα στη λειτουργία του συστήματος.
- Συνεισφέρει και προσφέρει στο πρόγραμμα κατανομής για τις μονάδες παραγωγής που είναι άμεσα συνδεδεμένες με το Σύστημα, προσδιορίζει τη χρήση της διασύνδεσης με άλλα συστήματα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

¹⁰ Α.Δ.Μ.Η.Ε., 2022. Με μια ματιά. Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.admie.gr/i-etaireia/me-mia-matia>

- Παρέχει σε διαχειριστές από άλλα συστήματα, και τα οποία συνδέονται με σύστημα, μεταφοράς και δικτύων διανομής, να έχουν πρόσβαση στη πληροφορία, με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία.
- Παρέχει σε κάθε χρήστη του συστήματος την απαραίτητη για αυτόν πληροφορία και εξασφαλίζει για αυτόν με αυτό το τρόπο την αποτελεσματική πρόσβαση στο σύστημα.
- Παρέχει κάθε υπηρεσία κάτω από το πέπλο της διαφάνειας και της αμεροληψίας.
- Εισπράττει τα τέλη ως ανταπόδοση για τη πρόσβαση στο σύστημα.
- Χορηγεί και διαχειρίζεται τη πρόσβαση τρίτων προσώπων στο σύστημα και επεξηγεί εξειδικευμένα και αιτιολογημένα σε περίπτωση που το σύστημα αρνείται τη.
- Συμμετέχει σε ενώσεις, οργανώσεις και εταιρείες, που στοχεύουν να διαμορφώσουν κανόνες προς κοινή δράση, στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας, για τη δημιουργία μιας ενιαίας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.
- Κάθε χρόνο εκπονεί, μετά από διαβουλεύσεις με τους συμβαλλόμενους, Δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης του Ε.Σ.Μ.Η.Ε..
- Τηρεί όλους τους απαραίτητους διαχειριστικούς λογιστικούς λογαριασμούς που είναι αναγκαίοι για την είσπραξη των εσόδων, ή άλλων χρεώσεων που προκύπτουν από τη λειτουργία και τη διαχείριση του Ε.Σ.Μ.Η.Ε..
- Δημοσιεύει και διαχειρίζεται την ιστοσελίδα του καταλόγου με όλα τα τιμολόγια που έχουν εγκριθεί από τη Ρ.Α.Ε. και στα οποία βασίζεται η χρέωση των χρηστών του συστήματος.
- Υπολογίζει την οριακή τιμή αποκλίσεων.
- Επισυνάπτει συμφωνίες και συμβάσεις αγοραπωλησίας ηλεκτρικού ρεύματος, μέσω διαγωνισμών, καθώς όμως και συμβάσεων που διαχειρίζονται τη ζήτηση, μόνον και αν αυτό καθίσταται αναγκαία η εξισορρόπηση των αποκλίσεων της παραγωγής – ζήτησης κατά τη λειτουργία του συστήματος σε πραγματικό χρόνο και ταυτόχρονα υπό το καθεστώς των ρυθμίσεων του κώδικα διαχείρισης συστήματος.
- Συνεργάζεται με τον λειτουργό της αγοράς (Λ.ΑΓ.Η.Ε.)
- Προσφέρει συμβουλευτικές υπηρεσίες, σε τεχνικό επίπεδο και που αφορούν την αρμοδιότητα του, σε διαχειριστές ή κυρίους συστημάτων μεταφοράς με το αντίστοιχο αντίτιμο.

Εν κατακλείδι, αξίζει να αναφερθεί πως ο Α.Δ.Μ.Η.Ε. υφίσταται ως θυγατρική εταιρεία της Δ.Ε.Η. Α.Ε. κατά 100%, η σύσταση της οποίας έγινε υπό το νομικό πλαίσιο των διατάξεων της οδηγίας 2009/72/ΕΚ της Ε.Ε., σχετικά με το νομικό και λειτουργικό διαχωρισμό των

μονοπωλιακών δραστηριοτήτων μεταφοράς και διανομής των καθετοποιημένων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της ενέργειας.

Συνεχίζοντας σε αυτό το πλαίσιο συναντάται ο Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας, γνωστός και ως Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. Α.Ε.. Ιδρύθηκε με την διάσπαση του κλάδου διανομής της Δ.Ε.Η. Α.Ε.. Αυτό προήλθε έπειτα από την υπ' αριθμόν 2009/72/ΕΚ οδηγία της Ε.Ε. και βάσει του νόμου ν.4001/2011, σχετικά με την οργάνωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας. Είχε ως σκοπό να διαδραματίσει το ρόλο του διαχειριστή του Ελληνικού δικτύου διανομής. Πρόκειται και αυτή για εταιρεία η οποία είναι θυγατρική της Δ.Ε.Η. Α.Ε., κατά 100%, αλλά σε αντίθεση με άλλες αποτελεί ανεξάρτητη εταιρεία τόσο λειτουργικά όσο και διοικητικά, καθώς καλύπτει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανεξαρτησία της στο παραπάνω νομικό πλαίσιο. Ο ρόλος της εταιρείας είναι να λειτουργεί, να συντηρεί και να θέτει σχέδια ανάπτυξης δικτύου διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, καθώς επίσης και να διασφαλίζει τη διαφανή και δίκαια πρόσβαση των καταναλωτών / πελατών και χρηστών του δικτύου γενικότερα¹¹. Αντίστοιχα με τους υπολοίπους, η Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. έχει και αυτή κάποιες αρμοδιότητες και στόχους και είναι οι κάτωθι:

- Η ποιοτική εξυπηρέτηση, στοχεύοντας στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στους πελάτες, με την βελτιστοποίηση του επιπέδου ικανοποίησης και διαχείρισης του εκάστοτε αιτήματος τους, αλλά και της ταχύτητας που αυτό θα γίνει, καθώς και η βελτιστοποίηση του επιπέδου εξυπηρέτησης, τόσο δια ζώσης όσο και μέσω του τηλεφωνικού κέντρου.
- Η βελτιστοποίηση της ποιότητας της παραγόμενης ενέργειας, και η οποία μετέπειτα θα προσφερθεί στον καταναλωτή. Κάτι τέτοιο, το στοχεύει η Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. μέσω του εκσυγχρονισμού των εγκαταστάσεων της διανομής και τη αναβάθμιση της απόδοσης τους, και έτσι ταυτόχρονα αυτό θα οδηγήσει στην ελάττωση του φαινομένου των διακοπών του ηλεκτρικού ρεύματος είτε αυτό αναφέρεται σε προγραμματισμένες είτε σε μη προγραμματισμένες διακοπές. Σε αυτό το πλαίσιο, σημαντικό ρόλο στην πορεία προς την αναβάθμιση του δικτύου διανομής παίζει και ο χρόνος που θα απαιτείται για την αποκατάσταση της ηλεκτροδότησης σε σενάριο διακοπών. Αποτελεί και αυτό λοιπόν, εξίσου σημαντικό στόχο μαζί με τους προαναφερθέντες.

---

¹¹ Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. Α.Ε., 2022. Η Εταιρεία - Προφίλ. Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://deddie.gr/el/deddie/i-etaireia/profil/>

- Στοχεύει να μειωθεί το λειτουργικό κόστος του δικτύου, και επιδιώκει κάθε φορά να γίνει το κάθε έργο της με το ελάχιστο δυνατό κόστος. Προς αυτή τη κατεύθυνση αναλαμβάνει πρακτικές που εμπεριέχουν εκσυγχρονισμό και αυτοματοποίηση στο δίκτυο διανομής.
- Προσαρμόζεται στις κατά καιρούς απαιτήσεις του νέου περιβάλλοντος που προκύπτει, γι' αυτό φροντίζει να διατηρεί ένα αξιόπιστο και ασφαλές δίκτυο, όπου όλοι οι χρήστες είναι δυνατόν να έχουν πρόσβαση ισότιμα, και σε εναρμόνιση με το ρυθμιστικό και νομικό πλαίσιο.

Τέλος, βάσει του ν. 4001/2011 για τη «Λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις» (ΦΕΚ 179/22-8-2011), συστήνεται στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας η Λ.Α.Γ.Η.Ε. Α.Ε. (Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας και ασκεί όλους εκείνους τους κανόνες της λειτουργίας της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 4001/2011. Η Λ.Α.Γ.Η.Ε. Α.Ε στο πλαίσιο του σκοπού του, εφαρμόζει τα κάτωθι:

- Διενεργεί τον Ημερήσιο Ενεργειακό Προγραμματισμό. Πιο συγκεκριμένα, προγραμματίζει τις εγχύσεις και τις απορροφήσεις ηλεκτρικής ενέργειας στο Ε.Σ.Μ.Η.Ε., βάσει των προβλεπόμενων στον Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας.
- Υπολογίζει την οριακή τιμή συστήματος.
- Διενεργεί εκκαθάριση των συναλλαγών, στο πλαίσιο του ημερήσιου ενεργειακού προγραμματισμού.
- Έχει συνεργασία με τον διαχειριστή του Ε.Σ.Μ.Η.Ε.
- Τηρεί ειδικό μητρώο των συμμετεχόντων στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.
- Προχωρά στη έγκαιρη παροχή, και με κάθε εύκολο τρόπο στους συμμετέχοντες, στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, όλες εκείνες τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες για τη συμμετοχή στην αγορά.
- Μένει μακριά από διακρίσεις μεταξύ συμμετεχόντων στην αγορά των συναλλαγών της ηλεκτρικής ενέργειας.
- Παίρνει μέρος από κοινού σε επιχειρήσεις, που έχουν ως στόχο να δημιουργήσουν περιφερειακές αγορές στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς ενέργειας.
- Είναι υπεύθυνη να εισπράξει τα τέλη εκ μέρους των συμμετεχόντων, με σκοπό τη σωστή διαχείριση και την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, καθώς και επίσης είναι υπεύθυνη να κρατά τους απαραίτητους λογαριασμούς.

- Παίρνει μέρος σε οργανώσεις, ενώσεις, ή επιχειρήσεις, όπου τα μέλη τους λειτουργούν την αγορά του ηλεκτρικού ρεύματος και τα αντίστοιχα χρηματιστήρια, που έχουν στόχο την θέσπιση και την τροποποίηση κανόνων κοινής δράσεως.
- Επισυνάπτει σύμφωνα πωλήσεως ηλεκτρικής ενέργειας, παραγόμενα από εγκαταστάσεις Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.) ή από Συμπαραγωγές Ηλεκτρισμού - Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.), υπό την προϋπόθεση ότι οι εγκαταστάσεις που παράγουν την ηλεκτρική ενέργεια είναι, είτε άμεσα είτε μέσω δικτύου, συνδεδεμένες στο σύστημα, αλλά και έχει την υποχρέωση να καταβάλει τις προβλεπόμενες στις συμφωνίες πληρωμές.

Συγκεντρωτικά, ο Λειτουργός της Αγοράς (Λ.ΑΓ.Η.Ε.) έχει ως βασικό καθήκον τη διευκόλυνση της ολοκλήρωσης της ενιαίας εσωτερικής αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας. Για να επιτευχθεί αυτό, σκοπεύει να αναλάβει κάθε απαραίτητη πρακτική και δράση, υπό τη σκέψη των καθηκόντων που προβλέπει το αρμόδιο νομοθετικό πλαίσιο.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω κοινοτικών οδηγιών και την σύσταση των επιχειρήσεων, που αναλύθηκαν παραπάνω, με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία του νέου μοντέλου της αγοράς, ήρθε η απελευθέρωση της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα της Ελλάδας. Στο τέλος του έτους 2000, έγιναν οι πρώτες προκηρύξεις για άδειες τις νέες άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας¹². Γίνεται λόγος για άδειες που αφορούν παραγωγικές μονάδες που παρήγαγαν ηλεκτρικό ρεύμα αποκλειστικά από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (Α.Π.Ε). Λίγο αργότερα, στις αρχές του επόμενου έτους, και πιο συγκεκριμένα στις 12 Φεβρουαρίου 2001, οι καταναλωτές μεσαίας και υψηλής τάσης έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν ποιος θα είναι ο προμηθευτής τους. Το παράδοξο, βέβαια, ήταν το γεγονός πως, ενώ δόθηκαν οι σχετικές άδειες προς παραγωγή σε ιδιωτικά επενδυτικά πλάνα, οι άδειες αυτές δεν ευδοκίμησαν ποτέ, δεν πραγματοποιήθηκαν ποτέ και ο λόγος δεν ήταν άλλος από το ότι κρίθηκε πως δεν υπήρχε πρόσφορο έδαφος από τη μεριά της Δ.Ε.Η. για την υλοποίηση αυτών των επενδύσεων. Οι άδειες παραγωγής, ενώ δόθηκαν σε ιδιώτες επενδυτές, εν τούτοις δεν πραγματοποιήθηκαν, καθώς δεν υπήρχε ευνοϊκό έδαφος από τη Δ.Ε.Η. για την εκτέλεση των επενδύσεων¹³. Έτσι έγινε προσπάθεια επίλυσης αυτού του ζητήματος με θέσπιση νέου νομοθετικού πλαισίου (ν.3175/2003), καθώς και τροποποίηση

¹² Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, 2000. Ανακοίνωση της Ρ.Α.Ε. για χορήγηση αδειών ηλεκτροπαραγωγής. Ιστότοπος Ρ.Α.Ε., [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο:

<https://www.rae.gr/%cf%84%ce%b9%ce%bc%ce%bf%ce%bb%cf%8c%ce%b3%ce%b9%ce%b1/3034/>

¹³ Μήτσιος, Χ., 2012. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας: Ιστορικά στοιχεία και εμπειρικά ευρήματα μέσα από το παράδειγμα της ΔΕΗ στην Ελλάδα. Βέροια: Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Πολυτεχνική σχολή - Τμήμα Μηχανικών χωροταξίας και ανάπτυξης

του υφιστάμενου (ν.2773/99), όπου πλέον ο Δ.Ε.Σ.Μ.Η.Ε. είχε την υποχρέωση ύστερα από γνωμοδότηση της Ρ.Α.Ε., να φτιάξει πλάνο βάσει του οποίου θα διαχειρίζεται το σύστημα μεταφοράς του ηλεκτρικού ρεύματος, με σκοπό την άμεση και χωρίς εμπόδια πρόσβαση των ιδιωτικών επιχειρηματικών πλάνων παραγωγής. Αυτό το πλάνο κατάφερε να μετουσιωθεί σε πραγματικότητα το 2006.

Ταυτόχρονα με τις παραπάνω διαδικασίες, διενεργείται η αντικατάσταση της πρώτης δέσμης μέτρων με τη δεύτερη δέσμη (Οδηγία 2003/54) και ως αποτέλεσμα τούτου θεσπίστηκε ο ν.3426/2005¹⁴. Το δεύτερο πακέτο μέτρων παρείχε τη δυνατότητα πλέον και στους οικιακούς καταναλωτές να κάνουν τη προσωπική τους επιλογή όσον αφορά το πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας. Επί της ουσίας, ξεχώριζε νομικά τον Διαχειριστή Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Δ.Ε.Σ.Μ.Η.Ε.) από τη Ρ.Α.Ε., στην οποία πλέον ανέθετε παραπάνω αρμοδιότητες. Με αυτό το τρόπο έγινε μεγάλη ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων στο κλάδο της ηλεκτροπαραγωγής. Τέλος, περνώντας στο τελευταίο πακέτο μέτρων και την Οδηγία 2009/72/ΕΚ, το οποίο συστήθηκε μέσω του ν. 4001/2011¹⁵, ιδρύεται ο Α.Δ.Μ.Η.Ε. (Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας), ο οποίος έρχεται να αντικαταστήσει τον Δ.Ε.Σ.Μ.Η.Ε., και επί της ουσίας αποφορτίζει τη Δ.Ε.Η από τη Μεταφορά της Ηλεκτρικής Ενέργειας. Αυτή η νέα επιχείρηση, άνηκε στον επιχειρηματικό όμιλο της Δ.Ε.Η., παρόλα αυτά είχε ανεξαρτησία τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και σε οργανωτικό/διοικητικό προς το συμφέρον της ίδιας της αγοράς. Κάτι παρόμοιο, γίνεται επίσης και στη Διανομή. Σε αυτή τη περίπτωση ιδρύεται ο Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.) και ο Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Λ.Α.Γ.Η.Ε.). Συνάμα, γίνεται παραπάνω ενίσχυση στις αρμοδιότητες της Ρ.Α.Ε.¹⁶, μιας και αποτελεί πλέον ξεχωριστή και ανεξάρτητη νομική μορφή.

Όλα αυτά αναλυθήκαν παραπάνω και εξετάστηκαν λεπτομερώς για καθεμιά από της επιχειρήσεις αυτές οι αρμοδιότητες τους και ο ρόλος τους.

Εξετάζοντας το ζήτημα της απελευθέρωσης της αγοράς στην Ελλάδα και πιο συγκριμένα σε επίπεδο αδειοδότησης και εμπορευματοποίησης της ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα αξίζει να σημειωθεί πως, παρόλες τις αντιξοότητες και τις δυσκολίες, η Ελλάδα μπόρεσε να

¹⁴ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2006. Νόμος 3426/2005 - ΦΕΚ 309/Α/22-12-2005: Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας, [Διαδίκτυο]. 22 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/n-3426-2005.html>

¹⁵ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2011. Νόμος 4001/2011 - ΦΕΚ 179/Α/22-8-2011: Λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου. Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας, [Διαδίκτυο]. 22 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/n-4001-2011.html>

¹⁶ Παπανικολάου, Κ. (2018). Η εξουσία των ανεξάρτητων αρχών. Α' Έκδοση, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.

απελευθερώσει την αγορά της¹⁷. Τα έτη 2007 και 2008 εγκρίθηκαν οι πρώτες αδειοδοτήσεις εμπορίας της ηλεκτρικής ενέργειας σε ιδιώτες¹⁸. Θα είναι πάροχοι επίσης και των οικιακών πελατών, και με αυτό το τρόπο τους δίνει τη δυνατότητα επιλογής οποιουδήποτε παρόχου της αρεσκείας. Αυτή η εξέλιξη, όπως είναι προφανές, αποτελεί ιστορική στιγμή για τη χώρα στο κλάδο της ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς πρώτη φορά συναντάται κάτι τέτοιο. Πλέον ο καταναλωτής εξυπηρετείται και δεν εκπροσωπείται από τους ιδιώτες παρόχους και σε καμία περίπτωση δεν έχουν ουδεμία υποχρέωση προς την Δ.Ε.Η.. Παρόλα αυτά τα αμέσως προηγούμενα χρόνια, είχε αρχίσει ήδη η κινητοποίηση και η δραστηριότητα στην Ελλάδα και από άλλους παρόχους ιδιωτών επιχειρηματικών πλάνων, με τη διαφορά ότι, εκείνοι προσέφεραν το προϊόν της ηλεκτρικής ενέργειας αποκλειστικά σε εμπορικές καταναλώσεις και όχι οικιακά τιμολόγια. Τέτοια παραδείγματα αποτελούσαν εταιρείες πάροχοι που συνεργάζονταν με αλυσίδες εμπορίου μεγάλης κλίμακας, με τραπεζικούς ομίλους και άλλα πολλά. Οι επιχειρήσεις αυτές στις οποίες έγινε αναφορά δεν έμελλε να μακροημερεύσουν¹⁹, μιας και επί της ουσίας μεταπωλούσαν την ηλεκτρική ενέργεια, καθώς επωφελούνταν τη φθηνή τιμή του. Αυτό, όμως, κάποια στιγμή μοιραία διακόπηκε, η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος άρχισε να παίρνει την ανιούσα, και μάλιστα με μεγάλο ρυθμό, και κάπως έτσι διέκοψαν κάθε εμπορική και επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Αξίζει να σημειωθεί πως έως το έτος 2012, στο χάρτη της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας βρίσκονταν κοντά στις 15 επιχειρήσεις λιανεμπορίου ηλεκτρικού ρεύματος. Οι περισσότερες από αυτές, όμως, αποφασίστηκε να αλλάξουν πλεύση και να στραφούν από τα οικιακά τιμολόγια σε εκείνα των επαγγελματικών τιμολογίων. Εκείνη τη περίοδο, δεν υφίσταντο μεγάλα χαρτοφυλάκια στο λιανεμπόριο, σε σχέση με τα ποσοστά κατανάλωσης που παρατηρούνται σήμερα, και δεν εμφανίζονταν εταιρείες με μεγάλα μερίδια καταναλωτικού κοινού στην αγορά. Διακρίνεται ένα ύφος επιφυλακτικότητας από τους ιδιώτες πελάτες στο άκουσμα της αλλαγής παρόχου ηλεκτρικής ενέργειας. Την περίοδο αυτή παρατηρήθηκε μια ισχυρή κινητικότητα στο κλάδο, μια εξερεύνηση ταυτότητας από μεριάς των παροχών. Διάφορα επενδυτικά πλάνα, στην λιανική αγορά, δοκίμαζαν το αποτύπωμα τους σε αυτή, μεταβίβαζαν αρκετά συχνά το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, καθώς επίσης παρατηρήθηκε

---

¹⁷ Λιάγγου, Χ., 2001. Οι πρώτες άδειες για εμπόριο ηλεκτρικής ενέργειας. Η Καθημερινή online, [Διαδίκτυο]. 15 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/economy/local/100519/oi-protos-adeies-gia-emporio-ilektrikis-energeias/>

¹⁸ Electricallab, 2015. Οι 2 Νέες Εταιρείες Εμπορίας Ηλεκτρικής Ενέργειας. electricallab.gr, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.electricallab.gr/texnika-arthra-ilektrologika-themata/15-energeia/150-oi-2-nees-etairiesemporias-ilektrikis-energeias>

¹⁹ EnergyIn, 2012. Περί Energa και Hellas Power... Energyin.gr, [Διαδίκτυο]. 3 Φεβρουαρίου, Διαθέσιμο στο: <https://energyin.gr/2012/02/03/%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%af-energa-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-hellas-power%e2%80%a6/>

πως δεν ήταν στα επενδυτικά του σχέδια τα φυσικά καταστήματα και το άνοιγμα τέτοιων. Τα πρώτα δυνατά επιχειρηματικά πλάνα που έκαναν την εμφάνιση τους στην αγορά ήταν οι εταιρείες Verbund, RevmaEpa , αλλά και η Aegean Power. Οι Verbund και η Aegean Power εξαγοράστηκαν και μετατράπηκαν στην Energa και στη Hellas Power, οι οποίες εκείνη τη περίοδο, μάλιστα, έγιναν ιδιαίτερος γνωστές στο κοινό και στις αρχές της χώρας λόγω ενός σκανδάλου. Οι εταιρείες αυτές είχαν τη δραστηριότητα τους στο λιανεμπόριο, και λειτούργησαν έως και το πρώτο μισό του έτους 2012, ώσπου η P.A.E. τότε προχώρησε στην ανάκληση των αδειών τους. Ο λόγος δεν ήταν άλλος από το ζήτημα των συσσωρευμένων οφειλών που παρουσίασαν οι συγκεκριμένες εταιρείες στο Δ.Ε.Σ.Μ.Η.Ε., ο οποίος μέχρι τότε προμήθευε το ρεύμα που αγόραζαν οι εταιρείες αυτές και μεταπυλούσαν. Αυτή η εξέλιξη έφερε σωρεία προβλημάτων στο κλάδο του ηλεκτρικού ρεύματος και στην αγορά. Όλες αυτές οι οφειλές στο πρόσωπο της Δ.Ε.Σ.Μ.Η.Ε., αλλά και στις επιχειρήσεις Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. και Α.Δ.Μ.Η.Ε. που μόλις είχαν κάνει την εμφάνιση τους στην αγορά ως νεοσύστατες, προσδιορίστηκαν πάνω από τα 200 εκ. ευρώ, και έφεραν τεράστιο πρόβλημα στην αγορά.

Αυτό το σκάνδαλο, όπως είναι ευκόλως αντιληπτό, είχε τεράστιο αποτύπωμα κάμψης στην αγορά, χωρίς να εξετάζεται και το ποινικό κομμάτι της όλης υπόθεσης. Τα οικιακά προγράμματα και τιμολόγια βίωσαν μια ύφεση, καθώς οι οικιακοί πελάτες εμφάνισαν συμπτώματα δυσπιστίας και διστακτικότητας για τις ιδιωτικές εταιρείες παροχής ηλεκτρικής ενέργειας. Ούτως η άλλος, και πριν τη διάλυση αυτή των ιδιωτικών εταιριών, το ποσοστό τους στο μερίδιο της αγοράς δεν ξεπερνούσε το 10%, σε αντίθεση με αρκετές χώρες της Ευρώπης που αντίστοιχα παρουσίαζαν μια αρκετά διαφορετική εικόνα στα μερίδια της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας, μιας και τα ποσοστά τους σε αρκετές περιπτώσεις έφταναν λίγο κάτω από το μισό της «πίτας» της αγοράς. Επί της ουσίας, κάτι τέτοιο καταργεί το καθεστώς του μονοπωλίου.

Καταλήγοντας, συμπεραίνεται πως, εκ του αποτελέσματος, λόγω έλλειψης σαφήνειας του σχετικού νομικού πλαισίου, η πρώτη προσπάθεια απελευθέρωσης της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας δεν κατάφερε να επιβιώσει μακροχρόνια. Η ασάφεια και τα νομικά κενά του που συνδεόταν με τη Δ.Ε.Η., τους ιδιώτες παρόχους (που θα προσδιόριζε επακριβώς τις υποχρεώσεις τους ως προς τρίτους και ως προς το σύστημα), καθώς και τους πελάτες/καταναλωτές ήταν το τεράστιο ζήτημα και η πηγή του προβλήματος, που οδήγησε σε αυτά τα γεγονότα και σε αυτές τις επιπτώσεις για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη αυτής της ιστορίας.

3. Το Θεσμικό Πλαίσιο στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, το θεσμικό πλαίσιο γύρω από το οποίο εναρμονίζεται η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας και τα συμμετέχοντα μέλη της αποτυπώνεται στον νόμο ν. 4425/2016 με ΦΕΚ Α' 185/2016, και όπως αργότερα τροποποιήθηκε και ισχύει μέχρι και σήμερα, βάσει του νόμου ν. 4512/2018 με ΦΕΚ Α' 5/2018. Η ίδρυση, η διαχείριση και η λειτουργία των αγορών της ηλεκτρικής ενέργειας καθορίζονται από τους παραπάνω νόμους.²⁰

Παίρνοντας τα πράγματα από την αρχή, το πράσινο φως στους ιδιώτες άνοιξε ο νόμος 2244/1994 (ΦΕΚ 168/1994, τεύχος Α'). Με αυτό το νόμο οι ιδιώτες, έπειτα από σχετική αδειοδότηση του τότε Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, παρήγαγαν ηλεκτρική ενέργεια, τόσο για να καλύψουν ίδιες ανάγκες αν το επιζητούσαν, όσο από ανεξάρτητους παραγωγούς. Γινόταν λόγος ειδικότερα στη περίπτωση που επρόκειτο για Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), όπου αναφέρονται εδάφια στο νόμο με ειδικούς όρους στη περίπτωση αυτή. Επίσης, στη περίπτωση των ιδιωτικών επιχειρήσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, δεν προβλεπόταν να διαθέσουν την παραγόμενη τους ποσότητα προς άλλους τρίτους. Από την άλλη, η ενσωμάτωση των δεσμών Οδηγιών ολοκληρώθηκε πάνω στον άξονα τριών νόμων. Πάνω στους τρεις νόμους αυτούς, τους ν.2773/1999, ν.3426/2005 και ν.4001/2011, βασίστηκε η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας και εξακολουθεί να την καθορίζει μέχρι και σήμερα. Ο προαναφερθείς νόμος ν.2773/1999 αργότερα τροποποιήθηκε με τους ν. 2873/2000, τον ν.2941/2001 (ΦΕΚ 201/Α/12.9.2001), ν.3175/2003 (ΦΕΚ 207/Α/29.8.2003) και το ν. 3426/2005 (ΦΕΚ 309/Α/22.12.2005). Ο νεότερος νόμος που συστάθηκε και αποτελεί και τον πιο πρόσφατο, ο ν.4425/2016, διαμορφώνει το πλαίσιο λειτουργίας για μια αγορά παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας οργανωμένη.

3.1 Νόμος 2773/1999 (ΦΕΚ 286/Α/22-12-1999)

Ο νόμος 2773/1999 (Τεύχος ΦΕΚ Α' 286/22-12-99) με θέμα "Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας-Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις."²¹ ορίζει

²⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, 2020. Ηλεκτρική Ενέργεια - Χονδρική Αγορά - Θεσμικό πλαίσιο. Ιστότοπος Υ.Π.ΕΝ., [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://ypen.gov.gr/energeia/ilektriki-energeia/chondriki-agera/thesmiko-plaisio/>

²¹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 1999. Νόμος 2773/1999 - ΦΕΚ 286/Α/22-12-1999: Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις. Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας, [Διαδίκτυο]. 22 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/n-2773-1999.html>

το βασικό πλάνο γύρω από το οποίο ρυθμίζεται η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας ως απελευθερωμένη πλέον. Αποτελεί το νόμο πάνω στον οποίο βασίστηκαν οι πρώτες προσπάθειες και ρυθμίσεις απελευθέρωσης της αγοράς και αποτέλεσε το βασικό εργαλείο προς αυτό το σκοπό. Επί της ουσίας έλαβε ισχύ τον Φεβρουάριο του έτους 2001, ύστερα από την υπ' αριθμόν 96/92 Οδηγία της Ε.Ε. Σύμφωνα με τον ν. 2773/1999, λοιπόν:

- Συστήνεται η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), όπου έγινε σε προηγούμενο κεφάλαιο αναλυτική της περιγραφή, σαν μια ανεξάρτητη και αυτοδιοίκητη αρχή που ελέγχεται από το Υπουργείου Ανάπτυξης.
- Συστήνεται ο Διαχειριστής Ηλεκτρικού Συστήματος, που ελέγχεται από την Ρ.Α.Ε..
- Προχωρά η απελευθέρωση της ηλεκτροπαραγωγής και στην εκμετάλλευση της τόσο μέσω ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όσο μέσω συμβατικών καυσίμων
- Προχωρά η μετατροπή της Δ.Ε.Η. ως Ανώνυμος Εταιρεία.

Επιπροσθέτως όπως αναφέρθηκε παραπάνω, πρόκειται για τον βασικό νόμο που καθορίζει την παραγωγή και προσφορά της ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.). Αυτό προκύπτει καθώς στον Νόμο 2773/1999 έχουν εισαχθεί κατά συντριπτικό ποσοστό οι διατάξεις του νόμου 2244/94 (ΦΕΚ 168 / 07.10.1994) «Ρύθμιση θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις»²², ο οποίος αφορά αποκλειστικά την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε.. Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος του 2773/1999 ως προς τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) καθορίζει τα κάτωθι:

- Ο Δ.Ε.Σ.Μ.Η.Ε., δηλαδή ο Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας έχει την υποχρέωση να θέσει σε προτεραιότητα τη σύνδεση με τις εφαρμογές Α.Π.Ε..
- Ο Δ.Ε.Σ.Μ.Η.Ε. έχει την υποχρέωση να επισυνάπτει σύμβαση δεκαετούς διάρκειας με τον εκάστοτε παραγωγό και συνάμα τη διατήρηση του δικαιώματος για δεκαετή ανανέωση.
- Η πώληση της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. θα υλοποιείται σε προκαθορισμένη τιμή αγοράς στην Δ.Ε.Σ.Μ.Η.Ε..
- Πλέον θα ορίζεται με σαφήνεια η τιμολόγηση των Α.Π.Ε., στο Σύστημα Τιμολόγησης, μεταξύ ανεξάρτητων παραγωγών και των αντίστοιχων «Αυτοπαραγωγών».

²² Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 1994. Νόμος 2244/1994 - ΦΕΚ 168/Α/7-10-1994: Ρύθμιση θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις. Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας, [Διαδίκτυο]. 7 Οκτωβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/nomos-2244-1994-phek-168-a-7-10-1994.html>

- Υποχρεώνει τον εκάστοτε ηλεκτροπαραγωγό από Α.Π.Ε. να καταβάλει μια ειδική προμήθεια σε ετήσια βάση, ένα ποσό που ορίζεται σε ένα ποσοστό 2% των πωλήσεων του ηλεκτρικού ρεύματος στο δίκτυο, και το οποίο ποσό θα πηγαίνει προς την αντίστοιχη τοπική αρχή.

Αξίζει να σημειωθεί, πως ο συγκεκριμένος νόμος θέσπισε μια νέα είδους άδεια, την Άδεια Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας όπως ονομάστηκε. Η συγκεκριμένη άδεια αποτελεί την πρωταρχική άδεια η οποία είναι απαραίτητη από κάθε παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, είτε πρόκειται για συμβατική είτε από Α.Π.Ε., και στηρίζεται σε έναν μακροπρόθεσμο πλάνο προγραμματισμού για τη χορήγηση αδειών, και η οποία επίσης συγκαταλέγει μια πρώτης τάξεως περιβαλλοντική εκτίμηση, εκτίμηση και υιοθέτηση περιβαλλοντικών όρων, χορήγηση άδειας των εγκαταστάσεων, την άδεια λειτουργίας και πολλά ακόμα.

Όπως αναφέρθηκε στην αρχή του συγκεκριμένου υποκεφαλαίου, ο ν.2773/1999 υιοθετεί τη καινοτομία της ίδρυσης της Ρ.Α.Ε., δείχνει τον δρόμο προς την απελευθέρωση της ηλεκτροπαραγωγής και ρυθμίζει την μεταφορά, διανομή και, σε κάποια από τα εδάφια του, την προμήθεια της ηλεκτρικής ενέργειας. Μολονότι σε προηγούμενο υποκεφάλαιο γίνεται η εκ βάθους ανάλυση της κάθε μιας από τις παραπάνω, αξίζει να αναφερθούν κάποιες γενικές επισημάνσεις και αρχές για τις παραπάνω καινοτομίες.

α) Σύσταση της Ρ.Α.Ε.:

Σύμφωνα με τον νόμο όλες οι διαδικασίες γύρω από την ηλεκτρική ενέργεια, δηλαδή η παραγωγή, η μεταφορά, η διανομή και η προμήθειες της, θεωρούνται ως «υπηρεσίες κοινής ωφελείας»²³. Επιπροσθέτως στο άρθρο 3, τονίζεται πως η εκτέλεση των διαδικασιών αυτών εμποπτεύεται από το Κράτος, και είναι υπεύθυνο για την εξέλιξη του εκσυγχρονισμού του κλάδου και την διατήρηση μιας αγοράς υπό ανταγωνιστικό καθεστώς, να παρέχει ορθή και αξιόπιστη τεχνολογία και τεχνική υποστήριξη στο δίκτυο και να παρέχει αξιόπιστη και προσβάσιμη οικονομικά ηλεκτρική ενέργεια στον καταναλωτή. Παρακάτω στο ίδιο άρθρο ορίζεται κάτω από ποιες προϋποθέσεις οι επιχειρήσεις θα έχουν τη δυνατότητα να ασκούν τις συγκεκριμένες διαδικασίες ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς επίσης καθορίζονται και οι γενικές αρχές άσκησης της κανονιστικής και ρυθμιστικής αρμοδιότητας του αρμόδιου Υπουργείου και της Ρ.Α.Ε.²⁴.

β) Η απελευθέρωση της Ηλεκτροπαραγωγής:

²³ Πανάγος, Θ., 2012. Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας. Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.

²⁴ Άρθρο 3 του ν.2773/1999.

Η ηλεκτροπαραγωγή θα καθίσταται δυνατή μόνον σε αυτούς που έχουν πάρει σχετική άδεια παραγωγής, σύμφωνα με το Άρθρο 9 Παράγραφος 1, και η οποία χορηγείται από το αρμόδιο Υπουργείο (Υπουργείο Ανάπτυξης) πάντα σύμφωνα με τους κανόνες και τις διατάξεις του νόμο των Αδειών. Εξαιρέση σε αυτή τη διαδικασία χορήγησης άδειας αποτελούν οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας παραγωγής ισχύος έως και 20 KW, σταθμοί με εφεδρικό ρόλο που λαμβάνουν χώρο σε βιομηχανικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις, αλλά και οι σταθμοί που αποτελούσαν τις εγκαταστάσεις εκπαιδευτικών φορέων, ερευνητικών ή ακόμα και το κέντρο Α.Π.Ε , όπως αναφέρεται στο Άρθρο 10. Επιπροσθέτως στα νησιά που δεν έχουν διασυνδεθεί στο Δίκτυο της χώρας (Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά), η χορήγηση άδειας ηλεκτροπαραγωγής δίδεται μέσω σχετικού διαγωνισμού, σύμφωνα με το άρθρο 11, και εξαιρέση αποτελεί η περίπτωση που η ηλεκτροπαραγωγή γίνεται από Α.Π.Ε. ή παραγωγή γίνεται για Δ.Ε.Η.. Κάτι τέτοιο γίνεται για τον λόγο του ότι πρέπει προστατεύει το ενδεχόμενο ανεμπόδιστου εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια. Τέλος, είναι αξιοσημείωτο πως, ο εκάστοτε αδειοδοτημένος παραγωγός ηλεκτρικής ενέργειας σε Μη Διασυνδεδεμένο Νησί, αυτομάτως έχει την υποχρέωση να προμηθεύει την παραγωγή του σε ηλεκτρική ενέργεια στην Δ.Ε.Η..

γ) Διαχείριση του Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας:

Ξεκινώντας με την προκειμένη ανάλυση, θα ήταν ορθό να γίνει μια αναφορά στον όρο «Σύστημα», όπως αυτός επεξηγείται στο Άρθρο 2 του εξεταζόμενου σε αυτό το κεφάλαιο νόμου. Επομένως, Σύστημα είναι οι γραμμές υψηλής τάσης, οι εγκατεστημένες στην ελληνική επικράτεια διασυνδέσεις και όλες οι εγκαταστάσεις, εξοπλισμός και εγκαταστάσεις ελέγχου που απαιτούνται για την ομαλή, ασφαλή και αδιάλειπτη διακίνηση ηλεκτρικής ενέργειας από έναν σταθμό παραγωγής σε έναν υποσταθμό, από έναν υποσταθμό σε έναν άλλο ή προς οποιαδήποτε διασύνδεση. Στο Σύστημα δεν περιλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι γραμμές και εγκαταστάσεις υψηλής τάσης που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο καθώς και το Δίκτυο των Μη διασυνδεδεμένων Νησιών. Συνεχίζοντας λοιπόν, το Άρθρο 12 του νόμου 2773/1999 θεσμοθετεί την παραμονή της κυριότητας του Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας στην ΔΕΗ, και αυτή με τη σειρά της έχει την υποχρέωση να βγάλει αποκλειστικώς την άδεια της κυριότητας του Συστήματος, με την δυνατότητα σε επέκταση της μελλοντικώς.

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, συστάθηκε μια επιχείρηση με νομική μορφή Ανωνύμου Εταιρείας, η Δ.Ε.Σ.Μ.Η.Ε. Α.Ε., και η οποία διατηρεί την επωνυμία «Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.». Η συγκεκριμένη εταιρεία ανέλαβε το ρόλο του Διαχειριστή του Συστήματος και βάσει του Άρθρου 15 της ορίζεται επ'

ακριβώς ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Άρθρο 15, της δίδεται το δικαίωμα της αποκλειστικής λειτουργίας και εκμετάλλευσης του Συστήματος Μεταφοράς, της μέριμνας ώστε να επιτευχθεί η ορθολογική ανάπτυξη του Συστήματος σε όλη την επικράτεια της χώρας, καθώς επίσης και της διασύνδεσης του Συστήματος και με άλλα δίκτυα, με στόχο την εξασφάλιση του επαρκούς εφοδιασμού της χώρας από ηλεκτρική ενέργεια. Κάτι τέτοιο, θα όφειλε να το εξασφαλίσει με την κατάλληλη επάρκεια, ασφάλεια, αξιοπιστία και αποδοτικότητα σε οικονομικό επίπεδο. Σε αυτή τη κατεύθυνση, το Σύστημα για να μπορέσει να καταστεί διαχειρίσιμο εναρμονίζεται στον Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος. Από την άλλη, υφίσταται ο Κώδικας Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας. Αυτός καθορίζει τους τεχνικούς και οικονομικούς κανονισμούς μέσα από τους οποίους καθορίζονται οι εμπορικές συμφωνίες του Διαχειριστή Συστήματος και των χορηγούμενων με άδεια, την αποκλειστικότητα της κυριότητας που εξασφαλίζεται στο Σύστημα, τη παραγωγής προμήθειας και την αποκλειστικότητας κυριότητας και εξασφαλίζεται στο Δίκτυο, καθώς και της διαχείρισης του. Όλα τα παραπάνω οργανώνονται από τον ΔΕΣΜΗΕ Α.Ε., καθώς επίσης και παίρνουν έγκριση από το Υπουργείο Ανάπτυξης, μετά από γνωμοδότηση της Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας²⁵.

Σύμφωνα με τον νόμο, η Δ.Ε.Η. τηρεί κατά αποκλειστικότητα το δικαίωμα διαχείρισης του Δικτύου Διανομής της Ηλεκτρικής Ενέργειας, και συνάμα την κυριότητα του, σύμφωνα με το Άρθρο 21. Επίσης, στο Άρθρο 23 του νόμου, γίνονται σαφείς οι αρμοδιότητες και οι υποχρεώσεις του Διαχειριστή Δικτύου Διανομής, ενώ παράλληλα ο καθορισμός της διαχείρισης του υλοποιείται βάσει των τεχνικών προδιαγραφών και των προϋποθέσεων που αναφέρονται στον «Κώδικα Διαχείρισης Δικτύου». Εκεί, γίνεται εξειδίκευση σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την πρόσβαση στο Δίκτυο Διανομής, με τον τρόπο που υπολογίζονται οι καταβληθέντες δαπάνες για την σύνδεση στο Δίκτυο, καθώς και σε ζητήματα όπως οι όροι που θεωρούνται αναγκαστικοί ως προς στην πρόσβαση στα Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά. Στο νόμο 2773/1999 επίσης, ορίζεται η μερική απελευθέρωση ως προς τη προμήθεια της ηλεκτρικής ενέργειας. Εξαίρεση από αυτή αποτελούν οι οικιακοί πελάτες, καθώς και οι υπόλοιποι μικροκαταναλωτές, αλλά και οι «Μη Επιλέγοντες Πελάτες»²⁶ των «Μη

²⁵ Υπουργείο Ανάπτυξης, 2005. Έγκριση του Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος και Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΦΕΚ 655/17.5.2005, τεύχος Β'). Ιστότοπος HELIOSYSTEM, [Διαδίκτυο]. 17 Μαΐου, Διαθέσιμο στο: <https://selasenergy.gr/docs/a6.pdf>

²⁶ Σύμφωνα με το ορισμό του άρθρου 2, Νόμος 3428/2005 - ΦΕΚ 313/Α/ 27-12-2005, «Μη Επιλέγων Πελάτης, είναι το πρόσωπο που δεν έχει δικαίωμα επιλογής προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας και χρησιμοποιεί την ηλεκτρική ενέργεια για δική του αποκλειστικώς χρήση.»

Διασυνδεδεμένων Νησιών»²⁷, όπως αναφέρονται μέσα στον νόμο. Στο τομέα της χορήγησης άδειας, για παράδειγμα στην άδεια παραγωγής, στην άδεια προμήθειας, στην άδεια κατά' αποκλειστικότητα κυριότητας του Συστήματος και του Δικτύου, κ.λπ., δίδεται η εξουσιοδότηση για έκδοση κανονιστικών πράξεων του Υπουργείου Ανάπτυξης, βάσει των οποίων ρυθμίζονται όλες αυτές οι λεπτομέρειες και οι διαδικασίες που απαιτούνται σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που αναφέρονται στο Άρθρο 28.

Επιπροσθέτως, όσον αφορά την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας στους «Επιλέγοντες Πελάτες»²⁸ και επίσης ως προς την Δ.Ε.Η. στους «Μη Επιλέγοντες Πελάτες», αυτή επιτρέπεται σε αυτούς που έχουν άδεια για προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας, όπως αναφέρεται στο Άρθρο 24 παράγραφος 1. Εν εξελίξει αυτού, από το Φεβρουάριο του 2001 υπάρχει η δυνατότητα οι καταναλωτές οι οποίοι κάνουν κατανάλωση πάνω από 100 GWh ετησίως, να υπογράφουν ελεύθερα συμβόλαια προμήθειας με προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας.

Τέλος, στο Άρθρο 30 του ν.2773/1999 καθορίζεται ο λογιστικός διαχωρισμός στις Ολοκληρωμένες Ηλεκτρικές Επιχειρήσεις²⁹, όπου αυτές έχουν την υποχρέωση της τήρησης χωριστών λογαριασμών ανά παραγωγικό κλάδο, μεταφορά και διανομή της ηλεκτρικής ενέργειας και, εκεί που απαιτείται, ενιαία βάση και για τους υπόλοιπους κλάδους πέρα από τον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, με τον ίδιο τρόπο που θα έπρατταν, εφόσον οι συγκεκριμένες δραστηριότητες διενεργούνται από διαφορετικές επιχειρήσεις, με σκοπό την αποφυγή των διακρίσεων, της στρέβλωσης του ανταγωνισμού.

3.2 Νόμος 3426/2005 (ΦΕΚ 309/Α/22-12-2005)

Κατά την εφαρμογή του νόμου 3426/2005, έγινε ταυτοχρόνως και η ενσωμάτωση της υπ' αριθμόν 2003/54/ΕΚ Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με αυτόν το τρόπο ακολούθησαν εκτενείς τροποποιήσεις στον προηγούμενο νόμο (ν.2773/1999). Πιο συγκεκριμένα:

---

²⁷ Σύμφωνα με το ορισμό του άρθρου 2, Νόμος 3428/2005 - ΦΕΚ 313/Α/ 27-12-2005, Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά, είναι τα νησιά της ελληνικής επικράτειας, των οποίων το δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας δεν συνδέεται με το Σύστημα και το δίκτυο διανομής της ηπειρωτικής χώρας.

²⁸ Σύμφωνα με το ορισμό του άρθρου 2, Νόμος 3428/2005 - ΦΕΚ 313/Α/ 27-12-2005, Επιλέγων Πελάτης, είναι το πρόσωπο που έχει δικαίωμα επιλογής προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας, την οποία χρησιμοποιεί για δική του αποκλειστικώς χρήση.

²⁹ Σύμφωνα με το ορισμό του άρθρου 2, Νόμος 3428/2005 - ΦΕΚ 313/Α/ 27-12-2005, Ολοκληρωμένη Επιχείρηση Ηλεκτρικής Ενέργειας, είναι η επιχείρηση που είναι καθέτως ή οριζοντίως ολοκληρωμένη. Καθέτως Ολοκληρωμένη Επιχείρηση είναι η επιχείρηση που ασκεί δύο τουλάχιστον από τις δραστηριότητες παραγωγής, μεταφοράς, διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Οριζοντίως Ολοκληρωμένη Επιχείρηση είναι η επιχείρηση που ασκεί μία τουλάχιστον από τις δραστηριότητες παραγωγής ή μεταφοράς ή διανομής ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και άλλη δραστηριότητα άσχετη με την ηλεκτρική ενέργεια.

- Βάσει Άρθρου 1, καταχωρήθηκαν καινούργιοι ορισμοί, έγινε διευκρίνιση της διαφοράς μεταξύ Συστήματος Μεταφοράς και Δικτύου Διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας.
  - Βάσει Άρθρων 2 και 3, εξετάστηκαν και καθορίστηκαν οι αρμοδιότητες της Ρ.Α.Ε., καταχωρήθηκε το δικαίωμα της καταγγελίας. Σε αυτή τη περίπτωση, αυτός που διέπεται από έννομο συμφέρον έχει το δικαίωμα καταγγελίας στη Ρ.Α.Ε. έναντι του Κυρίου και του Διαχειριστή του Συστήματος Μεταφοράς και Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας ή του Διαχειριστή του Δικτύου στα Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά, για τυχόν παραβάσεις κατά του νόμου και των διατάξεων του.
  - Βάσει Άρθρου 5 και 6, ως προς το Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας, ο Κύριος του Συστήματος έχει την υποχρέωση να επιφέρει την ανάπτυξη του Συστήματος, βάσει του προγραμματισμού που διενεργείται από τον Διαχειριστή, ενώ παράλληλα έχει την υποχρέωση επίσης να συντηρεί και να διατηρεί το Σύστημα άρτιο ως προς την λειτουργία.
  - Βάσει 12 και 27, διαχωρίζονται λειτουργικά οι δραστηριότητες του Διαχειριστή του Συστήματος και του Δικτύου Διανομής μεταξύ άλλων δραστηριοτήτων, ενώ παράλληλα μεταβιβάζεται στη Δ.Ε.Η. η Διαχείριση Δικτύου Διανομής στα Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά. Αυτή θα πρέπει να πάρει άδεια, έτσι ώστε να διατηρεί το αποκλειστικό δικαίωμα άσκησης αυτής δραστηριότητας, σύμφωνα με το Άρθρο 14.
  - Βάσει Άρθρου 16, έγινε διαπλάτυνση της απελευθέρωσης της αγοράς ως προς τη προμήθεια της ηλεκτρικής ενέργειας, μιας και όλοι οι καταναλωτές εμφανίζονται πλέον ως «Επιλέγοντες Πελάτες». Με αυτό τον τρόπο, οι καταναλωτές έχουν τη δυνατότητα της ελεύθερης επιλογής του προσωπικούς τους προμηθευτή και να συνδεθούν μαζί του. Εξάιρεση σε αυτό αποτελούν οι οικιακοί καταναλωτές, καθώς και όσοι είναι συνδεδεμένοι σε Απομονωμένα Μικροδίκτυα³⁰.
- Εν κατακλείδι όμως, από την 1^η Ιουλίου του έτους 2007, ο νόμος καθορίζει όλους τους καταναλωτές, και αυτούς που είναι οικιακοί, ως «Επιλέγοντες Πελάτες», και από την άλλη, οι συνδεδεμένοι με Απομονωμένα Μικροδίκτυα καταναλωτές είναι οι μόνοι που στερούνται της δυνατότητας στην ελεύθερη επιλογή του Προμηθευτή τους.

3.3 Νόμος 4001/2011 (ΦΕΚ 179/Α/22-8-2011)

Ο νόμος 4001/2011 περί «Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες

³⁰ Σύμφωνα με το ορισμό του άρθρου 2, Νόμος 3428/2005 - ΦΕΚ 313/Α/ 27-12-2005, «Απομονωμένο Μικροδίκτυο, είναι το δίκτυο κάθε Μη Διασυνδεδεμένου Νησιού το οποίο είχε κατά το έτος 1996 συνολική ετήσια κατανάλωση ενέργειας μικρότερη των 500 GWh.»

ρυθμίσεις» ενσωμάτωσε την υπ' αριθμόν 2009/73/ΕΚ Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Ελληνικό νομικό και θεσμικό πλαίσιο του κλάδου της ηλεκτρικής ενέργειας. Ο συγκεκριμένος νόμος έχει νομική ισχύ μέχρι και στις μέρες μας και ορίζεται ως τον βασικό νόμο για την εξασφάλιση της οργάνωσης και της ορθής λειτουργίας της απελευθερωμένης πλέον αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου στην χώρα.

Στο άρθρο 2 του νόμου, γίνεται η παρουσίαση ενός άκρως καταρτισμένου καταλόγου από ορισμούς, και εκεί εμπεριέχονται αυτοί της Οδηγίας. Οι συγκεκριμένοι ορισμοί, που γίνεται λόγος, καταρτίζουν ένα εξειδικευμένο σύστημα που περιβάλλει την αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου. Εξετάζοντας τον νόμο αξίζει να αναφερθούν τα κάτωθι:

- Στο αρχικό κομμάτι του νόμου, όπως αυτός αναλύεται στα Άρθρα 3 – 45, αναφέρονται διατάξεις που προσεγγίζουν την Ρ.Α.Ε.. Αυτές διαμορφώνουν εκ νέου την οριοθέτηση της οργάνωσης και της λειτουργία της Ρ.Α.Ε., το ρόλο και τις υποχρεώσεις της, τον τρόπο που θα ασκηθούν οι ρυθμίσεις που θα επιβάλλει και η εποπτική της ιδιότητα, καθώς επίσης και η διαχείριση των πόρων και της οικονομίας της.
- Στο επόμενο σκέλος του νόμου, και πιο συγκεκριμένα στα άρθρα 46 έως 59, γίνεται αναφορά στην προστασία των καταναλωτών, τόσο της ηλεκτρικής ενέργειας όσο και του φυσικού αερίου, στο Άρθρο 47 στα δικαιώματα των Επιλεγόντων Πελατών, στο Άρθρο 48 στις υποχρεώσεις των προμηθευτών, στο Άρθρο 49 εδραιώνεται η αρχή της διαφάνειας της χρέωσης και της πληροφορίας, στο Άρθρο 50 εισάγονται οι διαδικασίες για την επίλυση των διαφορών από τις Συμβάσεις Προμήθειας, στο Άρθρο 51 καθορίζονται οι βασικοί όροι του Κώδικα Προμήθειας της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου στους Πελάτες, και στα Άρθρα 55 έως 58 του Κεφαλαίου Β' εισάγονται εξειδικευμένες διατάξεις προς την εξασφάλιση της προστασίας των «Ευάλωτων Πελατών», ρυθμίζονται τα ζητήματα των Υπηρεσιών Κοινής Ωφελείας, στο οποίο γίνεται ο ορισμός του Προμηθευτή Τελευταίου Καταφυγίου (Π.Τ.Κ.)³¹ και του Προμηθευτή Καθολικής Υπηρεσίας Ηλεκτρικής Ενέργειας

---

³¹ Σύμφωνα με το άρθρο 57, Νόμος 4001/2011 - ΦΕΚ 179 /Α/ 22-8-2011, «Ο Προμηθευτής Τελευταίου Καταφυγίου Φυσικού Αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας υποχρεούται να προμηθεύει Πελάτες, οι οποίοι δεν εκπροσωπούνται από Προμηθευτή, λόγω υπαιτιότητας του μέχρι πρότινος Προμηθευτή τους και όχι των Πελατών. Η προμήθεια διενεργείται προσωρινά και για μέγιστο χρονικό διάστημα τριών (3) μηνών προκειμένου να δοθεί κατάλληλος χρόνος στους Πελάτες να διαπραγματευθούν νέα σύμβαση με Προμηθευτή της επιλογής τους»

(Π.Κ.Υ.)³². Τέλος, στο Κεφάλαιο Γ' και πιο συγκεκριμένα στο Άρθρο 59, αναγράφονται τα επικαλούμενα ως «ευφυή» συστήματα μέτρησης³³.

- Στο τρίτο σκέλος του νόμου και πιο συγκεκριμένα στα Άρθρα 60 έως 93, γίνεται αναφορά στις ειδικές διατάξεις που μελετούν την σωστή οργάνωση και την εύρυθμη λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς του φυσικού αερίου.

- Τέλος, στο τέταρτο μέρος του νόμου, δηλαδή στα Άρθρα 94 έως 143, καταγράφονται οι ειδικές διατάξεις που αφορούν την απελευθερωμένη αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Πιο συγκεκριμένα, οργανώνονται και ομαδοποιούνται εκείνες οι διατάξεις που έχουν να κάνουν με το Σύστημα Μεταφοράς και το Δίκτυο Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας, και γίνονται ξεκάθαρες ολοκληρωτικά οι αρμοδιότητες του Διαχειριστή του Συστήματος Μεταφοράς και του Συστήματος Διανομής σε σχέση με εκείνες του Λειτουργού της Αγοράς και έτερων Συμμετεχόντων στην αγορά, παραδείγματος χάρη των Παραγωγών, των Προμηθευτών και των Εμπόρων.

Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός πως, η Διαχείριση του Ε.Σ.Μ.Η.Ε. (Ελληνικό Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας) μεταβιβάζεται, σύμφωνα με το νόμο, σε θυγατρική επιχείρηση της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού(Δ.Ε.Η.), την επιχείρηση που κατέχει την επωνυμία «Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας» (Α.Δ.Μ.Η.Ε. Α.Ε.), στην οποία ανατίθεται από την ΔΕΗ η κυριότητα του Συστήματος. Η συγκεκριμένη εταιρεία θα υποχρεούται από εδώ και στο εξής στις αρμοδιότητες που ορίζονται από το νόμο, ενώ παράλληλα μέσω του «Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας» καθίσταται δυνατή η διαχείριση του Ε.Σ.Μ.Η.Ε.. Σύμφωνα με το Άρθρο 96, ο «Κώδικας Διαχείρισης Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας» συντίθεται από τον Διαχειριστή, κατατίθεται στην Ρ.Α.Ε., και αυτή με τη σειρά της διατηρεί τη κανονιστική αρμοδιότητα καθορισμού του τελικού κειμένου ή των τυχών τροποποιήσεων αυτού.

Στα θέματα οργάνωσης και λειτουργίας κατά την καθημερινότητα της απελευθερωμένης αγοράς, η ανάθεση των σχετικών αρμοδιοτήτων γίνεται αποκλειστικά στην επιχείρηση που

---

³² Σύμφωνα με το άρθρο 58, Νόμος 4001/2011 - ΦΕΚ 179 /Α/ 22-8-2011, «Ο Προμηθευτής Καθολικής Υπηρεσίας ηλεκτρικής ενέργειας υποχρεούται να προμηθεύει Οικιακούς Πελάτες και μικρές επιχειρήσεις (με ισχύ παραχής μέχρι και 25 kVA), οι οποίοι είτε έχουν αδρανήσει σχετικά με το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής Προμηθευτή είτε αδυνατούν να βρουν Προμηθευτή στην απελευθερωμένη αγορά με τους υφιστάμενους εμπορικούς όρους.»

³³ Σύμφωνα με το άρθρο 59, Νόμος 4001/2011 - ΦΕΚ 179 /Α/ 22-8-2011, «Η ευρείας κλίμακας αντικατάσταση υφιστάμενων συστημάτων μέτρησης της τελικής κατανάλωσης ενέργειας στο Δίκτυο Διανομής με αντίστοιχα ευφυή συστήματα, η οποία αποσκοπεί ιδίως στη δυνατότητα ενεργού συμμετοχής των καταναλωτών στην αγορά ενέργειας αλλά και γενικότερα στην αποτελεσματικότερη και οικονομικότερη λειτουργία της, ρυθμίζεται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, μετά από γνώμη της ΡΑΕ και σχετική εισήγηση των αρμόδιων Διαχειριστών σύμφωνα με την παράγραφο 2.»

φέρει την επωνυμία «Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» ή αλλιώς Λ.ΑΓ.Η.Ε. Α.Ε.. Η συγκεκριμένη εταιρεία διατηρεί το Μητρώο Συμμετεχόντων στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, εκτελεί τον Ημερήσιο Ενεργειακό Προγραμματισμό (Η.Ε.Π.), δηλαδή διενεργεί τον προγραμματισμό των ημερήσιων εγχύσεων και απορροφήσεων της ηλεκτρικής ενέργειας, όπως αυτός εξειδικευμένα ορίζεται από τον «Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας», καθώς και διενεργεί την εκκαθάριση των συναλλαγών στο πλαίσιο της εκτέλεσης του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού. Ο Λ.ΑΓ.Η.Ε. υποχρεούται της αποφυγής κάθε πιθανών διακρίσεων ανάμεσα στους Συμμετέχοντες, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στα Άρθρα 117, 118 και 120.

Τέλος, είναι αξιοσημείωτο πως, σύμφωνα με τον Άρθρο 112, η κυριότητα του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας, δηλαδή του Ε.Δ.Δ.Η.Ε., συνεχίζει να ανήκει στην Δ.Ε.Η., όμως παράλληλα καθίσταται ξεκάθαρη η επιβολή τόσο νομικού όσο και λειτουργικού διαχωρισμού στις δραστηριότητες Διαχείρισης του Δικτύου Διανομής από την ιδιοκτησία. Αυτή, δηλαδή η Διαχείριση του Δικτύου Διανομής, εκχωρήθηκε σε επιχείρηση που λειτουργεί ως αυτόνομη και φέρει την επωνυμία «Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» (ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε.). Στα Άρθρα 124 και 125 αναφέρεται πως, η Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. Α.Ε. δημιουργήθηκε ύστερα από την διάσπαση του αντιστοίχου κλάδου από την Δ.Ε.Η. και αποτελεί θυγατρική της αλλά συνάμα και μια εταιρεία που είναι ανεξάρτητη. Βάσει του Άρθρου 128, διαχείριση στο Δίκτυο Διανομής υλοποιείται μέσω του «Κώδικα Διαχείρισης του ΕΔΔΗΕ», ο οποίος καταρτίζεται από τον Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. Α.Ε. και στην συνέχεια υποβάλλεται στην Ρ.Α.Ε., η οποία με τη σειρά της κατέχει την κανονιστική αρμοδιότητα της έγκρισης του αλλά και της τροποποίησης του. Επιπροσθέτως, η Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. Α.Ε. είναι υπεύθυνη και να διαχειρίζεται τα δίκτυα διανομής στα Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά, σύμφωνα με το Άρθρο 129. Αυτό επιτυγχάνεται, σύμφωνα με το Άρθρο 130, βάσει του «Κώδικα Διαχείρισης Ηλεκτρικών Συστημάτων Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών».

3.4 Νόμος 4425/2016 (ΦΕΚ 185/Α/30-9-2016)

Σε αυτή τη περίπτωση, η νομοθεσία ασχολείται με την χονδρική αγορά στο κλάδο της ηλεκτρικής ενέργειας. Ο νόμος 4425/2016 έθεσε σε εφαρμογή την Οδηγία με αριθμό 714/2009 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία ήρθε να ολοκληρώσει ένα κεντρικό σκοπό, σε συνέχεια των προηγούμενων, και ήταν η δημιουργία μίας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς στο κλάδο της ηλεκτρικής ενέργειας. Με αυτόν τον τρόπο, αναδιοργανώνεται η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας από πλευράς χονδρεμπορίου. Τα σημερινά χρόνια, η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, ως απελευθερωμένη πλέον, συνεχίζει να λειτουργεί αποκλειστικώς

βάσει του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού (Η.Ε.Π.) και των συναλλαγών του, που οργανώνεται από τον Λ.ΑΓ.Η.Ε..

Παράλληλα, σε επίπεδο Ευρώπης, καθιερώθηκε η ένταξη της ηλεκτρικής ενέργειας στη λογική ότι αποτελεί εμπόρευμα για το οποίο θα καθίσταται δυνατή η διεξαγωγή χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, οι οποίες έχουν ως στόχο είτε να αντισταθμίσουν είτε και να καλύψουν τον κίνδυνο από τις τιμές της ενέργειας όπως αυτές εδραιώθηκαν στην αγορά. Πλέον, η ενεργειακή αγορά που ακολουθεί, και αποτελεί την πιο σύγχρονη και ώριμη εκδοχή της, θα είναι δυνατόν να στηριχθεί, επιπλέον, σε οικονομικά εργαλεία που είναι διαδεδομένα στον χρηματοπιστωτικό κλάδο, όπως παραδείγματος χάρη η αγορά των προθεσμιακών Προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας.

Βέβαια, αυτό το βήμα, δηλαδή η αναδιοργάνωση ενός πολύ εύθραυστου τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, της χρηματιστηριακής της αγοράς, φέρνει στην επιφάνεια όχι και τόσο διαχειρίσιμα ζητήματα, όπως ο πιστωτικός κίνδυνος, ο οποίος δείχνει να υφίσταται υποτίμηση στο παρόν προφίλ οργάνωσης της αγοράς.

Προσεγγίζοντας τον νόμο λοιπόν, η αρχή γίνεται στο Κεφάλαιο Γ' Άρθρο 5 του νόμου 4425/2016, όπου κατατίθενται οι ορισμοί των Αγορών της Ηλεκτρικής Ενέργειας³⁴. Ο πρώτος ορισμός αφορά τη Χονδρική Αγορά Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας, ο δεύτερος την Αγορά Επόμενης Ημέρας, ο τρίτος την Ενδοημερήσια Αγορά και ο τέταρτος την Αγορά Εξισορρόπησης. Αυτές οι μορφές αγορές της ηλεκτρικής ενέργειας λειτουργούν ως χονδρικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας, με την έννοια που αυτές ορίζονται στον κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης 1227/2011 περί «για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας» και αποτελούν εργαλείο στα χέρια του νομοθέτη για να γίνει η μετάβαση του Ελληνικού συστήματος αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στο νέο μοντέλο μιας ενοποιημένης Ευρωπαϊκής αγοράς, και πάντα υπό το νομοθετικό πλαίσιο που προβλέπει η Ε.Ε.. Πρόκειται για ενέργειες που στοχεύουν να εναρμονιστούν στο Μοντέλο Στόχο (EU Target Model) και στην ιδέα μιας Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (Internal Electricity Market), μέσω της άριστης οργάνωσης και της ορθολογικής λειτουργίας των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας των χωρών της Ευρώπης³⁵. Επί του άρθρου 8 γίνεται αναλυτική περιγραφή των χαρακτηριστικών και της λειτουργίας και των τεσσάρων αυτών αγορών.

³⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2016. Δημοσίευση Διαβούλευσης: Αναδιοργάνωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σε εφαρμογή της νομοθεσίας για την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και άλλες διατάξεις. Άρθρο 05: Αγορές Ηλεκτρικής Ενέργειας. Ιστότοπος Oprengov.gr, [Διαδίκτυο]. 12 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <http://www.opengov.gr/minenv/?p=8018>

³⁵ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, 2020. Θεσμικό Πλαίσιο Ηλεκτρισμού. Ιστότοπος Ρ.Α.Ε., [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: https://www.rae.gr/thesmiko-plaisio-ilektrismou/#_ftn1

Συνεχίζοντας, αξίζει να σημειωθεί πως σύμφωνα με το Άρθρο 9, η Ρ.Α.Ε. είναι η αποκλειστική υπεύθυνη εταιρεία που επιβλέπει τις Αγορές Ηλεκτρικής Ενέργειας, ενώ παράλληλα η εταιρεία που της ανατίθεται ο ρόλος του Διαχειριστή της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας στη Χονδρική Αγορά Προθεσμιακών Προϊόντων δεν είναι άλλη από την «Λ.ΑΓ.Η.Ε. Α.Ε.». Στο επόμενο Άρθρο, γίνεται αναφορά στη επιλογή της ελληνικής νομοθεσίας να οριστεί στην ελληνική αγορά νόμιμο μονοπώλιο υπηρεσιών συναλλαγών τόσο επόμενης ημέρας όσο και ενδοημερήσιο. Ωστόσο θα εμποδίζει την επιλογή παραπάνω από ενός Ο.Δ.Α.Η.Ε. ή αλλιώς «Ορισθείς Διαχειριστής Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας - Nominated Electricity Market Operator/NEMO»³⁶. Ο Ο.Δ.Α.Η.Ε. κατέχει τις αρμοδιότητες όπως αυτές καθορίζονται στο συγκεκριμένο Άρθρο 10. Στο Άρθρο 11, αναθέτει στους Διαχειριστές των Αγορών της ηλεκτρικής ενέργειας την εκκαθάριση και τον διακανονισμό των συναλλαγών.

Επιπροσθέτως, στο Άρθρο 12 προσδιορίζονται εκ νέου οι υποχρεώσεις του διαχειριστή του Ε.Σ.Μ.Η.Ε., με σκοπό την ανταπόκριση των καινούριων Αγορών Ηλεκτρικής Ενέργειας στις απαιτήσεις που πλέον δημιουργήθηκαν, σύμφωνα με το Άρθρο 13 γίνεται διεύρυνση των καθηκόντων του Λ.ΑΓ.Η.Ε., ούτως ώστε να συμπεριληφθούν τα καθήκοντα του Διαχειριστή της Χονδρικής Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας. Τέλος, όπως ειδικότερα αναγράφεται στο Άρθρο 14, ρυθμίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις λειτουργίας με κάθε λεπτομέρεια, κάτι το οποίο θα επιτευχθεί μέσω των Κωδικών που θα εκδοθούν για όλες τις νέες αγορές μια προς μία.

---

³⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 5, Νόμος 4425/2016 - ΦΕΚ 185/Α/30-9-2016, «Το νομικό πρόσωπο που ορίζεται από την ΡΑΕ να εκτελεί καθήκοντα σχετικά με την ενιαία σύζευξη επόμενης ημέρας ή/και την ενιαία ενδοημερήσια σύζευξη, κατά τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 2015/1222 και τις διατάξεις του παρόντος νόμου»

4. Η αγορά του σήμερα και οι πάροχοι ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα

Στην προηγούμενη ενότητα, αναλύθηκε λεπτομερώς η διαδικασία της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στη Ελλάδα ως προς τη προμήθεια και σε ακόμα προηγούμενη ενότητα, τονίστηκε το γεγονός πως την περίοδο μεταξύ 2011 και 2012 το φαινόμενο αυτό, της απελευθέρωσης της αγοράς, ήταν πλήρως αποτυχημένο. Θεωρήθηκε, μάλιστα, τόσο αποτυχημένο που έφτασε στο σημείο να σταματήσει κάθε εξέλιξη που σημειώθηκε, μιας και οι πελάτες ουσιαστικά εξαναγκάστηκαν να δεσμευτούν εκ νέου με τη Δ.Ε.Η., πράγμα το οποίο την κατέστησε ξανά ως μονοπωλιακό πάροχο. Βέβαια, εξαίρεση αποτελούσε η Υψηλή Τάση. Σε αυτή τη περίπτωση εμφανίστηκαν εταιρείες ιδιωτών, που αναλάμβαναν να εκπροσωπήσουν τους καταναλωτές.

Σε γενικά πλαίσια την σήμερα ημέρα, η επικρατούσα κατάσταση στο κλάδο της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, ως προς την προμήθεια, είναι λίγο πολύ ξεκάθαρη. Σημειώνεται μια δραστηριότητα της τάξης των 25 εταιρειών, περίπου, λιανικού εμπορίου στην αγορά. Εκ των οποίων η πλειονότητα αυτών ανήκει σε άλλες μεγαλύτερες ή σε μεγάλους ομίλους. Κάτι τέτοιο, εξυπηρετεί αρκετά στη διασφάλιση της αποφυγής μιας παρόμοιας κατάστασης όπως αυτή του 2011-2012. Έτσι και αλλιώς όμως, η αλήθεια είναι πως με το πέρας των χρόνων και το νομοθετικό- θεσμικό πλαίσιο που εφαρμόστηκε, η αγορά έχει καταφέρει να αλλάξει πρόσωπο με διάφορους τρόπους. Ένα από τα βασικά παραδείγματα σε αυτό, όπως σημειώθηκε νωρίτερα, είναι πως πλέον, έχει οριστεί με σαφήνεια η διάσπαση του δικτύου διανομής, της μεταφοράς και της παραγωγής, και πως αυτά πλέον υπόκεινται από το 2012 στις αρμοδιότητες του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. και του Α.Δ.Μ.Η.Ε. αντίστοιχα, οι οποίες παραπάνω αναφέρθηκε πως ιδρύθηκαν μέσω του ν.4001/2011, σαν συμμόρφωση με την ευρωπαϊκή Οδηγία 2009/72/EK.

4.1 Η σημερινή κατάσταση της Αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν στην αγορά κάποιες παραποιώσεις, όπως θα ήταν συνετό να ειπωθεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας παραποίησης ήταν η εγκαθίδρυση

των Ν.Ο.Μ.Ε.. Επρόκειτο για είδη δημοπρασίας ή παζαριού³⁷, αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί αυτός ο όρος, και η προέλευση της λέξης έρχεται από τις λέξεις «Nouvelle Organisation du Marché de l'Electricité» (Νέος Οργανισμός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας) και επί της ουσίας πρόκειται για ένα γαλλικό μοντέλο, που λειτούργησε στη Γαλλία. Σε αυτό το γαλλικό μοντέλο, βασίζεται η πώληση ηλεκτρικής ενέργειας, σε συγκεκριμένες ποσότητες, σε προμηθευτές για κάποιο ορισμένο χρονικό διάστημα.

Όσον αφορά την Ελλάδα, αυτό το μοντέλο ουσιαστικά λειτουργεί με τον παρακάτω τρόπο. Με σκοπό την ενίσχυση της αγοράς, και συνάμα την επίτευξη του στόχου μείωσης της μερίδας της Δ.Ε.Η. στην αγορά, τόσο σε λιανική όσο και σε χονδρική, κάτω από το μισό, επιβλήθηκε στη Δ.Ε.Η. η πώληση της φθηνής ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία παραγόταν είτε από λιγνίτη είτε υδροηλεκτρικά, σε τιμή πώλησης που ισούταν με το κόστος παραγωγής³⁸. Αυτό είχε ως συνέπεια να εμφανιστεί το φαινόμενο η Δ.Ε.Η. να παρουσιάσει διαφυγόντα κέρδη, μιας και μοιραία το μονοπάτι της πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας στο μέσο κόστος παραγωγής, οδήγησε στην απουσία κέρδους. Τα Ν.Ο.Μ.Ε. στην ελληνική αγορά συστήθηκαν μέσω του τρίτου πακέτου μεταρρυθμίσεων του μνημονίου που επέβαλλε η Ευρώπη στην Ελλάδα. Βάσει του 3^{ου} μνημονίου υποχρεώθηκε η Δ.Ε.Η. στην παραπάνω λογική, δηλαδή της τιμής πώλησης στο κόστος παραγωγής, και πιο συγκεκριμένα η τιμή εκκίνησης καθορίζεται από τη Ρ.Α.Ε.. Οι ΝΟΜΕ συνιστούν ένα από τους κύριους λόγους για την ζημιογόνα περίοδο (2018-2019) που μοιραία οδηγήθηκε η Δ.Ε.Η., λόγω της πρακτικής που της επιβλήθηκε και εξετάστηκε παραπάνω, και την έφεραν σε δυσμενή θέση απέναντι στους ανταγωνιστές της. Μάλιστα το σύνολο του κόστους που επιβάρυνε τη Δ.Ε.Η., σύμφωνα με εκτιμήσεις, κυμάνθηκε στο ύψος των 600 εκατ. ευρώ.³⁹

Μέχρι αυτή τη στιγμή, έχουν ολοκληρωθεί 5 δημοπρασίες ΝΟΜΕ. Αυτή που άνοιξε το «χορό» ήταν η Ν.Ο.Μ.Ε. που πραγματοποιήθηκε στις 25 Οκτωβρίου του 2016, ενώ αυτή

³⁷ ErgasiaNET, 2017. Τι είναι τα ΝΟΜΕ και τι προσφέρουν στους καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας. Ιστότοπος ErgasiaNET.gr, [Διαδίκτυο]. 12 Νοεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <http://ergasianet.gr/2017/11/12/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%B1-nome-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%B9-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%BA%CE%B1/>

³⁸ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2015. Νόμος 4336/2015 - ΦΕΚ 94/Α/14-8-2015: Συνταξιοδοτικές διατάξεις Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης.. Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας, [Διαδίκτυο]. 14 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/suntaksiodotika/n-4336-2015.html>

³⁹ Capital.gr, 2019. Σταματούν οι ζημιές της ΔΕΗ από τις δημοπρασίες ΝΟΜΕ. Ιστότοπος Capital.gr, [Διαδίκτυο]. 30 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3385177/stamatoun-oi-zimies-tis-dei-apo-tis-dimoprasiies-nome>

που τον έκλεισε πραγματοποιήθηκε ένα χρόνο αργότερα, δηλαδή στις 25 Οκτωβρίου του 2017. Ως αποτέλεσμα αυτών των 5 Ν.Ο.Μ.Ε. διαπιστώθηκαν τα κάτωθι:

Α) Σε αντίθεση με την αρχική πρόθεση της ύπαρξης των Ν.Ο.Μ.Ε., που δεν ήταν άλλη από μια «ένεση» τόνωσης της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας ως προς το εσωτερικό της, όπου επινοήθηκαν με απώτερο σκοπό, οι «εναλλακτικοί προμηθευτές» (όπως ήταν η επίσημη ονομασία των ανταγωνιστών της Δ.Ε.Η.) να κάνουν δικό τους ένα μεγάλο κομμάτι της «πίτας» της αγοράς μέσω της αγοράς του ηλεκτρικού ρεύματος από τη Δ.Ε.Η. σε χαμηλές τιμές και παράλληλα πουλώντας το φθηνά στους πελάτες, διαπιστώθηκε πως το μείζον ποσοστό της ποσότητας της ηλεκτρικής ενέργειας που ήρθε στα χέρια τους μέσω των Ν.Ο.Μ.Ε. έγινε εξαγωγή στο εξωτερικό. Και όχι μόνο αυτό αλλά, ήταν τόσο μεγάλο το συγκεκριμένο φαινόμενο που επενέβη, που η Ρ.Α.Ε., ως αρμόδια για το θεσμικό πλαίσιο διεξαγωγής των Ν.Ο.Μ.Ε., στην τελευταία χρονικά δημοπρασία και έθεσε βέτο την διασφάλιση το λιγότερο του 30% της ποσότητας που αγοράζεται, να διατίθεται υποχρεωτικώς στην εσωτερική αγορά.

Β) Με το να υφίσταται το παραπάνω γεγονός, να γίνεται δηλαδή εξαγωγή του αποκαλούμενου φθηνού ηλεκτρικού ρεύματος της Δ.Ε.Η. σε άλλες χώρες, παρατηρήθηκε όπως ήταν λογικό, πως υπήρξε αύξηση στις αντίστοιχες εισαγωγές, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες των καταναλωτών (οικιακοί και μη), με όποιες επιφυλάξεις στις επιπτώσεις που θα είχε κάτι τέτοιο σε ολόκληρη την οικονομία της χώρας, αλλά και στην οικονομία του επιμέρους καταναλωτή.

Γ) Η μέχρι τώρα εικόνα των τιμολογίων ηλεκτρικής ενέργειας των ανταγωνιστών της Δ.Ε.Η. δεν δείχνει να έχει δυναμική μείωση, όσον αφορά τα οικιακά τιμολόγια, και σε πολλές περιπτώσεις κατανάλωσης θεωρούνται έως και ανύπαρκτες.

Δ) Στις 25 Οκτωβρίου του 2017, στη τελευταία δημοπρασία ΝΟΜΕ που πραγματοποιήθηκε, σημειώθηκε κάτι πρωτόγνωρο για τα δεδομένα της αγοράς, μιας και επί της ουσίας «έπεσαν κορμιά» για το ποιος θα είναι αυτός που θα καταφέρει να αγοράσει το ηλεκτρικό ρεύμα της ΔΕΗ. Τα ενδιαφερόμενα μέλη της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία αποτελεί απελευθερωμένη αγορά, είδαν την τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος να ανεβαίνει στα ύψη, και αιτία αυτού ήταν η παράλληλη αύξηση της ζήτησης.

Συμπερασματικά, λόγω της ύπαρξης των Ν.Ο.Μ.Ε., η Δ.Ε.Η. αναγκάστηκε να θέτει τη τιμή πώλησης στους ανταγωνιστές της σε χαμηλά επίπεδα της και ταυτοχρόνως να πουλάει ακριβά στους πελάτες/καταναλωτές στη λιανική, ούτως ώστε να καλυφθεί η λεγόμενη «χασούρα». Επιπροσθέτως, όσο συνεχιζόταν το φαινόμενο να καθίσταται η Δ.Ε.Η. ανήμπορη να ρίξει τις τιμές των οικιακών τιμολογίων, τόσο ανέβαινε προς τα πάνω η τιμή

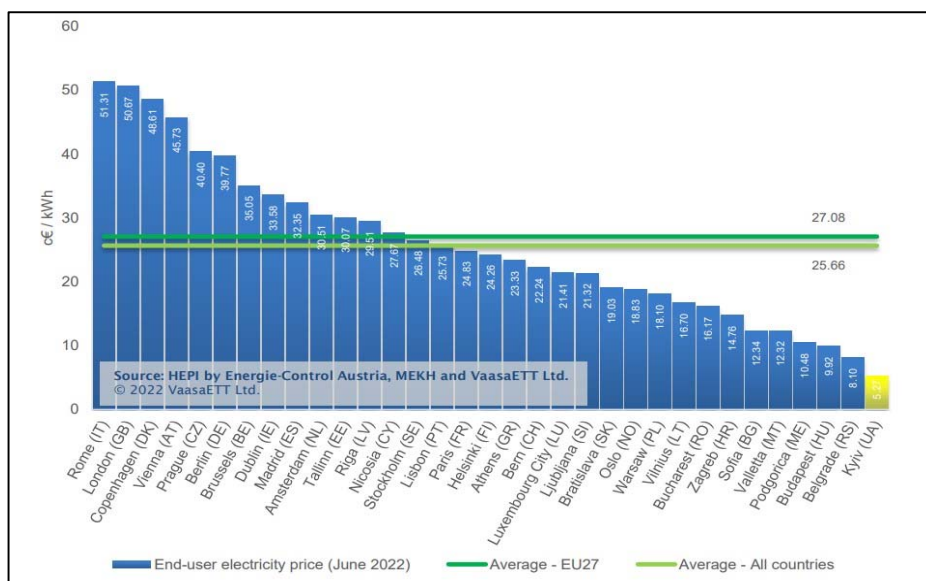

του κέρδους για τους ανταγωνιστές της, γιατί πολύ απλά αυτοί στηρίζονταν στη διαφορά αυτή που πρόκυπτε ανάμεσα στη χαμηλή τιμή που αγόραζαν και της τιμής που αυτομάτως πουλούσαν το προϊόν τους. Η μοναδική στρατηγική που μπόρεσε να θορυβήσει τους «εναλλακτικούς προμηθευτές» ήταν η πρακτική της Δ.Ε.Η. να εφαρμόσει τη γνωστή έκπτωση του 15% σε όσους πλήρωναν τον λογαριασμό τους εγκαίρως, και θεωρούνται «καλοπληρωτές». Με την κατάργηση των Ν.Ο.Μ.Ε. και την ολοκλήρωση όλων των δημοπρασιών αυτών, υπολογίζεται με όσα ισχυρίστηκε η Δ.Ε.Η., ότι οι ζημιές για την ίδια από τις Ν.Ο.Μ.Ε. ήταν εκατομμυρίων ευρώ και ταυτόχρονα ως συμπέρασμα για τους καταναλωτές, πως δεν είχαν να περιμένουν στην αγορά φθινό ρεύμα, λόγω των Ν.Ο.Μ.Ε.. Όπως λοιπόν γίνεται ευκόλως αντιληπτό, οι Ν.Ο.Μ.Ε. αποτέλεσαν αγκάθι στην ευημερία της Δ.Ε.Η. και την οικονομική της ανάπτυξη, καθώς διέτελεσαν ίσως και τον κυριότερο λόγο για να σημειωθούν ζημιές εκατομμυρίων όλα αυτά τα τελευταία χρόνια. Η προηγούμενη Κυβέρνηση θέσπισε αυτές τις δημοπρασίες, για του λόγους που προαναφέρθηκαν, και εντούτοις δεν κατέστη δυνατή η επίτευξη αυτού του θεσμοθετημένου στόχου, δηλαδή της κατακόρυφης μείωσης του μεριδίου αγοράς της Δ.Ε.Η, καθώς η Δ.Ε.Η έφτασε στο σημείο να πουλά παραγόμενη ενέργεια όγκου πολύ μεγαλύτερου των υδροηλεκτρικών και των λιγνιτικών της πόρων, σε προκαθορισμένη τιμή. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις και τα όσα παρουσιάστηκαν από τη Δ.Ε.Η. το συνολικό κόστος που προκλήθηκε ανέρχεται στα 600 εκατομμύρια ευρώ.

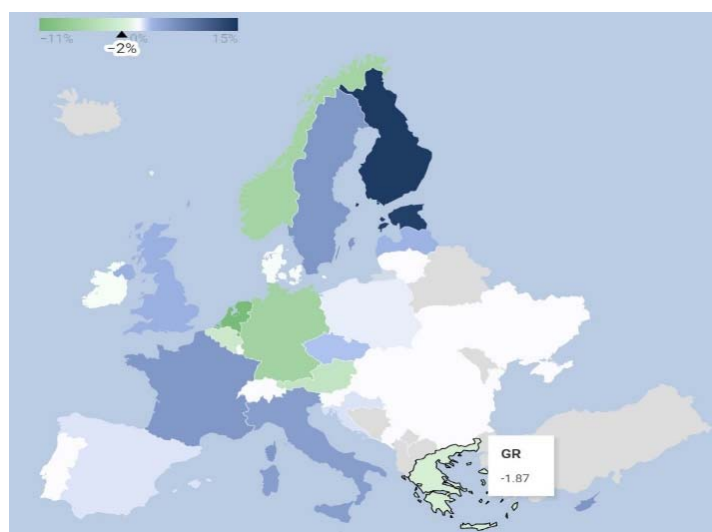
Επομένως, αυτοί οι λόγοι οδήγησαν εν τέλει στο κλείσιμο του κύκλου ζωής των δημοπρασιών Ν.Ο.Μ.Ε.. Στις 30 Σεπτεμβρίου του 2019, μέσω Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου, που εισηγήθηκε το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, προωθήθηκε οι ακύρωση της προγραμματισμένης για τις 16 Οκτωβρίου 2019 δημοπρασίας προθεσμιακών προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας (Ν.Ο.Μ.Ε.), ενώ ταυτοχρόνως αφαιρείται η δυνατότητα προγραμματισμού νέων δημοπρασιών στο ίδιο μοντέλο μελλοντικά. Η συγκεκριμένη ενέργεια, δηλαδή η κατάργηση του συγκεκριμένου μοντέλου δημοπρασιών ρεύματος, που οδήγησε στο φαινόμενο της αγοράς ρεύματος σε χαμηλότερη τιμή του κόστους από τους ανταγωνιστές της Δ.Ε.Η., ήταν ένα μέτρο καταλυτικό για την «υγεία» της εταιρείας της Δ.Ε.Η.. Αποτέλεσε ένα μέτρο που «έδωσε πνοή» στην επιχείρηση της Δ.Ε.Η., και το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή έπειτα από σχετική διαβούλευση του Υπουργού με τη Ρ.Α.Ε. και τους αρμόδιους φορείς⁴⁰.

⁴⁰ Γραφείο Τύπου, Υ.Π.Ε.Ν., 2019. Κατάργηση της δημοπρασίας ρεύματος (NOME) της 16ης Οκτωβρίου 2019, Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, [Διαδίκτυο]. 30 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://ypen.gov.gr/rnp-katargisi-nome/>

Εξετάζοντας τώρα τη τιμή της κιλοβατώρας (kWh) και πριν εξεταστεί η παρούσα κατάσταση, αξίζει να γίνει μια μικρή ιστορική αναδρομή δεκαετίας, προκειμένου να τονιστούν κάποια αξιοσημείωτα δεδομένα. Η τιμή της κιλοβατώρας το Ιούλιο του 2022 στη πρωτεύουσα της χώρας, σύμφωνα με τις μηνιαίες τιμοληψίες του HEPI “Household Energy Price Index” (Δείκτης Τιμών Ενέργειας Οικιακής Χρήσης) και τα δεδομένα που προκύπτουν από αυτές, ανέρχεται στα 0,2333 €/kWh, όσο η αντίστοιχη μέση τιμή στην Ε.Ε. (27 χώρες) είναι στα 0,2708 €/kWh από την άλλη στις 33 πόλεις της Ευρώπης, που έγινε η μελέτη, ανέρχεται στα 0,2566 €/kWh (βλέπε Γράφημα 4.1).

Γράφημα 4.1: Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας οικιακής χρήσης συμπεριλαμβανομένων των φόρων, Πηγή: <https://www.energypriceindex.com/price-data>

Εικόνα 4.1: Ευρωπαϊκός χάρτης μηνιαίων μεταβολών στην τιμή του ρεύματος (%), Πηγή: <https://www.energypriceindex.com/price-data>

Από την έρευνα που διενεργήθηκε για τις αντίστοιχες τιμές το 2010, διαπιστώθηκε πως στο δεύτερο μισό του έτους 2010, η Ελλάδα κατείχε τη χαμηλότερη τιμή κιλοβατώρας, τόσο έναντι των πρωτευουσών της Ε.Ε. όσο και των 33 πρωτευουσών της Ευρώπης που πήραν μέρος στην έρευνα. Αξίζει να σημειωθεί πως, στη πρωτεύουσα της Ελλάδας η τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας έφτανε σε επίπεδα κάτω των 0,10 του ευρώ. Από την σύγκριση, μάλιστα, με το Γράφημα 2.1 και τα δεδομένα που εξάγονται από αυτό, διαπιστώνεται πως μέχρι και σήμερα, η χώρα παραμένει αρκετά χαμηλότερα από αρκετές άλλες πρωτεύουσες και αρκετά πιο χαμηλά από τη τιμή ενέργειας που κυριαρχεί μεσοσταθμικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη.

Την επόμενη δεκαετία, δηλαδή το 2020, η ευρωζώνη παρουσίαζε μέση τιμή κιλοβατώρας που άγγιζε τα 30 λεπτά του ευρώ, ενώ παράλληλα την ίδια περίοδο η Ελλάδα, διέθετε περίπου τη μισή, δηλαδή 0,1722 €/kWh . Γίνεται όμως σαφές πως αυτή η τιμή σε σχέση με την αντίστοιχη τιμή του 2010 είναι πάνω από 1,5 φορά μεγαλύτερη, και σε σχέση με τη σημερινή πάνω από 2. Είναι ένα γεγονός που έχει εξήγηση ως ένα αποτέλεσμα της παρουσίας του μονοπωλίου που κατείχε η Δ.Ε.Η. Η Δ.Ε.Η. αποτελούσε κρατική επιχείρηση, και υπήρχαν αρκετές φορές που της ασκούταν πολιτική πίεση, έτσι ώστε να διαθέσει σε χαμηλές τιμές την ηλεκτρική ενέργεια στους καταναλωτές της, και ταυτοχρόνως τα αντίστοιχα ελλείμματα που θα προκύπταν, θα τα κάλυπτε το ίδιο το κράτος. Αυτή η πρακτική, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, πλέον, καθίσταται απαγορευμένη βάσει της Ε.Ε. και των Οδηγιών της, για λόγους παραμόρφωσης της αγοράς. Κάτι ακόμα που έπαιξε ρόλο, ήταν πως μέχρι εκείνο το χρονικό σημείο η παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος ήταν μια διαδικασία σαφώς πιο φθηνή, και η πρώτη ύλη για την ηλεκτροπαραγωγή δεν ήταν άλλη από τον λιγνίτη, η οποία με τη σειρά της διατηρούσε αρκετά χαμηλά δικαιώματα εκπομπής αερίων. Εξετάζοντας την πρόοδο σε αυτό το διάστημα (δεκαετία 2010-2020), με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων, παρατηρείται πως από το 2010, έως και το 2020, η τιμή της κιλοβατώρας ανέβηκε από τα 0,10 ευρώ κοντά στα 0,17 ευρώ. Αυτό το δεδομένο, σαν ένα πρόωρο συμπέρασμα, δείχνει πως η διαδικασία της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, δεν άφησε ιδιαίτερο αποτύπωμα στον οικιακό πελάτη/καταναλωτή, καθώς δεν μετουσιώθηκε σε κάποιο σημαντικό όφελος προς αυτόν. Κάτι τέτοιο όμως, σαν ισχυρισμός, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, και μοιάζει αρκετά πρόχειρος ισχυρισμός. Φαίνεται ξεκάθαρα, πως το αντίστοιχο διάστημα στην Ευρωζώνη, η αύξηση είναι 0,08 €/kWh, και είναι σχεδόν όπως της Ελλάδας. Η θετική εξέλιξη που έφερε ο ερχομός της απελευθέρωσης της αγοράς στην ηλεκτρική ενέργεια, καταδεικνύεται από το ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη, αυτή η αύξηση επήλθε με φυσιολογικό τρόπο και με μια λογική πρόοδο,

εν αντιθέσει με την Ελλάδα όπου σημειώθηκε ραγδαία και απότομη αύξηση της τιμής της κιλοβατώρα. Επίσης, θα ήταν άξιο να συνυπολογιστεί πως όλο αυτό το διάστημα υπήρξε αύξηση στους φόρους της τάξεως του 10%.

Μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας αυτής, δηλαδή έως και το 2015, η ξεκάθαρη αιτία της αύξησης στη τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος ήταν το αποτύπωμα που άφησε το καθεστώς του μονοπωλίου στην αγορά από τη Δ.Ε.Η.. Σε αυτή τη περίοδο, δεν υπήρχε κάποια από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις που θα αναλάμβανε να εκπροσωπή καταναλωτές χαμηλής τάσεως. Από εκείνο το σημείο και έκτοτε εμφανίστηκαν στο προσκήνιο οι ανταγωνιστές της Δ.Ε.Η., ή αλλιώς οι εναλλακτικοί πάροχοι, και «φρέναραν» την ανοδική πορεία της τιμής της κιλοβατώρας. Από τη άλλη μεριά βέβαια, το φρένο στην αύξηση της τιμής, αλλά και η κατά περιόδους μείωση της, δεν έφθασε σε αναμενόμενα επίπεδα, λόγω της παράλληλης ύπαρξης των δημοπρασιών Ν.Ο.Μ.Ε.. Εν κατακλείδι, η αγορά της ενέργειας στη χώρα δεν στάθηκε ικανή να εφαρμόσει επιτυχημένα τις Οδηγίες της Ε.Ε. και τις εντολές των μνημονίων, που όπως τονίστηκε σε προηγούμενη ενότητα σκόπευε σε κατακόρυφη ελάττωση του ποσοστού της Δ.Ε.Η. στην αγορά της λιανικής, κάτω από το μισό. Το αποτέλεσμα όμως μέχρι και σήμερα, δεν ήταν άλλο από την απόκλιση από αυτό το στόχο, καθώς το μερίδιο της Δ.Ε.Η. εγκαθίσταται στο 65%.

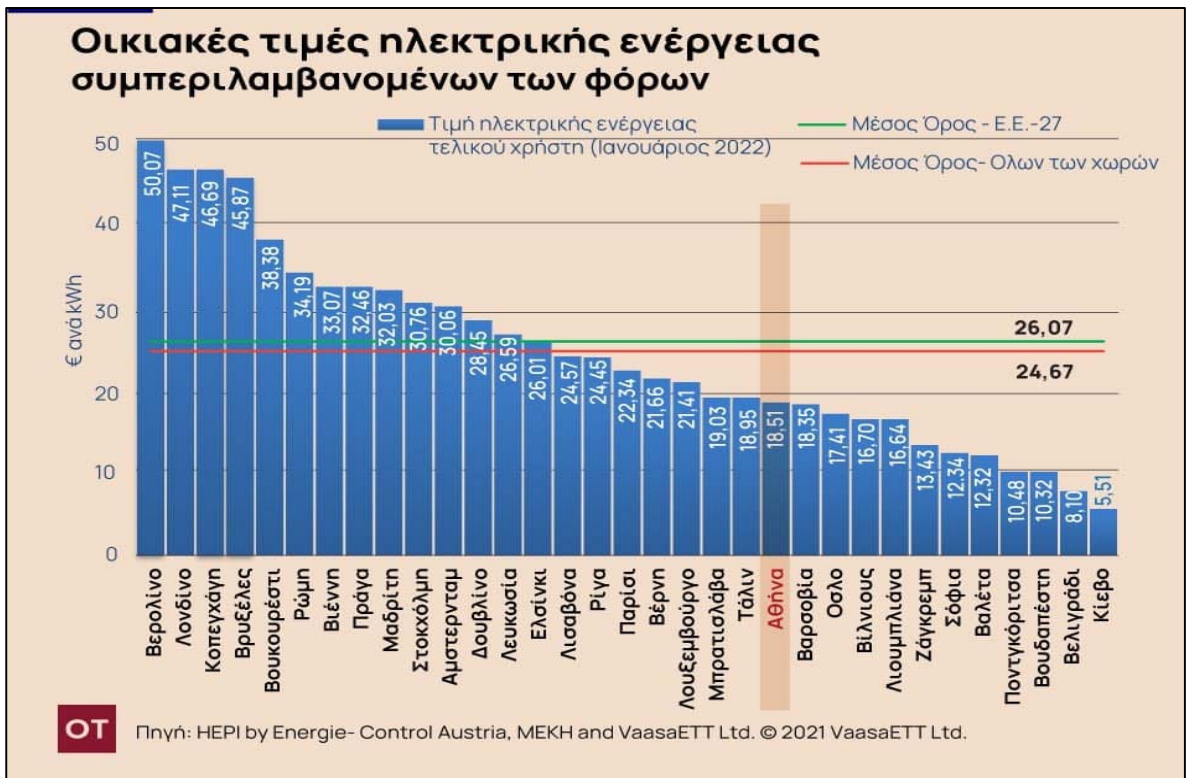
Όσον αφορά τη κατάσταση των δύο τελευταίων χρόνων, η Ελλάδα στο τέλος του έτους 2021 συνέχισε να εμφανίζει λιανική τιμή κιλοβατώρας χαμηλότερη από αυτή του μέσου όρου της Ευρώπης. Μάλιστα, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat⁴¹, πρόκειται για αισθητή διαφορά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο λιανικής τιμής ηλεκτρικού ρεύματος της. Στις τιμές αυτές, της Ελλάδας, συμπεριλαμβάνονται και οι φόροι. Πιο συγκεκριμένα, η Eurostat στα στοιχεία για το 2ο εξάμηνο του έτους 2021, εμφανίζει μέση λιανική τιμή κιλοβατώρας για τα οικιακά τιμολόγια της τάξεως των 0,219 €/KWh, τη στιγμή που η αντίστοιχη τιμή στην Ελλάδα διαμορφωνόταν στα 0,168 €/KWh. Επίσης, πρέπει να αναφερθεί πως τα συγκεκριμένα δεδομένα της Eurostat συλλέχθηκαν από δείγμα οικιακών καταναλωτών, που ετήσια κατανάλωση τους κυμαινόταν μεταξύ 2.500 kWh και 5.000 kWh. Επίσης, στην εξίσωση πρέπει να συμπεριληφθεί ότι η Ελλάδα βρισκόταν αρκετά κάτω από το μέσο όρο που διαμορφώθηκε στην Ευρώπη ως προς το ποσοστό της φορολογίας που επιβαρύνει την τελική λιανική τιμή του της ηλεκτρικής ενέργειας. Επομένως, ενώ στην Ελλάδα τα δημοτικά

---

⁴¹ Φλουδόπουλος, Χ., 2022. Χαμηλότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου η λιανική τιμή του ρεύματος στην Ελλάδα. Ιστότοπος Capital.gr, [Διαδίκτυο]. 12 Φεβρουαρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/oikonomia/3614394/xamiloteri-tou-europaikou-mesou-orou-i-lianiki-timi-tou-reumatatos-stin-ellada>

τέλη και οι φόροι προς την κυβέρνηση διαμορφώνουν κοντά στο 20% της τελικής τιμής, στην Ευρώπη, κατά μέσο όρο, διαμορφώνουν περίπου το 40%.

Φτάνοντας στο σήμερα, το 1^ο δίμηνο του τρέχοντος έτους βρήκε την Ελλάδα, σύμφωνα με το δείκτη HEPI και την έρευνα που διενεργήθηκε τον Ιανουάριο, στην 22η θέση από σύνολο 33 Ευρωπαϊκές χώρες, στο ύψος της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος. Μάλιστα η συγκεκριμένη έρευνα αφορά και τους αντίστοιχους δείκτες για το φυσικό αέριο, όπου σε αυτή τη κατηγορία η Ελλάδα κατατάσσεται στην 16^η θέση. Οι τιμοληψίες του Η.Ε.Ρ.Ι. (Δείκτης Τιμών Ενέργειας Οικιακής Χρήσης) διεξήχθησαν όπως ειπώθηκε τον Ιανουάριο του 2022 και τα αποτελέσματα που εξάχθηκαν τον επόμενο μήνα. Τα συγκεκριμένα αποτελέσματα έδειξαν πως στα νοικοκυριά της πρωτεύουσας της χώρας το ηλεκτρικό ρεύμα κόστιζε 0,1851 €/KWh (βλέπε Γράφημα 4.2) πράγμα το οποίο επιβεβαιώνει πως η χώρα διατηρείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, εν αντιθέσει με πολλές άλλες Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.

Γράφημα 4.2: Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας οικιακής χρήσης συμπεριλαμβανομένων των φόρων, Πηγή: <https://www.tanea.gr/2022/02/10/economy/economy-greece/epidotiseis-energeias-i-athina-stis-eyropaikes-poleis-me-ti-ftinoteri-kilovatora/>

Σύμφωνα με το Γράφημα 4.2, στην Αθήνα καταγράφεται μια μέση τιμή για το ηλεκτρικό ρεύμα που είναι κατώτερη από την αντίστοιχη των 27 χωρών/μελών, οι οποίες κατά μέσο

όρο εμφανίζουν λιανική τιμή της τάξεως των 0,2607 €/KWh. Επίσης η μέση τιμή των νοικοκυριών της πρωτεύουσας της χώρας εμφανίζεται χαμηλότερη και από την των 33 Ευρωπαϊκών πόλεων, δηλαδή 0,2476 €/KWh.

Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, ο Η.Ε.Ρ.Ι. κατέγραψε για την πόλη της Αθήνας, ελάττωση της τάξεως του 18% μέσα στο διάστημα μεταξύ Δεκεμβρίου και Ιανουαρίου. Ο λόγος που σημειώθηκε αυτή η εξέλιξη οφείλεται κατά μεγάλο ποσοστό στις κρατικές επιδοτήσεις, αλλά επίσης και λόγω της οριακής αποκλιμάκωσης της τιμής ηλεκτρικής ενέργειας στο χονδρεμπόριο. Η αναφορά της μελέτης του δείκτη Η.Ε.Ρ.Ι. Ιανουαρίου, επισημαίνει ως αιτία αυτών των δεδομένων το γεγονός πως αρκετές Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν έλαβαν διαφόρου είδους μέτρα, έτσι ώστε να περιορίσουν το φαινόμενο της απότομης αύξησης της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος, και πως σε κάποιες από αυτές τις πρωτεύουσες παρατηρήθηκε όχι μόνο στασιμότητα στην αύξηση των τιμών, αλλά και μείωση.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, όπως προαναφέρθηκε, πάρθηκε ένα πακέτο στήριξης από την κυβέρνηση μέσω κρατικών αποζημιώσεων. Σε αυτή τη περίπτωση, η εν λόγω επιδότηση κυμαίνεται αναλογικά και βασίζεται στο βαθμό κατανάλωσης. Επιπροσθέτως, αρκετά ευρωπαϊκά κράτη έχουν λάβει μέτρα στήριξης, έχοντας κατατάσει σε κατηγορίες τους καταναλωτές (ευάλωτους πελάτες, επιχειρήσεις κ.λπ.), επομένως μέσω αυτής της εστίασης δεν εκπροσωπούνται αυτές οι χώρες ακριβώς από την μέση τιμή ενός τυπικού νοικοκυριού. Στην αναφορά του Η.Ε.Ρ.Ι., αναγράφεται πως κάτι παρόμοιο εκτυλίχθηκε και στη πρωτεύουσα της Ελλάδας, η οποία ενώ βρισκόταν στις πρώτες 10 ακριβότερες πόλεις μεταπήδησε στις αντίστοιχες φθηνότερες.

Το τέλος του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους, βρίσκει την Ελλάδα στη 20^η θέση, δυο θέσεις πιο κάτω (πιο ακριβή λιανική τιμή κιλοβατώρας) σε σχέση με τις αρχές του εξαμήνου, ανάμεσα σε 33 Ευρωπαϊκές χώρες όσον αφορά τη λιανική τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος. Παρόλο που το τελευταίο διάστημα σημειώθηκαν αξιοσημείωτες αυξήσεις στη τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας, λόγω της παγκόσμιας κρίσης, η μέση τιμή κατανάλωσης του ηλεκτρικού ρεύματος σταμάτησε παρουσιάστηκε στα 0,2104 €/KWh, όσο η μέση τιμή των 27 κρατών/μελών της Ε.Ε. διαμορφωνόταν στα 0,2748 €/KWh. Σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα, δηλαδή τον Μάρτιο, σημειώθηκε μια μείωση της τάξεως των 11 %, για το οποίο ευθύνεται η ακόμα μεγαλύτερη επιδότηση από το κράτος, σύμφωνα με την σχετική έκθεση του Η.Ε.Ρ.Ι.. Μάλιστα, όπως ανακοινώθηκε εκείνη τη περίοδο από τη Κυβέρνηση, αναμενόταν να στηρίξει με έξτρα πακέτα επιδοτήσεων τα νοικοκυριά και τους καταναλωτές. Τέλος, τον μήνα Ιούνιο του έτους 2022, η Η.Ε.Ρ.Ι. στην σχετική της μελέτη, κατατάσσει σταθερά την τιμή της κιλοβατώρας στην Ελλάδα, χαμηλότερα της μέσης τιμής του ρεύματος

για τις Ευρωπαϊκές χώρες. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα σήμερα βρίσκεται στη 18η ανάμεσα σε 33 πόλεις της Ευρώπης, όπου και διενεργήθηκε η έρευνα, και η αναφορά της κάνει λόγο για μείωση κατά 2% στη τιμή της κιλοβατώρας σε σχέση με τον Μάιο για την πόλη της Αθήνας. Αυτό σε ακριβή νούμερα μεταφράζεται σε 0,233 €/KWh η μέση λιανική τιμή της κιλοβατώρας για τους οικιακούς πελάτες της πρωτεύουσας της χώρας, τη στιγμή που στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 πόλεων (κρατών) διαμορφώθηκε στα 0,2708 €/KWh, ενώ στις 33 πρωτεύουσες έφτασε τα 0,256 €/KWh. Ο δείκτης Η.Ε.Ρ.Ι. στην ειδική αναφορά του, τονίζει τη παρουσία του προσωρινού μηχανισμού για την ανάκτηση μέρους από τα έσοδα στην Αγορά της Επόμενης Μέρας⁴², την οποία εφαρμόζει η χώρα της Ελλάδας μετά από έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με σκοπό να περιοριστεί το φαινόμενο της αύξησης της τιμής του ηλεκτρισμού και των επιπτώσεων αυτής. Συνεχίζει με την αναφορά, πως από τον 7^ο μήνα του 2022 πάρθηκε η απόφαση να τεθεί σε ισχύ μέχρι και το επόμενο έτος η εισαγωγή ανώτατου ορίου τιμής χονδρικής στα κέρδη των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας, βάσει της εκάστοτε πηγή παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας (φυσικό αέριο, λιγνίτη, ΑΠΕ και υδροηλεκτρική ενέργεια)⁴³. Με αυτό τον τρόπο η ηλεκτροπαραγωγή θα απελευθερωθεί από τη τεράστια αύξηση της τιμής του φυσικού αερίου, η αποτελούσε καθοριστικό παράγοντα στο καθορισμό της τιμής ανταλλαγής για όλες τις τεχνολογίες, όντας σαφώς η πιο ακριβή παραγωγική πηγή. Ο Η.Ε.Ρ.Ι. προσθέτει πως δρομολογείται παράλληλα η αναστολή της ρήτρας αναπροσαρμογής, καθώς και η συνέχεια της προσπάθειας επιδότησης των λογαριασμών ρεύματος.

Όσον αφορά τις αυξομειώσεις και τις μεταβολές στη μέση τιμή της λιανικής τιμής της κιλοβατώρας των νοικοκυριών της Ευρώπης που μελετήθηκαν, μερικές πόλεις βρέθηκαν σε νέα υψηλά επίπεδα τιμών, και άλλες αντίκρισαν σημαντική μείωση σε αυτές. Αυτό συνέβη κατά κύριο λόγο για το γεγονός πως οι κυβερνήσεις τους πήραν εκτεταμένα μέτρα προς την αντιμετώπιση την κατακόρυφης αύξησης των τιμών. Μολονότι όμως αυτά τα αποτελέσματα και τον μετριασμό του φαινομένου της αύξησης των τιμών, πρέπει να σημειωθεί πως οι τιμές κιλοβατώρας που παρουσιάζουν όλες οι Ευρωπαϊκές χώρες συνεχίζουν να κινούνται σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τις αντίστοιχες τιμές του παρελθόντος. Αυτό έχει πολλές αναγνώσεις και πολλούς παράγοντες να στηριχθεί, παραδείγματος χάρη η αύξηση της

⁴² Σύμφωνα με τον ν. 4425/2016 (ΦΕΚ 185/Α/30-9-2016) Άρθρο 5, «Η αγορά στην οποία πραγματοποιούνται συναλλαγές αγοράς και πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας με υποχρέωση φυσικής παράδοσης την επόμενη ημέρα (Ημέρα Εκπλήρωσης Φυσικής Παράδοσης) και στην οποία δηλώνονται οι συναλλαγές ενέργειας μέσω Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας.»

⁴³ Φιλίππου, Κ., 2022. ΗΕΡΙ: Σταθερά κάτω από τη μέση ευρωπαϊκή τιμή ρεύματος, η κιλοβατώρα στην Ελλάδα – Στη 18η θέση σε σύνολο 33 πόλεων η Αθήνα – Τι δείχνουν οι τιμοληψίες του Ιουνίου. Portal EnergyPress, [Διαδίκτυο]. 08 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://energypress.gr/news/hepi-stathera-kato-apo-ti-mesi-eyropaiki-timi-reymatos-i-kilovatora-stin-ellada-sti-18i-thesi>

ζήτησης στην αγορά, έπειτα από την ανάκαμψη της οικονομίας μετά το πέρας των επιπτώσεων που άφησε η ξαφνική είσοδος στη ζωή όλων του COVID-19. Τέλος, ένας παράγοντας για κατακόρυφη αύξηση των τιμών αποτελεί ο πόλεμος της Ρωσίας-Ουκρανίας, ύστερα από τη ρωσική εισβολή προς το τέλος του Φεβρουαρίου 2022. Το συγκεκριμένο γεγονός απέφερε μεγάλη αβεβαιότητα και παράλληλα ενεργειακή ανασφάλεια, καθώς οι Ρωσία αποφάσισε ως αντίποινα στη Δύση τεράστια μείωση στις ποσότητες παράδοσης φυσικού αερίου και σε κάποιες περιπτώσεις ολικό τερματισμό εφοδιασμού.

Αυτή η νέα παγκόσμια συνθήκη, δηλαδή ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό επηρέασε την παγκόσμια οικονομία και την παγκόσμια καθημερινότητα. Εξαιρέση σε όλο αυτό δεν θα μπορούσε να αποτελεί η βιομηχανία και η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, όπως αναφέρθηκε και ακριβώς παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, σήμερα η λιανική τιμή της κιλοβατώρας στη χώρα της Ελλάδας, εξαιρουμένων το κυβερνητικών επιχορηγήσεων, βρίσκεται μεταξύ 0,486 €/KWh έως το εκκωφαντικό 1 €/KWh. Και μάλιστα όσο αφορά τα πάγια, η κάθε εταιρεία παροχής ηλεκτρικού ρεύματος χρεώνει τον καταναλωτή από 0 μέχρι και 5 ευρώ, ανάλογα το πρόγραμμα. Την χαμηλότερη χρέωση στη κιλοβατώρα την συναντάει κανείς στη Δ.Ε.Η Α.Ε., και πιο συγκεκριμένα στα 0,486 €/KWh, και έχει να κάνει με τις καταναλώσεις ανά μήνα που δεν ξεπερνούν τις 2.000 κιλοβατώρες. Έπειτα μπαίνει στο παιχνίδι, το πάγιο που είναι 3,5€ ανά μήνα, και στο τέλος έρχονται οι κρατικές επιδοτήσεις που διαμορφώνουν την τελική λιανική τιμή της κιλοβατώρας στα 0,149 €/KWh, για την εταιρεία της Δ.Ε.Η.

Πάραυτα, αν εξεταστεί η χαμηλότερή τελική τιμή της αγοράς, τότε η εταιρεία «Ηρων» είναι αυτή που την παρουσιάζει. Μπορεί να ξεκινάει με τιμή κιλοβατώρας στα 0,595 € και πάγιο 3 €/μήνα, αλλά προσφέροντας στους «συνεπείς» καταναλωτές της έκπτωση 20%, κατεβάζει τη τιμή της κιλοβατώρας στα 0,476 €, και με την επιβολή των επιδοτήσεων της κυβέρνησης παρουσιάζει τελική λιανική τιμή για τα οικιακά τιμολόγια που δεν ξεπερά τα 0,139 €/KWh. Αντιθέτως, στην κορυφή της λίστας με τις υψηλότερες τιμές στην αγορά βρίσκεται η εταιρεία της «Elpedison». Η συγκεκριμένη εταιρεία παρουσίασε τιμές από 0,939 €/KWh μέχρι και 1 €/KWh, συν το πάγιο μέχρι και 4,99 €. Βέβαια πρόσφατα ανακοίνωσε πως από Σεπτέμβριο θα χορηγήσει επιπλέον εκπτώσεις στους πελάτες της⁴⁴. Στις υπόλοιπες εταιρείες της χώρα, η «Protergia» διαμορφώνει τιμές από 0,549 €/KW μέχρι 0,568 €/KWh και πάγιο από 1 έως 5 €. Η «Zenith» ανακοίνωσε τιμοκατάλογο με 0,519 €/KWh και πάγιο 4,5 €. Η «Watt & Volt»

⁴⁴ Πανελλαδικό Σωματείο Εργατοϋπαλλήλων Επιχείρησης «ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ», 2022. Προσφορά για ηλεκτρικό ρεύμα & φυσικό αέριο από την Elpedison. Ιστότοπος Erg-Sklavenitis, [Διαδίκτυο]. 09 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.erg-sklavenitis.gr/2022/12/elpedison.html>

ανακοίνωσε τιμή που φτάνει τα 0,585 €/KWh χωρίς όμως πάγιο και τέλος, η «Volterra» διαμορφώνει τιμή στα 0,670 €/KWh με πάγιο στα 4,5 €. Γίνεται λοιπόν εύκολα αντιληπτό, πως το κράτος «βάζει πλάτη» σε όλη αυτή τη κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στο τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας λόγω της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία και των επιπτώσεων της, παίρνοντας μέτρα επιδοτήσεων και εφαρμόζοντας και άλλες πρακτικές στήριξης. Παραδείγματος χάρη, ανακοίνωσε πως από τον Αύγουστο θα οριστεί επιδότηση της τάξεως των 0,337 €/KW, αλλά και την τοποθέτηση πλαφόν μέχρι τα 5 € στις μηνιαίες πάγιες χρεώσεις⁴⁵.

4.2 Η Δ.Ε.Η. κυριαρχεί στην αγορά παρά την απελευθέρωση

Όπως αναφέρθηκε και αναλύθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, ο στόχος του θεσμικού πλαισίου, που συστάθηκε γύρω από την βιομηχανία της ηλεκτρικής ενέργειας, δεν ήταν άλλος από την απελευθέρωση της αγοράς και τη κατάργηση του μονοπωλίου της Δ.Ε.Η.. Μολονότι εφαρμόστηκαν τόσοι νόμοι, τόσες διατάξεις, τόσοι κανονισμοί, πρακτικές τύπου Ν.Ο.Μ.Ε., αλλά και πολλές διαφορετικές τιμολογιακές πολιτικές, πρόσφατα στοιχεία που πηγάζουν από Χρηματιστήριο Ενέργειας δείχνουν την ξεκάθαρη παραμονή της Δ.Ε.Η. σε θέση κυρίαρχου στην αγορά του ηλεκτρισμού. Πρόσφατα, το 2018, η Δ.Ε.Η. κατείχε μέρος της αγοράς κοντά στο 85%, σε αντίθεση με τους «εναλλακτικούς προμηθευτές» που έφταναν το 15% περίπου, ενώ ανατρέχοντας περίπου μια δεκαετία πίσω (2010), η Δ.Ε.Η. κατείχε το 97% περίπου, παρόλο που ήδη από το 2007, σε θεωρητικό επίπεδο, η αγορά είχε απελευθερωθεί για όλους τους πελάτες. Το περασμένο έτος (2021), τα στοιχεία του Χρηματιστηρίου Ενέργειας κατέγραψαν 32,85% για τους «εναλλακτικούς παρόχους» και αντίστοιχα 67,15% για τη Δ.Ε.Η..

Τα συγκεκριμένα ποσοστά, αν συνυπολογιστεί το πλήθος των «εναλλακτικών παρόχων», κρίνονται μικρά. Πρόκειται για μεγάλο αριθμό ιδιωτικών εταιρειών πέραν της Δ.Ε.Η, όπου 11 ιδιώτες πάροχοι, που προμηθεύουν με μερίδιο στην αγορά πάνω από 0,50%, καταλαμβάνουν το 32,04% της αγοράς, ενώ για το υπόλοιπο 0,81% που μένει μέχρι το 32,85%, το αθροίζουν 12 ιδιωτικές εταιρείες⁴⁶. Άξια αναφοράς είναι μια πρακτική απόσπασης μεριδίου της αγοράς από τους «εναλλακτικούς πελάτες», για την οποία έγινε μια επιδερμική αναφορά προηγουμένως. Πρόκειται για την έκπτωση συνέπειας σε συνεπείς πελάτες για την έγκαιρη εξόφληση λογαριασμών. Επίσης έχουν εφαρμοστεί κατά καιρούς

⁴⁵ Σύμφωνα με το Άρθρο 138, Παράγραφος 5 του Νόμου 4951/2022 (ΦΕΚ Α 129/4.7.2022)

⁴⁶ Γούναρη, Ξ., 2021. Λιανική ρεύματος: Πώς διαμορφώνονται τα μερίδια στην αγορά προμήθειας. Ημερησία Online, [Διαδίκτυο]. 16 Φεβρουαρίου, Διαθέσιμο στο: https://www.imerisia.gr/epiheiriseis/energeia/6696_lianiki-reymatos-pos-diamorfonontai-ta-meridia-stin-agera-promitheias

διάφορες πρακτικές προώθησης προκειμένου οι «εναλλακτικοί πάροχοι» να διατηρηθούν στον ανταγωνισμό. Έχει εντοπιστεί πως ο πρωταγωνιστικός ρόλος της Δ.Ε.Η., στην αγορά του ηλεκτρισμού, δύσκολα ανακόπτεται και αυτό διότι:

- Έχει εντοπιστεί πως η Δ.Ε.Η. εμφανίζεται να μην μπορεί με σχετική ευκολία να συλλέξει τα χρέη από τους πελάτες που εμφανίζουν απλήρωτους λογαριασμούς, ακόμα και αν για αυτούς έχουν συμφωνηθεί οι σχετικοί διακανονισμοί. Επομένως, όπως είναι αναμενόμενο δημιουργείται τόσο η αντίστοιχη φήμη και προσελκύει νέου πελάτες, όσο και η δυσκολία της μετακίνησης των ήδη υπαρχόντων σε «εναλλακτικούς παρόχους».
- Η παραπάνω πρακτική, δηλαδή της έκπτωσης συνέπειας και έγκαιρης εξόφλησης των λογαριασμών που εφάρμοσε πρώτη η Δ.Ε.Η., σταμάτησε αποδεδειγμένα το ενδεχόμενο απώλειας πελατών για τη Δ.Ε.Η..
- Η Δ.Ε.Η. αποφάσισε να μην αποδώσει στον καταναλωτή τη χρέωση προμηθευτή. Η χρέωση προμηθευτή είναι η χρέωση που έπρεπε να αποδώσουν όλες οι επιχειρήσεις που πουλούσαν ηλεκτρικό ρεύμα, ούτως ώστε να ισοσκελιστεί το έλλειμμα της χρηματοδότησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Κάτι τέτοιο θα προκαλούσε στους οικιακούς πελάτες τάση φυγής προς άλλους προμηθευτές, μιας και η Δ.Ε.Η. έχοντας στην κατοχή της το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς θα φορτωνόταν, αντίστοιχα, στη πλάτη της το μεγαλύτερο ποσό κόστους, το οποίο με τη σειρά τους αν έπραττε διαφορετικά, θα το απορροφούσαν τα νοικοκυριά.
- Τέλος, βασικότατος λόγος κυριαρχίας στην αγορά και μη δυνατότητα αναχαίτισης της κυριαρχίας της, ήταν το μονοπώλιο που έχει στην ηλεκτροπαραγωγή τόσο από λιγνίτη όσο και από νερό. Οι «εναλλακτικοί πάροχοι» έχουν στη διάθεση τους μονάχα Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και μονάδες φυσικού αερίου, επομένως να «δένονται» τα χέρια τους όσον αφορά τη πρώτη ύλη παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος. Γίνεται λοιπόν εύκολα αντιληπτό, πως οι «εναλλακτικοί πάροχοι» δεν διαθέτουν τη δυνατότητα να διατηρηθούν στον ανταγωνισμό, ούτε να παρέχουν με την ίδια ευκολία ανταγωνιστικά προϊόντα στο καταναλωτικό κοινό.

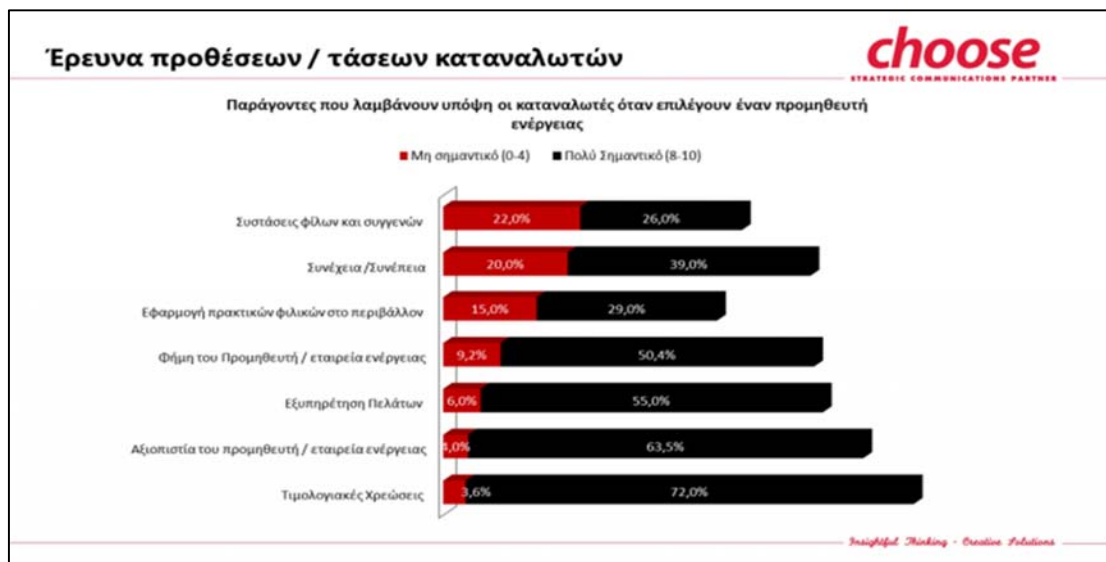
5. Συμπεριφορά Καταναλωτών στην Αγορά Ενέργειας

Η συμπεριφορά των καταναλωτών τα τελευταία χρόνια στην αγορά της ενέργειας ποικίλει και ορίζεται ή ερμηνεύεται κατά καιρούς από διαφορετικούς παράγοντες. Αποτελεί, δηλαδή, ένα πολυπαραγοντικό κοινωνικό φαινόμενο και στη προσπάθεια ερμηνείας του, τόσο για τη χάραξη πολιτικής/στρατηγικής των ενδιαφερόμενων μελών της αγοράς όσο και ως κοινωνικό θέμα, υλοποιήθηκαν και συνεχίζουν να υλοποιούνται σχετικές έρευνες.

Όπως αναλύθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, η ελληνική αγορά ενέργειας, ηλεκτρική ενέργεια και φυσικό αέριο, έχει υποστεί ριζική αναδόμηση στο πλαίσιο της πλήρους απελευθέρωσης της, όπως αυτή παρουσιάστηκε μέσω των διατάξεων της Ε.Ε. και στο πλαίσιο της στη βάση της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Ενοποίησης. Η χώρα από ένα καθεστώς μονοπωλίου περνά σε μια εποχή πλήρους ανταγωνισμού με την εμφάνιση τους στην αγορά νέων επενδυτικών πλάνων, νέων ιδιωτικών επιχειρήσεων, που επιζητούν μερίδιο στην αγορά.

Σύμφωνα με τον Δέτση (2019), και την έρευνα του για λογαριασμό της εταιρείας “Choose, strategic communications partner”, η δύσκολη κοινωνική/οικονομική θέση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα τη τελευταία 10ετία-15ετία, αλλά και η εν γένει ανασφάλεια συνιστά σημαντικότερο εμπόδιο στην εμπιστοσύνη του καταναλωτή ως προς τον εκάστοτε πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά ταυτοχρόνως δεν μένει μόνο σε αυτόν το παράγοντα. Καταλυτικό παράγοντα στη λήψη απόφασης του καταναλωτή, και την έντονη κινητικότητα του στην λιανική αγορά, αποτελεί η ευρεία και συνεχώς τροφοδοτούμενη πρόσβαση του στην πληροφορία, είτε αυτή πρόκειται για διαδικτυακή είτε την παραδοσιακή. Αυτός ο συνδυασμός έχει μεταμορφώσει τους καταναλωτές από «παθητικά πορτοφόλια» σε έντονα ευέλικτους και δραστήριους πελάτες. Και όπως συμπληρώνει ο κ. Δέτσης, ο δείκτης ικανοποίησης των καταναλωτικών αναγκών αποτελεί μείζον εργαλείο στα χέρια των ενδιαφερόμενων για την σχεδίαση πελατειακής στρατηγικής, αλλά και παράλληλα κύριο λόγο για τη λήψη αποφάσεων του καταναλωτικού κοινού. Η αναφορά συνεχίζει βάζοντας και το φυσικό αέριο στο «παιχνίδι» ως παράγοντα επιρροής των καταναλωτών, καθώς η εμφάνιση του στην ελληνική αγορά ενέργειας δεν έχει ακόμα τα επίπεδα του μέσου όρου της Ευρώπης (14,5% στην Ελλάδα, αντί 23,3%), πράγμα το οποίο οδηγεί σε επιπλέον επιλογές και ευκαιρίες σε προϊόντα και υπηρεσίες. Μάλιστα, η έρευνα τονίζει πως σε δείγμα 925 καταναλωτών, το εντυπωσιακό ποσοστό της τάξεως του 95,80% έχει πλήρη γνώση κάθε νέου προϊόντος και υπηρεσίας, καθώς και κάθε καινούριου παρόχου ενέργειας, ενώ το

58,60% του δείγματος δήλωσαν άμεσα πρόθυμοι στην μεταπήδηση προς άλλο πάροχο. Όπως τονίζει η έρευνα της «Choose» το συμπέρασμα ως αιτία αυτών των τάσεων των καταναλωτών δεν είναι άλλο από το οικονομικό κριτήριο, καθώς σύμφωνα με τους ερωτηθέντες το 86,3% αυτών έθεσε ο κύριο λόγο αλλαγής του παρόχου το οικονομικό. Στο Γράφημα 5.1 που παρατίθεται παρακάτω, από τη συγκεκριμένη έρευνα προκύπτει πως ως κύριοι λόγοι που επηρεάζεται το καταναλωτικό κοινό για να μην αλλάξει πάροχο, είναι η δυσκολία στην εύρεση της πληροφορίας, η δυσκολία αντίληψης της, αλλά και η ερμηνεία της. Τέλος, η έρευνα συμπληρώνει πως το καταναλωτικό κοινό, παρόλο που έχει υπόψιν τους διαθέσιμους παρόχους και τι μπορεί να επιλέξει ανά πάσα στιγμή, ακολουθούν διστακτική στάση στην αλλαγή, μιας και κατά καιρούς έχουν αποκομίσει κακές εμπειρίες. Και όπως καταλήγει, παράγοντας που προσελκύει νέους πελάτες αποτελεί αδιάφευστα η καλή φήμη και οι θετικές συστάσεις των ήδη ικανοποιημένων πελατών, η ξεκάθαρα ορατή οικονομική αναβάθμιση του τιμολογίου, αλλά και η σωστή εξυπηρέτηση των πελατών με τον επιθυμητό από αυτούς τρόπο. Εν κατακλείδι, η συγκεκριμένη έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα πως κινητήριοι μοχλός προς την αλλαγή παρόχου είναι κατά γενική ομολογία ο οικονομικός, μα και ταυτόχρονα πως δεν υπάρχει βασικότερο εμπόδιο, για την αλλαγή παρόχου, από την δημιουργία κλίματος αναξιοπιστίας στο καταναλωτικό κοινό ως προς την αγορά, έτσι όπως αυτή έχει διαμορφωθεί.

Γράφημα 5.1: Έρευνα προθέσεων / τάσεων καταναλωτών,

Πηγή: <https://energypress.gr/news/ereyna-gia-ti-lianiki-agora-energeias-o-katanalotis-allazei-paroho-kyrios-gia-oikonomia>

Στο ίδιο «μοτίβο» κινείται και η «ΕΚΠΟΙΖΩ - Ένωση Καταναλωτών Ποιότητα Ζωής» (2020) με την έρευνα, σχετικά με δυσπιστία των καταναλωτών σχετικά με τους προμηθευτές

ηλεκτρικής ενέργειας, που διενεργήθηκε το διάστημα μεταξύ 22 Ιουνίου και 22 Ιουλίου 2020. Ξεκινάει με το γεγονός πως σε όλη αυτή τη περίοδο της πανδημίας και του καθεστώτος του εγκλεισμού του καταναλωτικού κοινού, έγινε προσπάθεια των εταιρειών προμήθειας ενέργειας να προσελκύσουν νέους πελάτες και να του προτείνουν νέες προσφορές, καθώς όπως αναφέρεται, το καταναλωτικό κοινό διψά για αλλαγή της τιμολογιακής πολιτικής και της ελάφρυνσης του στις χρεώσεις. Ο «σφυγμός» του κοινού, επίσης, επιζητά την ιδιαίτερη προσοχή στις συχνές διακοπές ρεύματος και στην ελαχιστοποίηση αυτών, πόσο μάλλον όταν αφορά για καταναλωτές ευάλωτους σε θέματα υγείας. Αλλά δεν μένει μόνο εκεί, γιατί γίνεται αναφορά στις ληξιπρόθεσμες συναλλαγές (χρέη) και στους διακανονισμούς αυτών. Στο καθαρά ερευνητικό κομμάτι της συγκεκριμένης δημοσίευσης, ως κύριο εύρημα χαρακτηρίστηκε το οικονομικό, καθώς με ποσοστό 40,38% επί των απαντήσεων, οι καταναλωτές επηρεάζονται κατά βάσει οικονομικά και αυτό διότι σε σχετική ερώτηση η ενέργεια ως μηνιαία δαπάνη ιεραρχείται αρκετά ψηλά στις ανάγκες ενός νοικοκυριού, και πιο συγκεκριμένα αμέσως μετά τα τρόφιμα και την υγεία. Μάλιστα όπως ήταν αναμενόμενο, οι ερωτηθέντες ισχυρίστηκαν μέσω των απαντήσεων τους πως σε αυτό το διάστημα του εγκλεισμού και της πανδημίας υπήρξε μεγάλη αύξηση στην κατανάλωση ενέργειας (62,66% θετικές απαντήσεις στη σχετική ερώτηση). Άξιο αναφοράς και σε αυτή τη μερίδα των καταναλωτών είναι πως το 45,62% προέβη σε πρακτικές εξοικονόμησης ενέργειας, και το 7,42% αυτών κατέφυγαν σε διαφορετικό πάροχο. Στο πρώτο σκέλος, η εξοικονόμηση ενέργειας αφορούσε πρακτικές όπως 1) η σωστή εκμετάλλευση της ενέργειας μέσω σωστού αερισμού, αποτελεσματικής σκίασης, σωστή διαχείριση συσκευών με ενεργοβόρα συμπεριφορά ρύθμιση της θερμοκρασίας, ορθή χρήση ενεργοβόρων συσκευών κλπ., 2) η αντικατάσταση του συστήματος φωτισμού με νέας τεχνολογίας λαμπτήρες, οι οποίοι αποφέρουν λιγότερη κατανάλωση, 3) επισύναψη συμφωνίας για οικιακό ή νυχτερινό τιμολόγιο και 4) ένταξη στο πρόγραμμα «ΕΚΟ» (Εξοικονόμηση κατ' Οίκον).

Στο θέμα της προσέγγισης των προμηθευτών ενέργειας αυτό το διάστημα (πανδημία) στους καταναλωτές, οι διαθέσιμες προσφορές που εμφανίστηκαν, έτσι ώστε να δώσουν κίνητρο αλλαγής του προμηθευτή, είχαν να κάνουν ξανά με κύριο χαρακτηριστικό το οικονομικό κίνητρο, καθώς επικεντρωνόντουσαν στη του τιμολογίου, είτε αυτό είχε να κάνει με την τιμή της κιλοβατώρας (κυρίως) είτε με απαλλαγή του παγίου. Άλλη μια προσφορά αφορούσε έκπτωση πληρωμές εντός προθεσμίας ως στοιχείο επιβράβευσης. Το εύρημα της έρευνας έδειξε πως μόνο ένα πάρα πολύ μικρό ποσοστό (μικρότερο του 10%) των πελατών μεταπήδησαν σε άλλο πάροχο, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία αυτών παρέμεινε ως έχει. Βεβαίως, ο κύριος λόγος (ποσοστό της τάξεως του 90%) της αλλαγής αυτής δεν ήταν άλλος

από την καλύτερη τιμή που βρήκαν και οι προσφορές που επίσης ενίσχυαν οικονομικά, ενώ αντιθέτως όσοι δεν άλλαξαν προμηθευτή το έκαναν κυρίως, διότι δεν ένιωθαν ασφάλεια και δεν είχαν την απαιτούμενη εμπιστοσύνη προς τους νέους αυτούς προμηθευτές (42,19%), κατά δεύτερο λόγο επειδή θεωρούν τη μέχρι τώρα επιλογή παρόχου επιτυχημένη (21,88%), και ακόμα επειδή έχουν οικονομικές εκκρεμότητες που «τρέχουν». Σημαντικότερο επίσης εύρημα, και συνάμα ενδιαφέρον, μετά την αλλαγή του παρόχου ενέργειας είναι πως ένα τεράστιο ποσοστό από αυτούς τους πελάτες (70%) αντιμετώπισαν δυσκολίες όπως επιπλέον χρεώσεις που ποτέ δεν αναφέρθηκαν, εφαρμόστηκαν προγράμματα και προσφορές που εν τέλει δεν ήταν η αρχική συμφωνία και τέλος δεν απεστάλη προς αυτούς ποτέ η προσυμβατική ενημέρωση. Τέλος, στη πιο βασική και κρίσιμη ερώτηση, οι ερωτηθέντες ταξινόμησαν τα κριτήρια επιλογής παρόχου ενέργειας με πρώτη θέση τη τιμή, και ακολουθούν οι «ευδιάκριτοι» όροι των παροχών, η αποστολή αναλυτικού και ευανάγνωστου λογαριασμού, η άμεση και ορθή εξυπηρέτηση των πελατών, η εναρμόνιση με τις ανάγκες του περιβάλλοντος και κατά πόσο η ενέργεια που παρέχεται παράγεται από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.

Το πόσο σημαντικός είναι ο παράγοντας της εξοικονόμησης ενέργειας και δη η χρήση Α.Π.Ε. αναδεικνύει η πρόσφατη έρευνα της ερευνητικής εταιρείας «Long Lust» (2022), που ερευνά το «Ενεργειακό Τοπίο» στην Ελλάδα για λογαριασμό της Greenpeace Greece. Ανέδειξε ότι το ελληνικό νοικοκυριό θέτει ως προτεραιότητα τη είσοδο της ενέργειας στη χώρα σε μια νέα εποχή πιο καθαρή ενεργειακά, που θα βοηθήσει συνάμα στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Η οικονομική κρίση είναι ένα γεγονός που συνδυάζεται στην Ελλάδα με την κλιματική κρίση που μαστίζει ολόκληρο το πλανήτη. Σύμφωνα με την έρευνα της «Greenpeace» και «Long Lust» λοιπόν, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (60%) δήλωσε πως αποτελεί για τους ίδιους «καμπανάκι» για τον πλανήτη η κρίση αυτή και πως η μόνη λύση για να ωφεληθεί τόσο οικονομικά ο καταναλωτής όσο και ενεργειακά / κλιματικά είναι η αξιοποίηση των Α.Π.Ε. για την παραγωγή ενέργειας. Αυτή η άποψη αποτελεί μια γενικότερη λύση των δυο μείζονων θεμάτων που απασχολεί την κοινωνία, άρα και τους καταναλωτές, καθώς έρχεται να αντιμετωπίσει, την φτώχεια που προκαλείται από την ενεργειακή κρίση, ειδικά αυτή τη περίοδο που διανύουμε με τον πόλεμο Ρωσίας – Ουκρανίας. Είναι γεγονός, πως το φυσικό αέριο (ορυκτό αέριο) έχει πάρει ανηφορική ρότα για τα καλά, και ο πόλεμος κατέδειξε για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, πόσο μάλλον για την Ελλάδα, την ενεργειακή αστάθεια και την ανάγκη ενεργειακών δεσμών, την εξάρτηση δηλαδή, με τις χώρες που προμηθεύουν αυτή τη τόσο σημαντική πρώτη ύλη. Οπότε μοιραία αυτό το γεγονός αναγκάζει τις διεθνείς αγορές

να μην πατούν μόνιμα σε στέρεο έδαφος, επομένως κάνει ακόμα πιο ξεκάθαρη και ορθή αυτή την οπτική, την στροφή δηλαδή στην ανανεώσιμη ενέργεια, η οποία ταυτοχρόνως θα οδηγήσει σε οικονομικότερες χρεώσεις για όλους τους καταναλωτές.

Το ποσοστό του 80% των ερωτηθέντων έχει την άποψη πως η πολιτεία δεν παίρνει υπόψιν τους πολίτες στις αποφάσεις της, παρόλο που αυτοί επιδιώκουν την μετάβαση της ενέργειας. Κάτι τέτοιο, μέσω της έρευνας, το κατάφεραν κατά ποσοστό 66% μέσω της αναβάθμισης της ενεργειακής απόδοσης της οικείας τους και της ανακαίνισης της, και κατά 53% με την χρήση εγκαταστάσεων και εξοπλισμού Α.Π.Ε., φυσικά για να καταστεί εφικτή η ιδιοκατανάλωση. Αυτά τα ευρήματα σε συνδυασμό με το ποσοστό του 65%, που δήλωσε ότι ήδη η καθημερινότητα και το βιοτικό επίπεδο τους έχει επηρεαστεί, κάνει εύκολα αντιληπτό ότι η μεγαλύτερη μάζα των πολιτών θέτει ως κύριο στόχο τη άμεση ελάττωση των ετήσιων μηνιαίων δαπανών του. Βέβαια, κατασταλτικό παράγοντας προς αυτό το βήμα είναι η άγνοια ή η ελλιπής ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού. Αυτό δηλώνουν οι ερωτηθέντες, μιας και μόνο το 51% αυτών δηλώνει ενήμερο για το πως θα «κινήθούν» σχετικά με την μείωση των ενεργειακών τους δαπανών, επομένως υπάρχουν ακόμα μεγάλα περιθώρια ορθότερης και έγκυρης ενημέρωσης του καταναλωτικού κοινού ως προς το θέμα αυτό. Χαρακτηριστικό είναι πως μόνο το 5% των ερωτηθέντων έχει επίγνωση των «ενεργειακών κοινοτήτων», τόσο στο πως λειτουργούν όσο και στο τι σημαίνουν γενικότερα, ενώ όταν έγινε η σχετική επεξήγηση, πάνω από τους μισούς απάντησε θετικά σε μια τέτοια κίνηση, με κύριο λόγο το οικονομικό όφελος και την ελάττωση του κόστους. Τέλος, η έρευνα καταλήγει με το συμπέρασμα πως η συμπεριφορά των καταναλωτών στην Ελλάδα δείχνει την έντονη στροφή προς την αντιμετώπιση της ενεργειακής / κλιματικής αλλαγής, η οποία με τη σειρά της θα δώσει τεράστια ανάσα και στο οικονομικό όφελος των πολιτών. Αυτό αποτυπώνεται στο ποσοστό του 75% των απαντήσεων πως θεωρείται άκρως σημαντικό να γίνει εκμετάλλευση των διαθέσιμων εναλλακτικών πηγών ενέργειας (ανανεώσιμες πηγές ενέργειας Α.Π.Ε.).

Η εταιρεία «PRORATA» (2022) σε μια έρευνα της, η οποία επιλέχθηκε από την Επιτροπής Ανταγωνισμού (Ε.Α.) στο πλαίσιο της ανάλυσης του ψυχογραφήματος των καταναλωτών και της συμπεριφοράς τους στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, διενέργησε σχετική δημοσκόπηση τόσο για οικιακά τιμολόγια όσο και για επιχειρήσεις. Η έρευνα λοιπόν της «PRORATA» έδειξε οι μισοί από τους ερωτηθέντες έχει προτίμηση στη σταθερότητα σε ότι επιλέγει, έχοντας πίστη σε αυτά, ενώ από την άλλη το 20% έχει τη τάση να πηγαίνει σε καινούριες εμπειρίες υπηρεσιών και προϊόντων, έτσι ώστε να βρει την επιθυμητή επιλογή. Επίσης, το 50% των νοικοκυριών κάνει χρήση πετρελαίου ως εναλλακτική του ηλεκτρικού

ρεύματος, σε αντίθεση με το 25% που απάντησαν φυσικό αέριο και ξυλεία αντίστοιχα ως καύσιμη ύλη.

Στο ζήτημα της μεταπήδησης σε άλλο πάροχο, η έρευνα έδειξε πως τα τελευταία 5 χρόνια το 55% του δείγματος έχει πάρει την απόφαση να αλλάξει προμηθευτή ηλεκτρικού ρεύματος, ενώ για το υπόλοιπο 45%, που δεν προέβη ποτέ σε μια τέτοια ενέργεια, το 33% περίπου αποφάσισε να μεταπηδήσει σε άλλο πρόγραμμα με τον ίδιο προμηθευτή. Και σε αυτή τη περίπτωση, όπως με τις προηγούμενες αναφορές σε έρευνες, όσοι άλλαξαν πάροχο κατά τη τελευταία πενταετία το έκαναν κατά συντριπτική πλειοψηφία στο πλαίσιο εύρεσης προγράμματος με χαμηλότερες χρεώσεις, άρα με σκοπό το οικονομικό όφελος. Μάλιστα, από τις απαντήσεις φαίνεται πως δεν επηρεάζεται η στάση των καταναλωτών από τα δημογραφικά / κοινωνικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων. Επιπροσθέτως είναι πολύ ενδιαφέρον συμπέρασμα το γεγονός πως η πλειοψηφία όσων έφυγαν από τον προμηθευτή τους προς άλλο, ανταγωνιστή, δήλωσαν πως ήταν ευδιάκριτη γι' αυτούς η σύγκριση και η ταξινόμηση των τιμών του κάθε παρόχου. Στη ίδια κατεύθυνση κινήθηκαν και τα ευρήματα για το πόσο δύσκολο η εύκολο ήταν να αλλάξουν προμηθευτή, καθώς η μέση απάντηση χαρακτηρίστηκε το «μέτρια», ενώ υπήρξε και ποσοστό που όταν αποφάσισαν να αλλάξουν προμηθευτή δεν προέβη καθόλου σε σύγκριση τιμών.

Στην αντίπερα όχθη, όσοι απάντησαν πως δεν έχουν μεταβεί σε άλλο προμηθευτή, η συντριπτική πλειοψηφία ξέρει ότι υφίστανται στην αγορά εναλλακτικοί, και πως το ποσοστό του 67% αυτών έχει ήδη κάνει σκέψεις για να αλλάξει πάροχο, αλλά δεν έχουν υλοποιήσει ήδη τη σκέψη τους διότι δεν προβλέπεται η δημιουργία σημαντικού οικονομικού οφέλους από αυτή τη κίνηση. Πάντως, μισοί από τους ερωτηθέντες έχουν στο μυαλό τους την αλλαγή ως μια σχετικά εύκολη διαδικασία.

Από την άλλη, στο θέμα της τιμολογιακής πολιτικής του εκάστοτε παρόχου ενέργειας, το καταναλωτικό κοινό δίνει τεράστια έμφαση στο λογαριασμό που φθάνει στα χέρια του κάθε φορά, παρόλο που μόλις το 29% των ερωτηθέντων αποκάλυψε πως δεν αποτελεί εύκολη διαδικασία η κατανόηση του. Επίσης, οι μισές απαντήσεις του δείγματος αποκάλυψαν πως, παρόλο που εμφανίζεται μεγάλο ποσοστό αλλαγής τιμολογιακού προγράμματος, δεν είναι σίγουρα κατανοητό αν έχει επιλεγεί το φθηνότερο από αυτά. Τέλος, το 45% του δείγματος αποκάλυψε ότι ο λογαριασμός που προκύπτει από την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας δημιουργεί τεράστιο ζήτημα στη καθημερινότητα μιας οικογένειας και στα οικονομικά αυτής. Το θέμα της εξοικονόμησης ενέργειας, όπως είναι εύκολα αντιληπτό, είναι ένα ζήτημα που απασχολεί τόσο την επιστημονική κοινότητα όσο και τους πολίτες παγκοσμίως πολλά χρόνια τώρα, πόσο μάλλον όταν η αγορά λειτουργεί υπό καθεστώς απελευθέρωσης και όχι

μονοπωλίου. Εφόσον δηλαδή υπάρχουν εύκολα πλέον αυτές οι ευκαιρίες μέσω των περισσότερων επιλογών στην αγορά. Μια τέτοια προσπάθεια έκαναν οι Annala et al. (2013)⁴⁷ κάνουν αναφορά στο κατά πόσο οι οικιακοί καταναλωτές λαμβάνουν ορθές αποφάσεις, και τη συμπεριφορά τους σε όσα συμβαίνουν σε αγορές ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες λειτουργούν υπό καθεστώς απελευθερωμένης αγοράς. Η έρευνα, λοιπόν, διατυπώνει πως ένα ποσοστό μεταξύ 60% έως 70% των πελατών με οικιακό τιμολόγιο επισυνάπτουν προεπιλεγμένες συμβάσεις για την αγορά του αναγκαίου ηλεκτρικού ρεύματος. Όμως σύμφωνα με την ανάλυση της έρευνας εξάγεται το συμπέρασμα πως οι τιμές που υφίστανται στις προσφορές είναι χαμηλότερες από τις προκαθορισμένες τιμολογήσεις των συμβολαίων, σύμφωνα με τους πελάτες. Βασικό και χαρακτηριστικό συμπέρασμα επίσης της συγκεκριμένης έρευνας είναι πως, κατά το έτος 2009 και 2010, η μέση ευκαιρία εξοικονόμησης (average saving opportunity), για οικιακούς πελάτες που χρησιμοποιούν ηλεκτρικό μέσο θέρμανσης, ήταν πάνω από 200 έτη. Τέλος, το χρηματικό διάστημα που ορίζονται οι τιμές προσφοράς με ίδιους όρους σύμβασης δεν έχει «μικρύνει», κυμαίνεται σε μεγάλο εύρος τιμών, παρόλο που ενταθήκαν οι ενέργειες της ρυθμιστικής αρχής να εξομαλύνουν τη κατάσταση και να ευνοήσουν τις πιθανότητες αντικατάστασης παρόχου, μέσω της δυνατότητα της σύγκρισης των τιμών. Έτσι λοιπόν, καταλήγει στο συμπέρασμα πως η αστοχία στην εκμετάλλευση των ευκαιριών που εμφανίσθηκαν στους καταναλωτές για αποταμίευση, και το αντίστοιχο ποσοστό αλλαγής παρόχου που καταγράφηκε εκείνη τη περίοδο, καταδεικνύει και τον βαθμό ορθολογισμού του καταναλωτικού κοινού στη λιανική αγορά ηλεκτρικού ρεύματος.

Στην αντίπερα όχθη, στην έρευνα τους οι Deller et al. (2017)⁴⁸ επιχείρησαν να εξετάσουν την αντίδραση των καταναλωτών και διαπίστωσαν πως ένα μεγάλο πλήθος από το καταναλωτικό κοινό δεν επωφελείται από τη κατώτερη λιανική τιμή στην αγορά της ενέργειας και όταν υπάρξει αυτή η ευκαιρία χαμηλότερης τιμής, αυτοί την αγνοούν αφήνοντας τη στο «τραπέζι».

Ένα μεγάλο ποσοστό των καταναλωτών, δηλαδή, φαίνεται πως αγνοεί την καλύτερη τιμή ενός προϊόντος και δεν πείθεται να αλλάξει προμηθευτή. Μόλις κάτι παραπάνω από το 25% όσων τους έγινε προσφορά με θετική αποταμίευση, είπαν το «ναι» για την αλλαγή. Ακόμα περισσότερο όταν η προσφορά αφορούσε αποταμίευση πάνω των £300/έτος το ποσοστό ανέβηκε μόνο στο 50%, παρόλο που σε αυτή τη περίπτωση δεν είχαν κάποια χρέωση

---

⁴⁷ Annala, S. & Viljainen, S. & Tuunanen, J., 2013. Rationality of supplier switching in retail electricity markets. *International Journal of Energy Sector Management*. Volume 7 Issue 4

⁴⁸ Deller, D. & Giulietti, M. & Loomes, G. & Waddams Price, C. & Moniche Bermejo, A. & Jeon, J. Y., 2017. Switching Energy Suppliers: It's Not All about the Money. *The Energy Journal*. pp: 95-120

αλλαγής, αλλά και ούτε κάποιου είδους δέσμευση. Αυτά τα ευρήματα οδηγούν σε ένα συμπέρασμα πως κάποιοι παράγοντες που δεν συνδέονται με χρηματικούς παράγοντες, δεν σχετίζονται με τη τιμή, κάνουν τους καταναλωτές να διστάζουν να κάνουν το βήμα της αλλαγής παρόχου ενέργειας, ακόμα και με την εξαίρεση κάθε κόστους αναζήτησης ή οποιασδήποτε άλλης δέσμευσης. Ναι μεν το όποιο ενδεχόμενο χρηματικό όφελος ή αποταμίευση ενεργοποιεί τη τάση προς αλλαγή προμηθευτή ενέργειας, αλλά δεν επαρκεί καθώς δεν θεωρείται να αξίζει το κόπο, να είναι σημαντική για την πλειοψηφία των ερωτηθέντων. Μια σειρά από παράγοντες, όπως για παράδειγμα η στάση και η ματιά του εκάστοτε παρόχου προς το περιβάλλον και πως προσαρμόζει το προϊόν του προς το ενεργειακό όφελος, οδηγεί τους καταναλωτές να μην αλλάξουν πάροχο και να μείνουν σε δυσμενέστερο πάροχο για τη «τσέπη» τους, που θα τους ικανοποιεί άλλου είδους κριτήρια που δεν αφορούν τις τιμές χρέωσης.

Οι Apaolaza Ibáñez et al. (2006)⁴⁹, υποστηρίζουν σε σχετική τους έρευνα για τη πίστη των καταναλωτών στη οικιακή αγορά ενέργειας, και πιο συγκεκριμένα εξετάζοντας την ικανοποίηση, την αφοσίωση, αλλά και την ποιότητα των υπηρεσιών, ότι η αφοσίωση που επιδεικνύουν οι οικιακοί πελάτες της αγοράς εξαρτάται άμεσα και έντονα από το κόστος της ενδεχόμενης αλλαγής, από το αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης προς αυτούς, καθώς και από την ικανοποίηση τους για τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Επιπροσθέτως, ένα από τα συμπεράσματα που εξάγονται είναι πως για να ανέβει το επίπεδο ικανοποίησης των καταναλωτών θα ήταν ορθό να εμβραθύνουν οι εταιρείες προμήθειας ενέργειας στο πως θα βελτιώσουν τις διαδικασίες εξυπηρέτησης των πελατών. Σημεία κλειδιά προς αυτή τη κατεύθυνση είναι η συμπεριφορά, η ταχύτητα εξυπηρέτησης, αλλά και η εν γένει εμπειρία που λαμβάνει ο πελάτης. Μάλιστα, αυτοί οι παράγοντες μπορεί να εξελιχθούν σημαντικότερους από αυτούς που σχετίζονται με την ποιότητα της και της τεχνικής, αν υποθετικά αυτοί οι παράγοντες παρέχονται εξίσου ποιοτικά από όλους του παρόχους της αγοράς. Επομένως, καθίσταται σαφές, πως η προσωπική επαφή με τον πελάτη και το πως αυτός θα διαχειρίζεται από τον εκάστοτε πάροχο, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στο πως θα διαμορφωθεί η άποψη του καταναλωτή, το επίπεδο ικανοποίησης του, αλλά και το αν θα οδηγηθεί σε αλλαγή. Αποτελεί ένα κρίσιμο παράγοντα στην ποιότητα υπηρεσιών που γίνεται αντιληπτή από τον πελάτη, καθώς αποτελεί κριτήριο σεβασμού προς αυτόν και δείχνει το επίπεδο που νοιάζεται η εταιρεία για αυτόν. Οι εργαζόμενοι σε μια εταιρεία, σε ένα πάροχο,

---

⁴⁹ Apaolaza Ibáñez, V. & Hartmann P. & Zorrilla Calvo, P., 2007. Antecedents of customer loyalty in residential energy markets: Service quality, satisfaction, trust and switching costs. *The Service Industries Journal*. Volume 26, 2006 - Issue 6. Pages 633-650

αντικατοπτρίζουν την ίδια εταιρεία, την αντιπροσωπεύουν στη συνείδηση των πελατών και διαμορφώνουν την αντίληψη του, με ότι αυτό βέβαια συνεπάγεται για την ίδια την εταιρεία σε κάθε τομέα.

Σχετική έρευνα διεξάχθηκε και από τους Dolšak et al. (2020)⁵⁰, όπου στο ερευνητικό τους άρθρο γίνεται προσπάθεια προσέγγισης των προτιμήσεων του καταναλωτικού κοινού της αγοράς ενέργειας στη Σλοβενία. Στόχος ήταν να διαπιστωθεί η ετερογένεια της σημαντικότητας διάφορων χαρακτηριστικών που φέρουν προϊόντα και υπηρεσίες προμηθευτών ενέργειας, και ειδικότερα σε επιπρόσθετες υπηρεσίες ενέργειας, που έχουν να κάνουν με την «πράσινη» ενέργεια και υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον. Ουσιαστικά, η έρευνα κατέδειξε πως υπάρχει ποικιλομορφία στις προτιμήσεις των οικιακών πελατών στα προσφερόμενα προγράμματα των προμηθευτών, και συμπερασματικά ταξινομεί τους καταναλωτές στις εξής κατηγορίες: α) τους καταναλωτές κανονικής τάξης, β) τους ενεργειακά αποδοτικούς, και τέλος γ) τους δυσαρεστημένους. Οι ενεργειακά αποδοτικοί καταναλωτές φαίνεται να προτιμούν τις έξτρα υπηρεσίες που αποδίδουν περισσότερο ενεργειακά. Φαίνεται, λοιπόν, ξεκάθαρα η πρόθεση των καταναλωτών, και σε αυτή την έρευνα, να στρέφονται στο περιβάλλον. Το αίσθημα περιβαλλοντικής ευθύνης των καταναλωτών φαίνεται πως «κερδίζει» στη συνείδηση τους και παραμερίζει τη λογική των υπηρεσιών «χαμηλού κόστους», όπου σε ορισμένες περιπτώσεις απαντήθηκε πως η τάση του καταναλωτή είναι ακόμα και να επιβαρυνθεί ένα επιπλέον ποσοστό χρεώσεων προκειμένου να εξασφαλίσει κάποιο «πράσινη» υπηρεσία, όπως αυτές αποκαλούνται. Άρα γίνεται αντιληπτό πως το δείγμα των ερωτηθέντων, στην ολότητα του, δείχνει πως προτιμά ενεργειακά αποδοτικές υπηρεσίες και φιλικές προς το περιβάλλον, που θα συνδυάζουν το χαμηλότερο δυνατό κόστος.

Από την άλλη, οι πελάτες κανονικής τάξης, οι οποίοι δείχνουν να επιζητούν τόσο την εξοικονόμηση όσο και τις υπηρεσίες «πράσινης» ενέργειας, όμως δεν πράττουν ενέργειες που αναδεικνύουν την παραπάνω θέση τους ως προς τις προθέσεις τους απέναντι στη «πράσινης» ενέργεια. Πιθανή ερμηνεία αυτού του γεγονότος είναι ότι το καταναλωτικό κοινό εμφανίζει καχυποψία απέναντι στις πραγματικές δυνατότητες αυτών των υπηρεσιών και κατά πόσο αποτελούν πραγματικά αποδοτικές πρακτικές για το περιβάλλον.

Στην ίδια έρευνα εξάγεται ένα ακόμα σημαντικό συμπέρασμα. Τα αποτελέσματα δείχνουν πως η «ομάδα» των ενεργειακά αποδοτικών καταναλωτών έχει μορφωτικό επίπεδο, το οποίο εν συγκρίσει με τους καταναλωτές κανονικής τάξης είναι χαμηλότερο, συμπέρασμα

---

⁵⁰ Deller, D. & Giuliotti, M. & Loomes, G. & Waddams Price, C. & Moniche Bermejo, A. & Jeon, J. Y., 2017. Switching Energy Suppliers: It's Not All about the Money. *The Energy Journal*. pp: 95-120

που δεν αναμενόταν, καθώς, σύμφωνα με τους συγγραφείς της έρευνας, συνηθίζεται ο παράγοντας του μορφωτικού επιπέδου να συνδέεται θετικά με τη τάση των καταναλωτών προς περιβαλλοντική συνείδηση. Οι συγγραφείς, σε μια προσπάθεια να εξηγήσουν αυτό το αποτέλεσμα της έρευνας τους, και σε συνδυασμό με τη μεταβλητή της κοινωνικής / οικονομικής θέσης του εκάστοτε ερωτηθέντος, έφτασαν στο συμπέρασμα πως η κοινωνικό-οικονομική θέση αντισταθμίζει σε μεγάλο βαθμό το παράγοντα «μόρφωση», μιας και όσο η κοινωνικό-οικονομική θέση είναι υψηλή τόσο μειώνεται η τάση των καταναλωτών για εξοικονόμηση ενέργειας, καθώς το βιοτικό τους επίπεδο είναι υψηλό και η διαβίωση τους άνετη.

Παρόμοια συμπεριφορά παρουσιάζουν και οι λεγόμενοι δυσαρεστημένοι καταναλωτές, καθώς δεν είναι σε καμία περίπτωση έτοιμοι να κινηθούν προς αυτή τη κατεύθυνση, δηλαδή της ενεργειακής απόδοσης. Δείχνουν ότι επιζητούν μεγαλύτερη και πιο εξατομικευμένη πληροφόρηση, καθώς από τη μελέτη των αποτελεσμάτων εξάγεται το συμπέρασμα πως οι καταναλωτές αυτής της τάξεως είναι σαφώς λιγότερο ικανοποιημένοι με τον πάροχο. Σύμφωνα με τα ευρήματα οι δυσαρεστημένοι καταναλωτές αποτελούν το μικρότερο καταναλωτικό κοινό, και πιο συγκεκριμένα καταλαμβάνουν το ποσοστό του 16%, οι οποίοι ταυτοχρόνως παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη τάση προς αλλαγή προμηθευτή, σε σύγκριση με τις άλλες δύο τάξεις καταναλωτών, όπως αυτές παρουσιάστηκαν στην προκειμένη έρευνα. Πάντως σε κάθε περίπτωση, και ανεξαρτήτως σε ποια τάξη από τις τρεις αυτές έχει καταταχθεί ο καταναλωτής, φαίνεται πως, παρά τα υπόλοιπα κριτήρια στη λήψη απόφασης, ο καταναλωτής κατατάσσει τον παράγοντα της αξιοπιστίας του προμηθευτή, την ποιότητα του παρεχόμενου προϊόντος, τη ποιότητα εξυπηρέτησης και τέλος τις υπηρεσίες χαμηλού κόστους ως κύριους παράγοντες λήψης αποφάσεων και ανάδειξης προτίμησης. Συνολικά, οι κινήσεις στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα της Σλοβενίας μαρτυρούν πως τη προτίμηση των καταναλωτών σε υπηρεσίες χαμηλού κόστους, αλλά παράλληλα και τη σταδιακή υποχώρηση του οικονομικού παράγοντα στη συνείδηση του καταναλωτικού κοινού.

Ένα ζήτημα που απασχολεί όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη της αγοράς της ενέργειας, τόσο στην Ελλάδα όσο και τις Ευρωπαϊκές χώρες, είναι το ενδεχόμενο επισύναψης συμφωνιών με πάνω από έναν προμηθευτή. Οι Watson et al. (2020)⁵¹, διεξήγαν έρευνα σχετικά με το αν το παραπάνω ενδεχόμενο εμφανίζεται στις τάσεις και τις προτεραιότητες των καταναλωτών

---

⁵¹ Watson, N. & Huebner, G. & Fell, M. J. & Shipworth D., 2020. Two energy suppliers are better than one: survey experiments on consumer engagement with local energy in GB. London: CL Energy Institute, University College of London

της Μεγάλης Βρετανίας, και επιπροσθέτως κατά πόσο αυτό επιφέρει όφελος στον καταναλωτή. Αρχικά, αναφέρεται πως το φαινόμενο της επιπλέον σύναψης συμφωνιών με άλλον προμηθευτή, εκτός από τον ήδη επιλεγμένο, κάνει όλο και περισσότερο την εμφάνιση του. Είναι ένα φαινόμενο που επιφέρει όφελος και στον καταναλωτή, αλλά και επίσης δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης της ανανεώσιμης ενέργειας στην χώρα. Το βασικό εύρημα της μελέτης αυτής είναι η ανάδειξη της πρόθεσης του καταναλωτικού κοινού να συνεργαστεί με πάνω από ένα προμηθευτή και εισαχθεί σε ένα σύστημα πολλαπλών παρόχων με στόχο το όφελος του, ακόμα και αν αυτό θα χρειαζόταν δράση για να επιτευχθεί. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι έχει γίνει σύσταση ενός παρόχου, η οποία σύσταση επί της ουσίας υποδηλώνει ασφάλεια στην επιλογή, βοηθά την αγορά της ενέργειας και τη δέσμευση του καταναλωτή με αυτό το μοντέλο. Επομένως τα ευρήματα της μελέτης αυτής δείχνουν, πως ένα μοντέλο με πολλαπλούς πάροχους ενέργειας φαντάζει ικανό για την ανάπτυξη της αγοράς ενέργειας, τη αύξηση των πιθανοτήτων ευκαιριών για τους καταναλωτές και επιπλέον την εμφάνιση της καινοτομίας στην αγορά της ενέργειας με ότι αυτό συνεπάγεται τόσο για το όφελος του καταναλωτή τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και σε περιβαλλοντικό. Αυτός ο παράγοντας είναι ξεκάθαρο, πως αποτελεί βασικό κριτήριο ικανοποίησης και απόφασης για τους βρετανούς καταναλωτές ενέργειας.

Οι Guo Ma et al. (2013)⁵², εξέτασαν τις πληροφορίες που εξάγονται στις τάσεις των καταναλωτών του δήμου Chongqing της Κίνας, σχετικά με την ενέργεια και την εξοικονόμηση αυτής. Σύμφωνα με τα πρώτα συμπεράσματα της έρευνας τους, το καταναλωτικό κοινό αναφέρει πως υπάρχει ελλιπής πληροφόρηση με το πως θα εξοικονομηθεί ενέργεια στις οικίες τους και επομένως η σχετική τους γνώση θεωρείται ανεπαρκής, γεγονός που στερεί τη δυνατότητα στους πελάτες να προβούν στις σχετικές ενέργειες προς αυτή τη κατεύθυνση. Πάραυτα, οι ερωτηθέντες φάνηκαν πρόθυμοι να κάνουν αυτό το βήμα και να έχουν αυτή τη πρόθεση, αν όμως κάτι τέτοιο δεν στεκόταν εμπόδιο στην άνεση τους. Επίσης, έδειξαν θετικοί και στο ενδεχόμενο να υπάρξουν εκπτώσεις στις νέες συσκευές που αντικαταστούν τις παλιές. Στους παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τους καταναλωτές στις τάσεις τους απέναντι στους παρόχους, καταγράφεται και υψηλή ετερογένεια που παρουσιάζεται για τη πληροφόρηση που παρέχεται και το επίπεδο εμπιστοσύνης στις πηγές πληροφόρησης.

---

⁵² Ma, G. & Andrews-Speed, P. & Zhang, J., 2013. Chinese consumer attitudes towards energy saving: The case of household electrical appliances in Chongqing. *Energy Policy*. Volume 56. Pages 591-602

Σε μια διαφορετική προσέγγιση, οι Söderlund και Sagfossen (2017)⁵³ ανέλυσαν το αποτύπωμα που αφήνουν οι προσφορές των προμηθευτών στην ικανοποίηση και στις τάσεις των καταναλωτών. Βασικό εύρημα αυτής της προσπάθειας αποτέλεσε το συμπέρασμα πως υψηλή προσπάθεια από πλευράς παρόχου συνεπάγεται αύξηση της ικανοποίησης του καταναλωτή, καθώς με αυτό το τρόπο ικανοποιούνται τα κριτήρια τους ως προς τη ποιότητα του προϊόντος. Επιπλέον, ως συμπληρωματικό εύρημα εμφανίζεται το αντίστροφο αποτέλεσμα που προκύπτει όταν εστίασαν στη προσπάθεια του καταναλωτή για τον προμηθευτή. Επί της ουσίας προκύπτει το ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα σε αυτή τη περίπτωση, και πιο συγκεκριμένα όταν ο καταναλωτής παρατήρησε ότι η δική του προσπάθεια ήταν μεγαλύτερη του προμηθευτή τα επίπεδα ικανοποίησης ήταν αρνητικά.

Οι Oliveira, et al. (2022) ανέπτυξαν στο επιστημονικό τους άρθρο τα επιστημονικά ευρήματα που προέκυψαν από την έρευνα που διεξήγαγαν για την αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία στη σύγχρονη εποχή έχει μετατραπεί σε μια αγορά επικεντρωμένη στον πελάτη, επομένως εξέτασαν τις τάσεις και τις προτιμήσεις των καταναλωτών. Κύριο συμπέρασμα των παραπάνω ερευνητών ήταν ότι αυτού του είδους οι αγορές, δηλαδή οι επικεντρωμένες στον καταναλωτή, οδηγούν στη δυναμική είσοδο των Α.Π.Ε. (ανανεώσιμες πηγές ενέργειας) στην αγορά. Επίσης, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, αυτού του είδους οι αγορές, εκτός τις συνέπιες όσον αφορά τις Α.Π.Ε., δίνει τη δυνατότητα να «κινηθεί» το καταναλωτικό κοινό πολύ πιο ελεύθερα στη λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, να κάνει την έρευνα του στο εμπόριο της ηλεκτρικής ενέργειας και να επιλέξει το πάροχο ή τους παρόχους που επιθυμεί. Πέρα από αυτό, τα αποτελέσματα έδειξαν την τάση των καταναλωτών να προτιμήσουν την τοπική παραγωγή, και την τάση να υπάρξει τοπική αυτονομία.

Τέλος, οι Shin και Managi (2017)⁵⁴ εξετάζοντας τη περίπτωση απελευθερωμένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ιαπωνία και το που θα πρέπει να στραφεί η χάραξη πολιτικής σε αυτή τη περίπτωση, ανέλυσε τις τάσεις των καταναλωτών απέναντι στους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας. Σε αυτό το πλαίσιο διεξήχθη έρευνα στα νοικοκυριά της Ιαπωνίας, η οποία έδειξε πως η δυνατότητα ευελιξίας των καταναλωτών μέσα στην αγορά (απελευθερωμένη αγορά) ωφελεί τους καταναλωτές και πως η ικανοποίηση των ερωτηθέντων για αυτό το γεγονός, δηλαδή της δυνατότητα αλλαγής προμηθευτή και επιλογής προϊόντος της αρεσκείας τους, είναι μεγάλη. Παρόλη όμως τη δήλωσης αυτής της

---

⁵³ Söderlund, M. & Sagfossen, S., 2017. The consumer experience: The impact of supplier effort and consumer effort on customer satisfaction. *Journal of Retailing and Consumer Services*. Volume 39. Pages 219-229

⁵⁴ Shin, K. J. & Managi, S., 2017. Liberalization of a retail electricity market: Consumer satisfaction and household switching behavior in Japan. *Energy Policy*. Volume 110. Pages 675-685

τάσεις, ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων δήλωσε πως δεν έχει ακόμα μεταπηδήσει σε διαφορετικό πάροχο. Βέβαια αυτό εξηγείται με το γεγονός πως δεν αναγνωριζόταν ακόμα από τους ερωτηθέντες, οι θετικές επιπτώσεις αυτής της μεταρρύθμισης στην αγορά. Χαρακτηριστικό είναι πως το ποσοστό του 55% από τα άτομα που ερωτήθηκαν δήλωσαν πως, ενώ είχαν ξανακούσει για τη μεταρρύθμιση αυτή, δεν ήξεραν αρκετές λεπτομέρειες. Επιπροσθέτως, πολύ σημαντική ήταν η απάντηση που έδωσε η πλειονότητα των οικιακών καταναλωτών, πως η ενδεχόμενη αλλαγή αποτελεί μια κοστοβόρα κίνηση, και σε συνδυασμό με τα όχι και τόσο σημαντικά κέρδη από μια τέτοια κίνηση αποτρέπει ένα μεγάλο μέρος των καταναλωτών από την μετάβαση σε ένα διαφορετικό πάροχο. Είναι ξεκάθαρο πως για τους ερωτηθέντες έχει προτεραιότητα στη σειρά προτίμησης τους ο οικονομικό παράγοντας, και ότι ένας μειωμένος λογαριασμός μελλοντικά θα τους ωθούσε σε αλλαγή προμηθευτή, αλλά δεν αποτελεί τον μοναδικό κρίσιμο παράγοντα στη λήψη αποφάσεων. Τέτοιο παράγοντα πάντως δεν αποτελεί, σύμφωνα με την έρευνα, η λεγόμενη «πράσινη ενέργεια» ο οποίος δεν είχε υψηλό ποσοστό στις προτιμήσεις. Αντίδραση έδειξε και ένα μέρος των καταναλωτών σε μια πιθανή αλλαγή, και προβάδισμα στον εν ενεργεία προμηθευτή, λόγω της αβεβαιότητας στη διατήρηση και τη σταθερότητας της υπηρεσίας που προσφέρεται από τους νέους παρόχους. Φαίνεται πως η κινητικότητα των καταναλωτών για αλλαγή προμηθευτή στην Ιαπωνία, έχει διατηρηθεί σε πολύ χαμηλά επίπεδα (3%), που εν συγκρίσει με τις υπόλοιπες μεγάλες οικονομίες και ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου δείχνει αρκετά χαμηλό. Ως αντίδοτο αυτού του αποτελέσματος, τα ευρήματα της μελέτης καταδεικνύουν το παράγοντα «επικοινωνία» με τους πελάτες, και πιο συγκεκριμένα η άμεση, κυρίως σε ζητήματα εκτατής ανάγκης, όπως διακοπές ρεύματος και σε πιθανές βλάβες. Με αυτό το τρόπο σύμφωνα με τους καταναλωτές θα περιοριστεί το παραπάνω φαινόμενο αβεβαιότητας.

Για όσους οικιακούς πελάτες προέβησαν σε αλλαγή προμηθευτή, εμφανίζονται μεγάλα ποσοστά αλλαγής στις μεγαλουπόλεις της Ιαπωνίας και λιγότερο στις μικρότερες πληθυσμιακά περιοχές της, για τον προφανή λόγο ότι στη πρώτη περίπτωση δεδομένα υφίσταται μεγαλύτερο πλήθος καινούριων προμηθευτών λιανικής ηλεκτρικής ενέργειας. Τέλος, στη συγκεκριμένη μελέτη γίνεται μνεία σε ένα ακόμη ζήτημα. Αυτό της μεταπήδησης των καταναλωτών από παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας στους αντίστοιχους του φυσικού αερίου, δηλαδή άλλης μορφής ενέργειας. Μάλιστα το ποσοστό των ερωτηθέντων που δήλωσαν κάτι τέτοιο φτάνει σχεδόν το 50%.

6. Εμπειρική μελέτη – Έρευνα

Για να εξετασθούν οι στάσεις απέναντι στους παρόχους ενέργειας, το γενικότερο ψυχογράφημα τους για αλλαγή προμηθευτή και η συμπεριφορά των καταναλωτών της ευρύτερης περιοχής του Ηρακλείου, διεξάχθηκε πρωτογενής έρευνα για να εξαχθούν τα κυριότερα και βασικότερα συμπεράσματα, σε συνδυασμό με το θεωρητικό υπόβαθρο που αντλήθηκε και παρουσιάστηκε παραπάνω, ύστερα από δευτερογενή έρευνα.

6.1 Σκοπός της έρευνας

Όπως αναφέρθηκε μόλις παραπάνω, το θεωρητικό υπόβαθρο που αναπτύχθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, αποδίδει ουσιαστικά την αξία του θέματος της συγκεκριμένης έρευνας. Όπως μαρτυρά και η ίδια η λέξη, στο θεωρητικό υπόβαθρο γίνεται η προσέγγιση της θεωρίας. Στη θεωρία λοιπόν, κάθε εταιρεία έχει την υποχρέωση να πράττει βάσει τεχνικών και εργαλείων, μέσω των οποίων θα εστιάζει στην ανάλυση του καταναλωτή, στις εκάστοτε επιθυμίες και τάσεις του, αλλά και γενικότερα να εφαρμόζει πρακτικές λήψης αποφάσεων μέσω των αποτελεσμάτων που εξάγονται από το προφίλ των καταναλωτών, μέσω των δεδομένων που συλλέγονται από αυτούς, έτσι ώστε να διατηρούνται στον ανταγωνισμό της αγοράς. Επίσης, στη θεωρία αναλύονται κάποια προφίλ καταναλωτών σε γενική κλίμακα, που μαρτυρούν την πρόθεση των καταναλωτών να έχουν τη τάση να επιλέγουν, κατά κύριο λόγο, βάσει του οικονομικού συμφέροντος τους.

Όμως μέσω της εμπειρικής προσέγγισης, της πρωτογενούς έρευνας, παρουσιάζεται η ευκαιρία να αποδοθεί η πρακτική σημασία, η ουσία των επιπτώσεων των ενεργειών των προμηθευτών στους καταναλωτές και το αντίστροφο, δηλαδή οι επιπτώσεις των στάσεων και της συμπεριφοράς των καταναλωτών ενέργειας απέναντι στους παρόχους, όπως επίσης και οι πρακτικοί και ουσιαστικοί παράγοντες που αποτελούν κριτήριο επιλογής για τους καταναλωτές. Σε αυτό το σημείο δημιουργείται η ανάγκη για να γίνει το εξής ερώτημα: «Είναι οι παράγοντες που αναλύονται σε θεωρητικό επίπεδο, οι ίδιοι παράγοντες που απασχολούν τους καταναλωτές; Ποιες είναι οι πραγματικές στάσεις των καταναλωτών απέναντι στους παρόχους ενέργειας;»

Σκοπός της παρούσας πρωτογενούς έρευνας, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο αυτής της διπλωματικής εργασίας, είναι να εξετασθούν οι στάσεις των καταναλωτών της σύγχρονης και απελευθερωμένης πλέον αγοράς ενέργειας στην ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου.

6.2 Ερευνητικά Ερωτήματα

Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού και της εκπόνησης της παρούσης έρευνας τέθηκαν επί τάπητος διάφορα ερευνητικά ερωτήματα. Αυτά αφορούσαν, σε γενικό πλαίσιο, την προσέγγιση του «ψυχογραφήματος» των καταναλωτών, την αξία των προτιμήσεων και των στάσεων των καταναλωτών στην αγορά ενέργειας, καθώς και την τάση τους να μεταβούν σε εναλλακτικό προμηθευτή στο μέλλον. Πιο συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα ήταν τα εξής:

- Βαθμός ικανοποίησης και αξιοπιστίας των καταναλωτών απέναντι στους παρόχους ενέργειας, ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων.
- Έρευνα αντίληψης και στάσεων, που αποτρέπουν τον καταναλωτή να αλλάξει πάροχο (εναλλακτικά ποιοι παράγοντες/μεταβλητές οδηγούν σε αλλαγή παρόχου ενέργειας από τον καταναλωτή).
- Προσέγγιση του «ψυχογραφήματος» των καταναλωτών. Των παραγόντων, δηλαδή, που επηρεάζουν τις αποφάσεις των καταναλωτών.
- Πρακτικές των καταναλωτών, για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης και την εξασφάλιση της ενεργειακής εξοικονόμησης.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στα παραπάνω ερωτήματα, αξίζει να ειπωθεί πως αποδίδουν μιας πρώτης τάξεως ποιοτική εκτίμηση, που αφορά την εξέλιξη της αγοράς ενέργειας στην ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου, και κάτω υπό ποιο πρίσμα την βιώνουν και την αξιολογούν οι καταναλωτές. Επίσης, θα μπορούσε να αποτελέσει μια σωστή βάση, μια είδους «πρώτη ύλη» για άντληση συμπερασμάτων που έχουν να κάνουν με τις κινήσεις και τις πρακτικές που οφείλουν να ακολουθήσουν οι επιχειρήσεις προμήθειας ενέργειας στο μέλλον, αλλά και τους φορείς διαχείρισης που είναι συμβαλλόμενοι στον κλάδο της παραγωγής και προμήθειας ενέργειας.

6.3 Μεθοδολογία έρευνας

Προκειμένου να διεξαχθεί η παρούσα έρευνα, προτιμήθηκε η επιλογή ενός μεθοδολογικού πλαισίου τεσσάρων διακριτών σταδίων. Πιο αναλυτικά:

- Πρώτο Στάδιο: Σχεδιασμός έρευνας

Στο πλαίσιο της καταγραφής της παρούσας κατάστασης, των στάσεων και των στάσεων των καταναλωτών απέναντι στους παρόχους ενέργειας, ήταν απαραίτητο να συλλεχθούν στοιχεία που θα προκύπταν από δευτερογενή έρευνα, από στοιχεία του θεωρητικού,

δηλαδή, υποβάθρου, καθώς και η καταγραφή της σχετικής βιβλιογραφίας. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, από αυτή τη διαδικασία προέκυψε μια σειρά από ερευνητικά ερωτήματα.

Μετέπειτα ακολούθησαν:

- Οριστικοποίηση του τύπου της έρευνας: Προκύπτει διερευνητική έρευνα αγοράς (exploratory survey), έτσι ώστε να προσδιοριστούν τα χαρακτηριστικά των καταναλωτών και οι δυνατότητες της αγοράς ενέργειας.
- Οριστικοποίηση των ερευνητικών ερωτημάτων.
- Προσδιορίστηκε η «ομάδα-στόχος» (target group) για την έρευνα: Καταναλωτές στην ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου (Νομός Ηρακλείου).
- Οριστικοποιήθηκε το μέσο διεξαγωγής της έρευνας πεδίου, το οποίο ήταν η μέθοδος του δομημένου ερωτηματολογίου.
- Προσδιορίστηκε ο τρόπος με τον οποίο θα γινόταν η συλλογή των δεδομένων, δηλαδή των ερωτηματολογίων, και επρόκειτο για Δειγματοληψία ευκολίας.

– Δεύτερο Στάδιο: Σχεδιασμός ερωτηματολογίου

Ως μέσο συλλογής των δεδομένων που προκύπτουν από την πρωτογενή έρευνα αποφασίστηκε να είναι τα ερωτηματολόγια. Αποτελεί αμεσότερη επαφή ανάμεσα στο συντάκτη και στον ερωτώμενο, όταν πρόκειται για μια αγορά. Επιπροσθέτως όμως, είναι μια μέθοδος συλλογής δεδομένων και πληροφοριών που «πατά» πάνω σε πολύ συγκεκριμένα και στενά όρια, όσον αφορά τη ποσότητα και τη ποικιλομορφία των πληροφοριών που δίνει. Αυτός που ερωτάται έχει την υποχρέωση να απαντήσει σε ερωτήσεις, προκειμένου να συγκεντρωθούν δεδομένα σχετικά με τη σκέψη του, με το τι κατακρίνει, σε τι αμφιβάλλει, σε τι προσδοκά στο μέλλον και έως που.

Βάσει του σκεπτικού που αναπτύχθηκε μόλις, σχεδιάστηκε αρχικώς το είδος των ερωτήσεων που θα απαρτίζουν το ερωτηματολόγιο και έχουν να κάνουν με:

- Πραγματικές ερωτήσεις: Φαίνεται πως διατυπώνονται και, από την άλλη, απαντώνται με σχετική άνεση. Είναι οι ερωτήσεις που συγκεντρώνουν τις περισσότερες πιθανότητες προς ειλικρινή απάντηση. Παραδείγματος χάρη τέτοιες ερωτήσεις είναι η οικογενειακή κατάσταση, ο κλάδος που δραστηριοποιούνται και το φύλο.
- Ερωτήσεις γνώμης (τι πιστεύουν): Ο διεξάγων την έρευνα συλλέγει δεδομένα από τις απαντήσεις που έχουν να κάνουν με τη γνώμη των ερωτηθέντων για το εκάστοτε θέμα. Αυτός ο τύπος ερωτήσεων αποτελεί πρώτης τάξεως ευκαιρία να αξιολογηθεί

το επίπεδο γνώσεως και πληροφόρησης των ερωτηθέντων σε ένα συγκεκριμένο θέμα σε μια έρευνα. Εφόσον αυτά τα αποτελέσματα μελετηθούν, εκτός των άλλων, θα εξάγουν συμπεράσματα και για τον χαρακτήρα του ερωτηθέντος.

Ως προς τη κατασκευή του ερωτηματολογίου, αυτή έγινε βάσει του αντικειμένου της έρευνας. Σε αυτή προβλεπόταν η εισχώρηση επί μέρους θεμάτων που έχουν να κάνουν με τη τάση και τη στάση των καταναλωτών απέναντι στους παρόχους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, πως στη δομή του ερωτηματολογίου έχει γίνει επιλογή ερωτήσεων κλειστού τύπου, κατά συντριπτική πλειοψηφία, με στόχο την επιτάχυνση της διαδικασίας της συλλογής των δεδομένων, ενώ παράλληλα με αυτού του τύπου τις ερωτήσεις θα αποτρεπόταν το φαινόμενο της κόπωσης των ερωτηθέντων κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου. Τέλος, στο σκέλος των προεπιλεγμένων απαντήσεων, επιλέχθηκε η λογική της κλίμακας με πολύ θετικές έως πολύ αρνητικές απόψεις (π.χ. «καθόλου», «λίγο»,....., «Πάρα πολύ»).

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε να «πατάει» πάνω σε τρεις (3) ενότητες. Αρχικά, η πρώτη από τις τρεις ενότητες συμπεριλαμβάνει ερωτήσεις που προσεγγίζουν τα δημογραφικά στοιχεία των καταναλωτών που συμμετείχαν στην έρευνα (π.χ. επάγγελμα, ηλικία, εισόδημα κ.ά.). Στη συνέχεια, στη δεύτερη ενότητα οι ερωτήσεις προσεγγίζουν την ενεργειακή κατανάλωση των καταναλωτών και τη συμπεριφορά τους. Καταληκτικά, στην τρίτη ενότητα του ερωτηματολογίου γίνεται προσπάθεια να αντληθούν δεδομένα για τους τοπικούς προμηθευτές ενέργειας και τη γνώμη – συμπεριφορά των καταναλωτών απέναντι σε αυτούς. Το ερωτηματολόγιο παρατίθεται στο Παράρτημα Α της παρούσας εργασίας.

– Τρίτο Στάδιο: Συλλογή στοιχείων

Η χρονική περίοδος που διεξήχθη αρχικώς η διανομή και μετέπειτα η λήψη των ερωτηματολογίων (συλλογή στοιχείων) ήταν το διάστημα μεταξύ Μαΐου – Ιουλίου του 2022. Προτιμήθηκε δειγματοληψία τύπου ευκολίας, όπου προκειμένου να γίνει δυνατή η εύρεση των καταναλωτών έγινε η επιλογή τους από την ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου και περιοχές από τη μια, με μεγάλη πυκνότητα και πολλές επιλογές επιχειρήσεων προμήθειας ενέργειας και από την άλλη περιοχές αραιοκατοικημένες, με λιγότερες επιλογές και μικρότερη πρόσβαση στη πληροφορία. Μια από αυτές τις περιοχές ήταν το κέντρο της πόλης του Ηρακλείου, το οποίο αποτελεί τον μεγαλύτερο αστικό ιστό της περιφέρειας, όπου εδρεύουν μεγάλες και πολλές επιχειρήσεις παροχής ενέργειας. Η δεύτερη περιοχή ενδιαφέροντος ήταν η περιοχή του Δήμου Χερσονήσου, μια περιοχή η οποία αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα τουριστικά κέντρα της χώρας, μια ολοένα και αναπτυσσόμενη περιοχή

με τεράστιες ανάγκες στη προμήθεια ενέργειας και με μεγάλη ποικιλία σε σχετικές επιχειρήσεις εμπορίου και υπηρεσιών ενέργειας. Τέλος, επιλέχθηκαν περιοχές, κυρίως χωριά, της ευρύτερης περιοχής του Ηρακλείου, με όχι και τόσο δυνατή τη παρουσία των επιχειρήσεων προμήθειας ενέργειας, και επομένως με ανίσχυρη τη πρόσβαση στη πληροφορία.

Η διανομή και συλλογή των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε κατά συντριπτική πλειοψηφία μέσω διαδικτύου, με ελάχιστες εξαιρέσεις μέσω της μεθόδου της προσωπικής συνέντευξης, δηλαδή μέσω επίσκεψης των ερευνητών στους ερωτηθέντες καταναλωτές. Μερίδιο από τα ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν μέσω διαδικτύου, συλλέχθηκαν και μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email).

Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων ήταν μια διαδικασία η οποία έγινε κατά βάση από καταναλωτές που ανήκουν σε οικιακά τιμολόγια στη λιανική αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας. Κατά σύνολο, οι οικιακοί καταναλωτές που συμμετείχαν στο ερωτηματολόγιο, και παράλληλα αποτελούσαν το δείγμα του, είναι εκατό εβδομήντα (170). Για το δείγμα στόχος ήταν η συλλογή εκατό πενήντα (150) έως τριακοσίων (300) ερωτηματολογίων, διανεμήθηκαν τριακόσια δέκα (310), ενώ τελικώς το μέγεθος όσων συμπληρώθηκαν ήταν εκατό εβδομήντα (170). Επομένως ανταποκρίθηκε το ποσοστό του 55%. Το συγκεκριμένο, μικρό, ποσοστό ανταπόκρισης αναδεικνύει τη πολύ μεγάλη δυσκολία της παρούσας έρευνας, η οποία φαίνεται πως πιθανόν πηγάζει από την αδιαφορία των νέων ηλικιακά καταναλωτών να δείξουν ενδιαφέρον και από την άλλη, την μικρή ικανότητα των μεγαλύτερων ηλικιακά καταναλωτών να διαχειριστούν τη τεχνολογία της ηλεκτρονικής συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου (διαδίκτυο).

– Τέταρτο Στάδιο: Επεξεργασία και ανάλυση στοιχείων

Σε αυτό το τελικό στάδιο, περιγράφεται η μετέπειτα διαδικασία της συλλογής των ερωτηματολογίων. Σε αυτή δημιουργήθηκε ένα αρχείο υπολογιστικών φύλλων (πρόγραμμα Excel της Microsoft), όπου κωδικοποιήθηκαν εκεί τα δεδομένα που αντλήθηκαν από τις ερωτήσεις, έγινε η στατιστική επεξεργασία τους και τέλος, αναλύθηκαν τα αποτελέσματα όπου δημιουργήθηκαν και τα σχετικά Διαγράμματα, οι υπολογισμοί συχνοτήτων, ποσοστών κ.λπ..

Αξίζει να αναφερθεί, πως στο πλαίσιο των αναγκών της διεξαγωγής της κωδικοποίησης των στοιχείων, που αντλήθηκαν από τις απαντήσεις, σε κάποιες περιπτώσεις έγινε χρήση συγκεκριμένων τιμών για τις απαντήσεις γνώμης/άποψης, βασιζόμενα σε Likert Scale (Κλίμακα Likert). Η συγκεκριμένη κλίμακα Likert αναπτύσσεται σε πέντε βαθμίδες, όπου

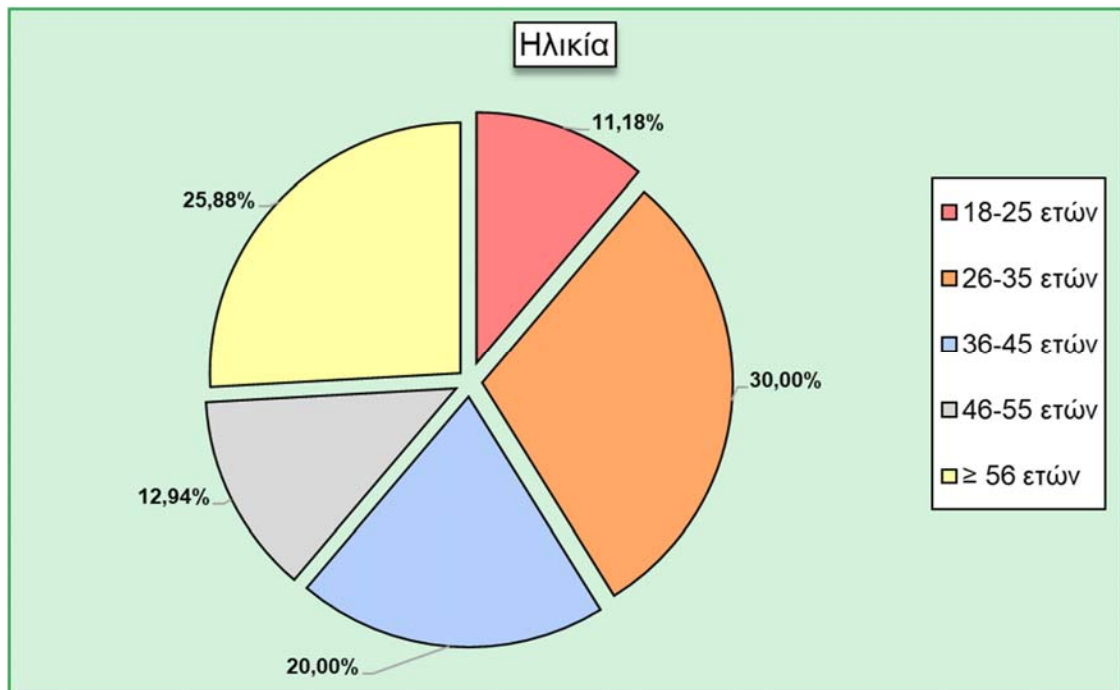
στη μια περίπτωση οι τιμές της ήταν: «Καθόλου, Λίγο, Αρκετά, Πολύ, Πάρα πολύ», και κατά δεύτερον σε απαντήσεις επιλογής η κλίμακα Likert περιλάμβανε τις εξής τιμές: «Υπάρχουσες, Επιθυμητές».

6.4 Ανάλυση Αποτελεσμάτων

Αυτή η ενότητα παρουσιάζει τα στοιχεία και τα αποτελέσματα που εξήχθησαν από το υπολογιστικό πρόγραμμα Excel, και τη στατιστική επεξεργασία αυτών, βάσει των απαντήσεων που συλλέχθηκαν από τα ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν στους καταναλωτές.

► ΜΕΡΟΣ Α: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

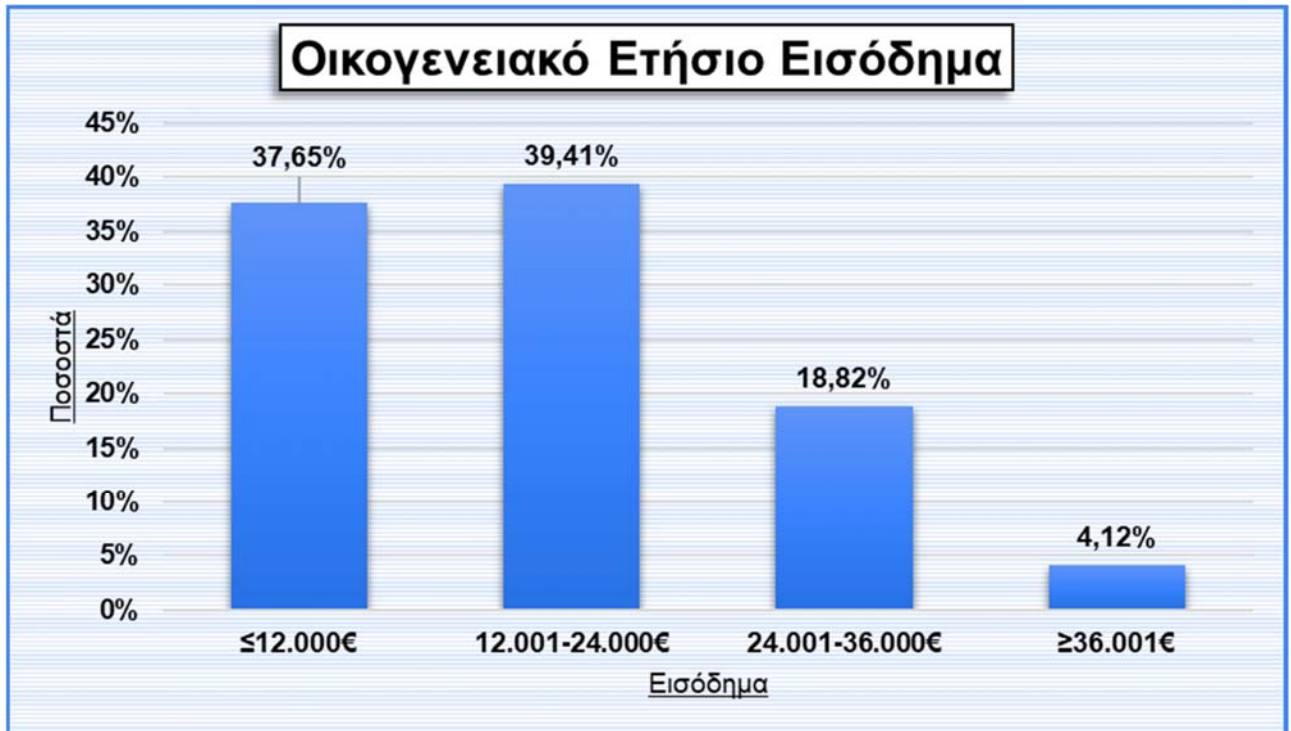
Από τους καταναλωτές της ευρύτερης περιοχής του Ηρακλείου, οι οποίοι και συμμετείχαν στην έρευνα, οι περισσότεροι (61,76%) ήταν άντρες και το υπόλοιπο ποσοστό (38,24%) γυναίκες καταναλωτές. Ηλικιακά, το 30,00% είχαν ηλικία 26-35 ετών, το 25,88% άνω των 56 ετών, το 20,00% 36-46 ετών, το 12,94% μεταξύ 46 έως 55 ετών και τέλος, το 11,18% των ερωτηθέντων είχαν ηλικία 18 έως 25 ετών (βλέπε Γράφημα 6.1)

Γράφημα 6.1: Ηλικιακά στοιχεία καταναλωτών

Από το σύνολο του δείγματος, το 59,40% των ερωτηθέντων αφορούσε έγγαμους καταναλωτές, σε αντίθεση με το 40,60%, οι οποίοι ήταν άγαμοι. Στα εισοδηματικά κριτήρια,

όπως αυτό φαίνεται στο Γράφημα 6.2, τα αποτελέσματα έδειξαν πως η πλειοψηφία (39,41%) των ερωτηθέντων έχει ετήσιο οικογενειακό εισόδημα μεταξύ 12.001€ και 24.000€, έπεται το 37,65% με ετήσιο οικογενειακό εισόδημα μικρότερο των 12.000€, 18,82% με ετήσιο οικογενειακό εισόδημα από 24.001€ έως 36.000€ και τέλος, εισόδημα άνω των 36.001€ μόλις το 4,12%.

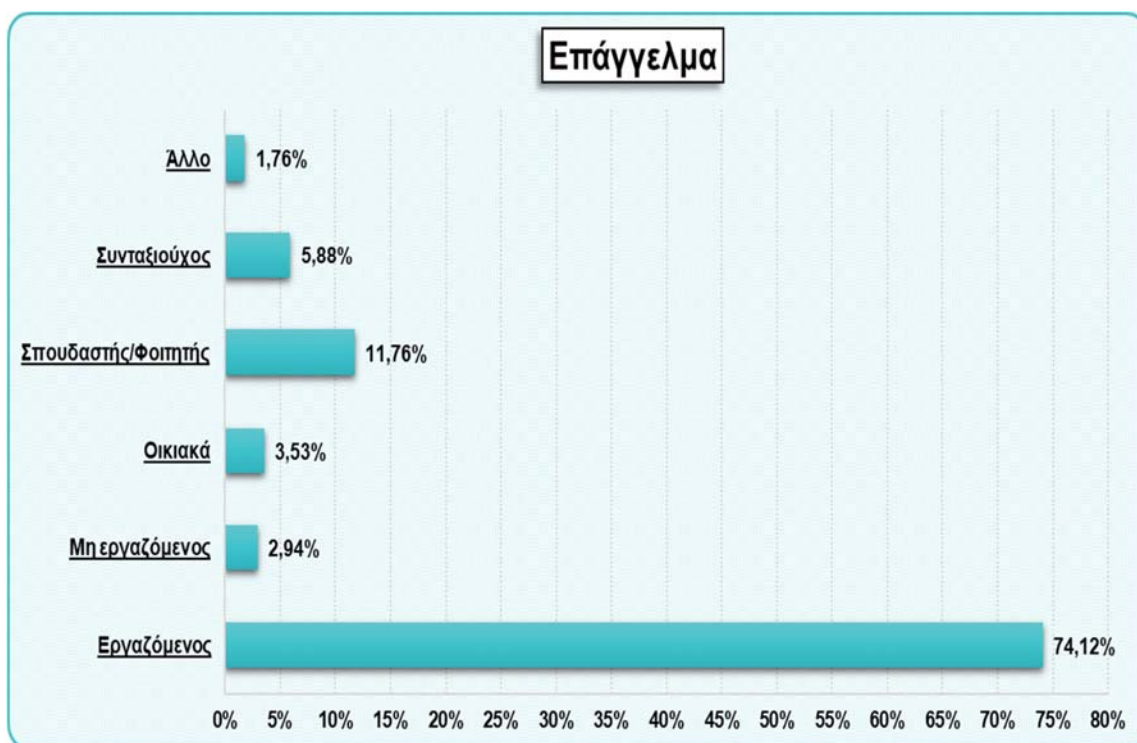

Γράφημα 6.2: Οικογενειακό Ετήσιο Εισόδημα

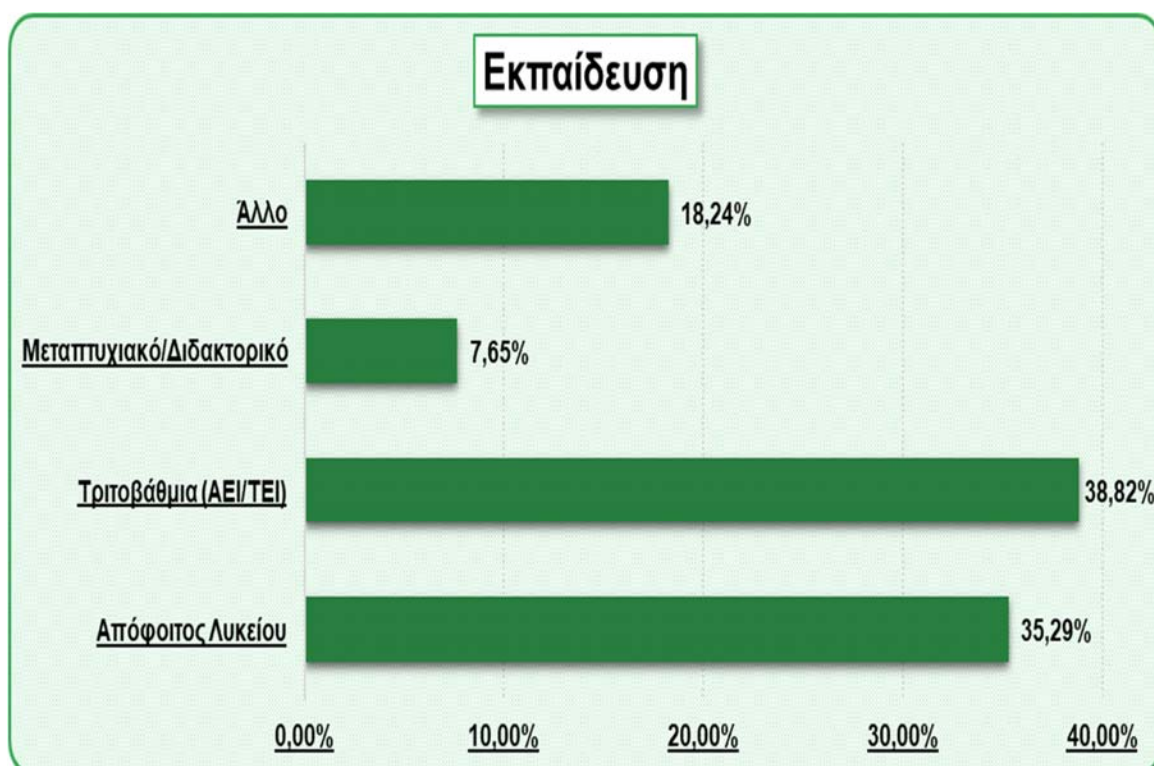
Όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση, η σφοδρή πλειοψηφία (74,12%) των ερωτηθέντων αποτελείται από εργαζόμενους καταναλωτές, και σε μικρότερα ποσοστά από σπουδαστές (11,76%), συνταξιούχους (5,88%), καταναλωτές με οικιακή απασχόληση (3,53%), άνεργους (2,94%) και το 1,76% άλλη, διαφορετική επαγγελματική απασχόληση (βλέπε Γράφημα 6.3).

Από την άλλη, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως το 38,82% αφορά καταναλωτές με εκπαίδευση σε τριτοβάθμιο επίπεδο (Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι), το 35,29% αφορά απόφοιτους Λυκείου, το 7,65% καταναλωτές με μεταπτυχιακές ή διδακτορικές σπουδές και τέλος, ένα αξιόλογο ποσοστό

αφορά καταναλωτές με κάποιου διαφορετικού είδους εκπαίδευση (βλέπε Γράφημα 6.4)

Γράφημα 6.3: Επαγγελματική απασχόληση

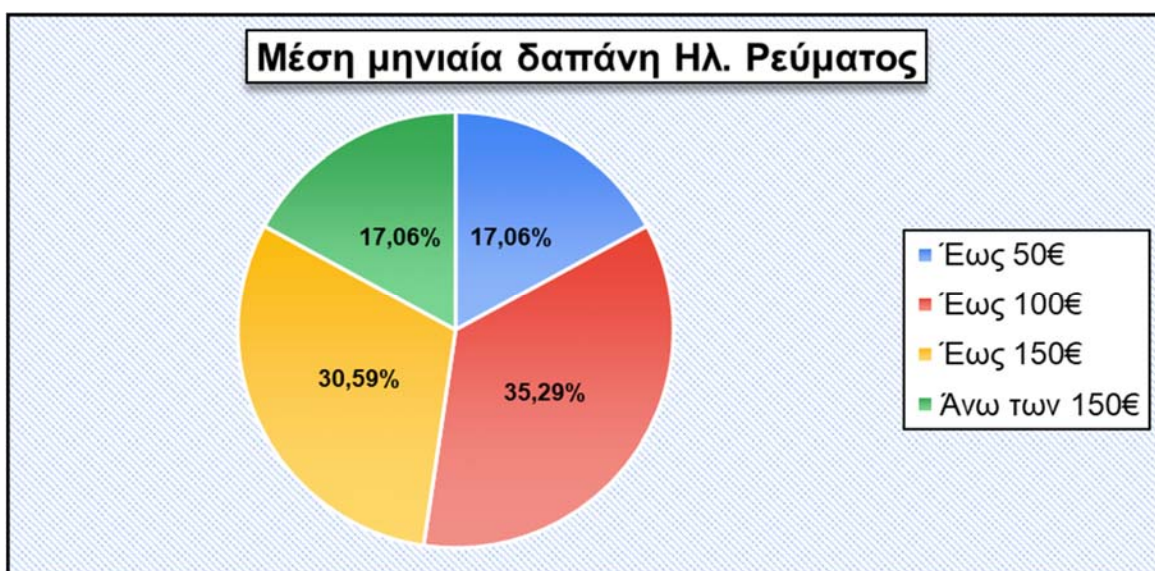

Γράφημα 6.4: Επίπεδο εκπαίδευσης

► ΜΕΡΟΣ Β: ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Αυτή η ενότητα των ερωτήσεων ξεκινάει με τις μηνιαίες δαπάνες ηλεκτρικού Ρεύματος των καταναλωτών. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, και όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 6.5, οι περισσότεροι ερωτηθέντες (35,29%) απάντησαν ότι δαπανούν μηνιαίως έως 100€, ακολουθεί το 30,59% των καταναλωτών που δαπανούν έως 150€ μηνιαίως, και μοιράζονται εξίσου το υπόλοιπο ποσοστό του δείγματος (17,06%) οι καταναλωτές με μηνιαία δαπάνη έως 50€ και άνω των 150€.

Γράφημα 6.5: Μέση μηνιαία δαπάνη ηλεκτρικής ενέργειας

Από αυτούς, το ποσοστό του 36,78% έχει επιλέξει να πληρώνει εγκαίρως τον παραπάνω λογαριασμό, έτσι ώστε να εκμεταλλεύεται τυχόν εκπτώσεις προς όφελος του, το επόμενο μεγάλο ποσοστό (29,89%) έχει επιλέξει να του έρχεται μηνιαίος λογαριασμός, το 26,44% προτιμά να λαμβάνει τον λογαριασμό του μόνο ηλεκτρονικά είτε μέσω email είτε μέσω μηνυμάτων κινητού τηλεφώνου και τέλος, ένα πολύ μικρό ποσοστό (6,90%) έχει να επιλέγει να εξοφλεί το λογαριασμό του με πάγια εντολή. Τα παραπάνω αποτελέσματα αποτυπώνονται και στο Γράφημα 6.6.

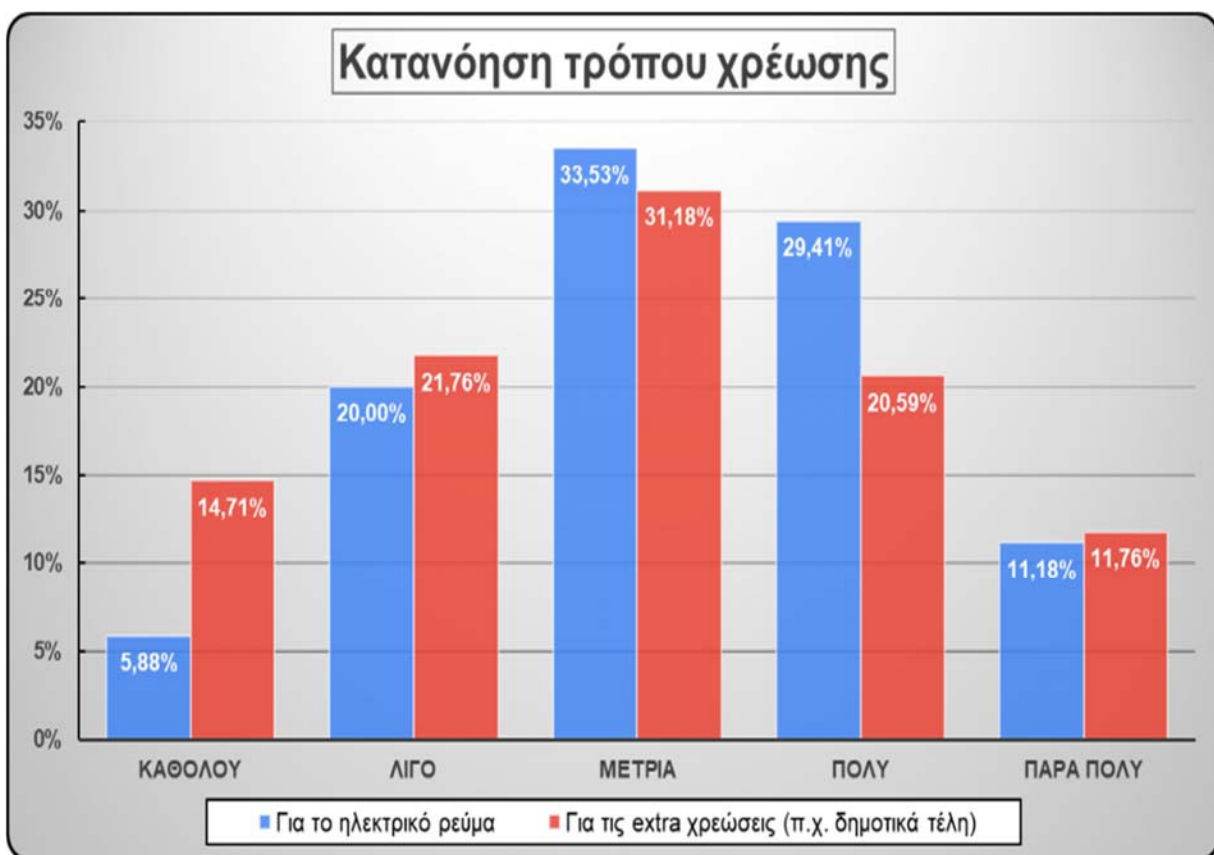
Σημαντικό εύρημα της συγκεκριμένης έρευνας αποτελεί το μέτριο επίπεδο κατανόησης των καταναλωτών, όσον αφορά το τρόπο που διαμορφώνονται οι χρεώσεις τόσο του ηλεκτρικού ρεύματος όσο και των επιπλέον χρεώσεων (π.χ. δημοτικά τέλη). Πιο συγκεκριμένα (βλέπε Γράφημα 6.7), η πλειοψηφία των καταναλωτών (33,53%) έχει μέτριο επίπεδο κατανόησης για τον τρόπο που χρεώνεται το ηλεκτρικό ρεύμα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις έξτρα χρεώσεις φτάνει το 31,18%. Από κει και πέρα για το ηλεκτρικό ρεύμα, καλό επίπεδο

κατανόησης κατέχει το 29,41%, το 20,00% κατανοεί το τρόπο χρέωσης του ηλεκτρικού ρεύματος λίγο, το 11,18% πάρα πολύ καλά και το 5,88% καθόλου. Από την άλλη για τις έξτρα χρεώσεις, το 21,76% αντιλαμβάνεται λίγο το τρόπο χρέωσης, το 20,59% πολύ, καθόλου κατανοητές είναι οι έξτρα χρεώσεις για το ποσοστό 14,71% των καταναλωτών και τέλος, πάρα πολύ κατανοητές είναι οι έξτρα χρεώσεις για το 11,76% των καταναλωτών.

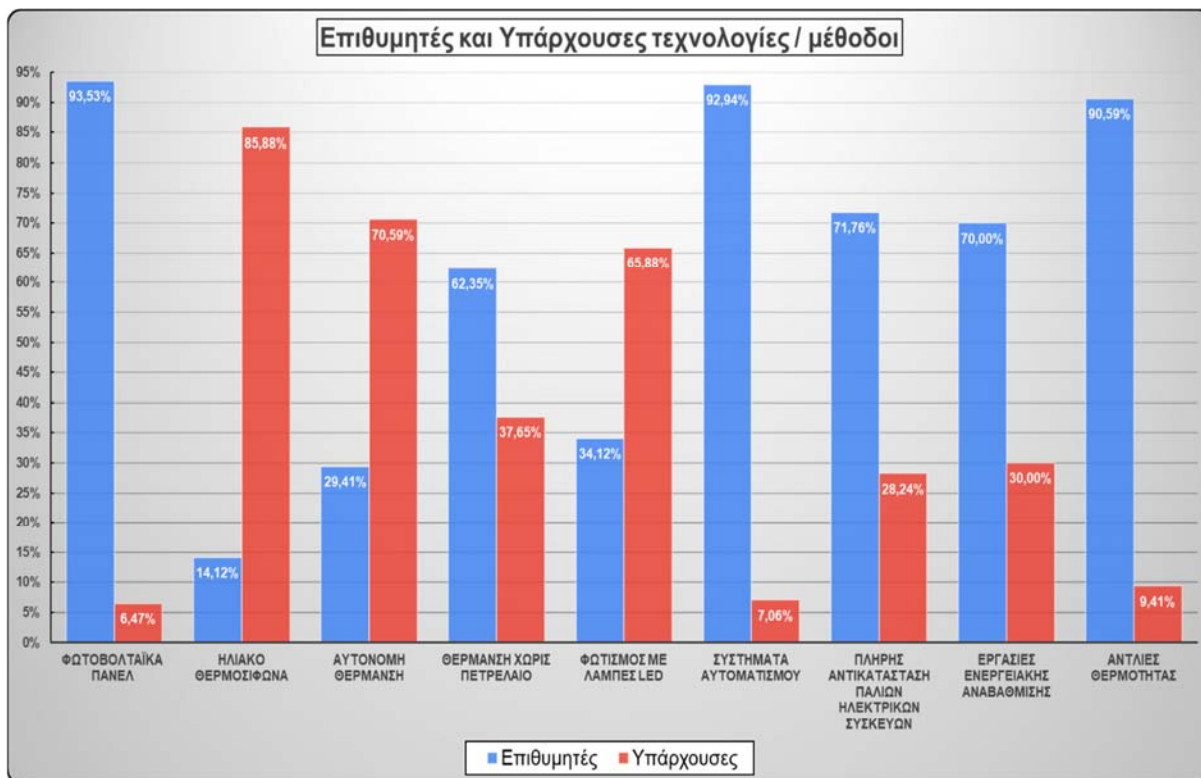
Σε αυτό το σημείο, επιλέχθηκε να γίνει μια ερευνητική προσέγγιση στις προτιμήσεις των καταναλωτών σε ακόμα πιο προσωπικό επίπεδο, δηλαδή της επιθυμητής διαμόρφωσης του εκάστοτε νοικοκυριού, της εκάστοτε οικίας, αυτή τη φορά όσον αφορά των εξοπλισμό της οικίας, τι αποτελεί επιθυμητή κίνηση και τι ήδη υπάρχουσα / εγκατεστημένη. Σύμφωνα με το Γράφημα 6.8 και τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης ερώτησης, τα φωτοβολταϊκά πάνελ είναι μια λύση που έχει ήδη εγκατασταθεί μόλις από το 6,47% των ερωτηθέντων, σε αντίθεση με τη συντριπτική πλειοψηφία αυτών (93,53%). Ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα έδειξαν τα στοιχεία για τον ηλιακό θερμοσίφωνα, καθώς μόλις το 14,12% των ερωτηθέντων δεν το έχει ήδη σε χρήση και θα το επιθυμούσε μελλοντικώς (85,88% δήλωσε πως το χρησιμοποιεί ήδη), ενώ ελαφρώς χαμηλότερο ποσοστά, αλλά όμοια, παρουσιάζει η αυτόνομη θέρμανση, όπου το 70,59% τη δηλώνει ως υπάρχουσα τεχνολογία και το 29,41% ως επιθυμητή. Πιο ισορροπημένα αποτελέσματα, παρουσιάζει η λύση της θέρμανσης χωρίς πετρέλαιο και ο φωτισμός με λαμπτήρες τεχνολογίας LED. Η μεν, θέρμανση άνευ πετρελαίου, είναι μια επιθυμητή μέθοδος για το 62,35% των καταναλωτών και ήδη υπάρχουσα για το 37,65%, η δε (φωτισμός με λάμπες LED) αποτελεί μια μέθοδο που η πλειοψηφία των καταναλωτών (65,88%) ήδη χρησιμοποιεί και αρκετά λιγότερο (34,12%) δεν χρησιμοποιεί ακόμη, αλλά αποτελεί μια μελλοντική λύση για το μέλλον. Συντριπτικά λιγότερο υπάρχουν στα ερωτόμενα νοικοκυριά μέθοδοι όπως η πλήρης αντικατάσταση παλαιών ηλεκτρικών συσκευών (28,24% έναντι 71,76%) και εργασίες ενεργειακής αναβάθμισης (30,00% έναντι 70,00%), αλλά και τεχνολογίες όπως αντλίες θερμότητας (9,41% έναντι 90,59%) και συστήματα αυτοματισμού (7,06% έναντι 92,94%).

Γράφημα 6.6: Τι ισχύει για το λογαριασμό του εκάστοτε καταναλωτή

Γράφημα 6.7: Κατανόηση τρόπου χρέωσης, τόσο του ηλεκτρικού ρεύματος όσο και των extra χρεώσεων

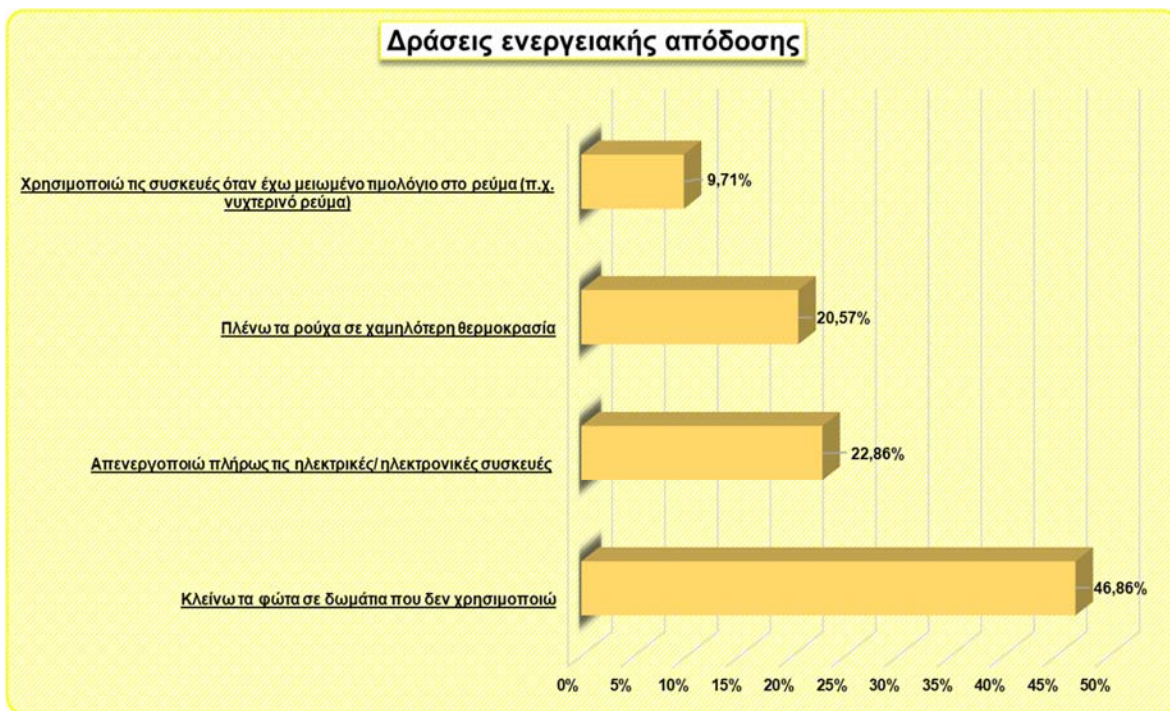

Γράφημα 6.8: Επιθυμητές ή ήδη υπάρχουσες τεχνολογίες / μέθοδοι

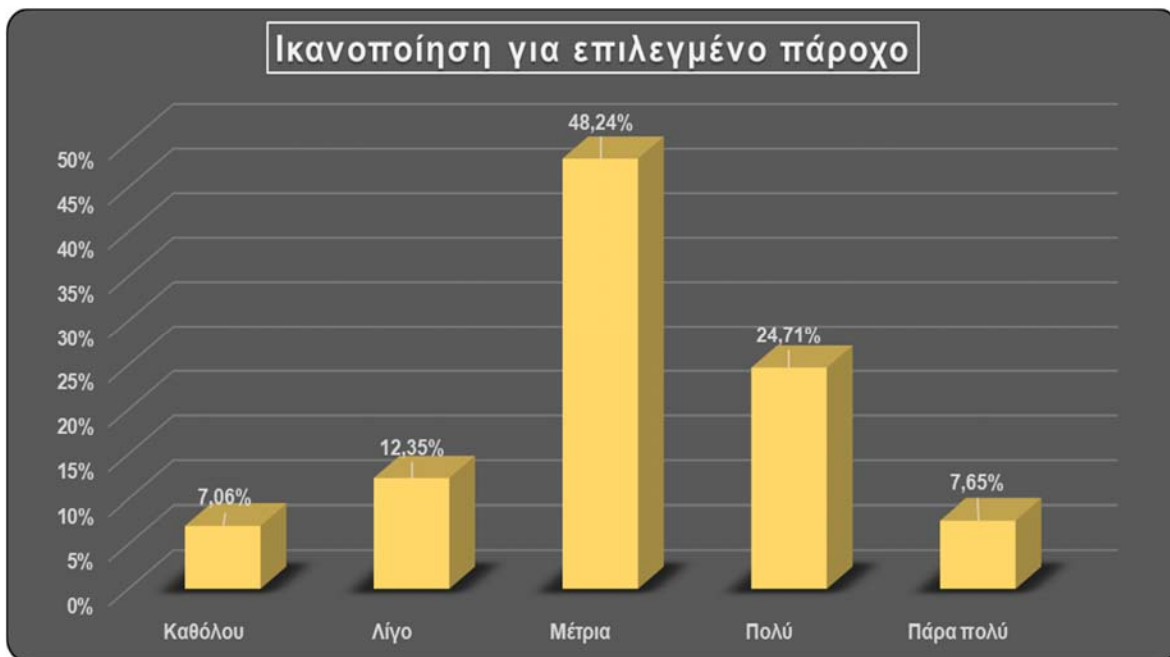
Σαφής είναι και η τοποθέτηση των ερωτηθέντων ως προς τις δράσεις / πρακτικές που εφαρμόζουν προκειμένου να εξοικονομήσουν από την ηλεκτρική ενέργεια (βλέπε Γράφημα 6.9). Η μισοί από το σύνολο των ερωτηθέντων (46,86%) απάντησαν πως κλείνουν τα φώτα στα δωμάτια που δεν χρησιμοποιούν. Ακολουθεί το ποσοστό του 22,86%, οι οποίοι απενεργοποιούν πλήρως τις ηλεκτρικές/ ηλεκτρονικές συσκευές, το 20,27% οι οποίοι επιλέγουν να πλένουν τα ρούχα σε χαμηλότερη θερμοκρασία και τέλος, το μικρότερο ποσοστό (9,71%) χρησιμοποιούν τις συσκευές όταν έχω μειωμένο τιμολόγιο στο ρεύμα (π.χ. νυχτερινό ρεύμα).

Αντιπροσωπευτική, και συνάμα δυναμική, ήταν απάντηση των ερωτηθέντων καταναλωτών για την επιλογή παρόχου που έχουν κάνει. Στην ερώτηση, λοιπόν, «ποιόν πάροχο έχετε επιλέξει για προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας» η πιο «διάσημη» απάντηση δεν ήταν άλλη από τη Δ.Ε.Η, με ποσοστό 65,88%. Ακολουθεί η εταιρεία «ΗΡΩΝ» (11,18%), η «PROTERGIA» (2,94%), η «ELPEDISON» (2,35%), η «WATT & VOLT» (11,18%), ενώ το ποσοστό του 16,47% απάντησαν πως έχουν επιλέξει άλλο πάροχο που δεν περιλαμβάνονταν στις διαθέσιμες επιλογές απάντησης. Οι συγκεκριμένες επιλογές για τους καταναλωτές, όπως αποτυπώνεται και στο Γράφημα 6.10), ικανοποιούν μέτρια τους μισούς από αυτούς και αποτελεί τη δημοφιλέστερη από τις απαντήσεις με ποσοστό 48,24%. Από

την άλλη, για το 24,71% από τους ερωτηθέντες η συγκεκριμένη επιλογή τους ικανοποιεί πολύ, το 12,35% λίγο, το 7,65% πάρα πολύ, και το 7,06% δηλώνουν καθόλου ικανοποιημένοι.

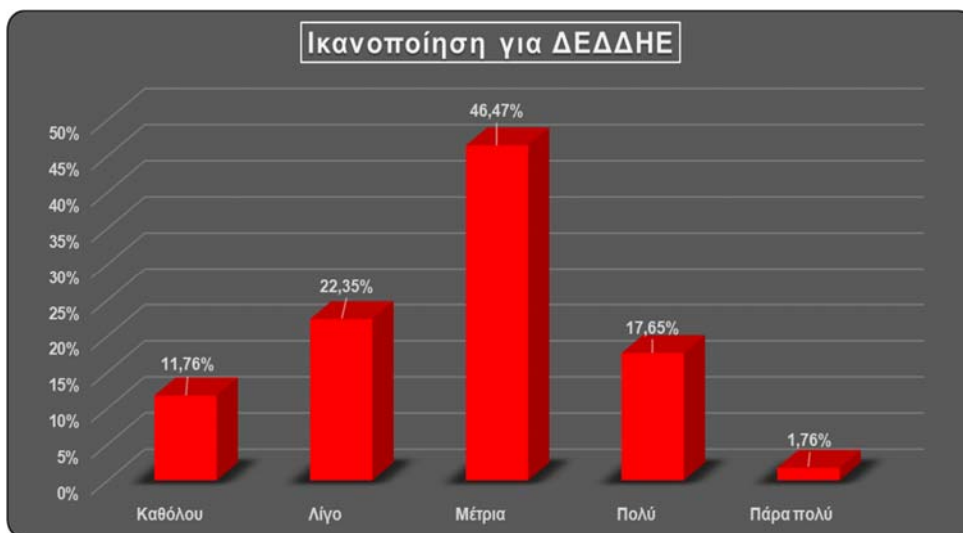

Γράφημα 6.9: Δράσεις καταναλωτών για εξοικονόμηση ενέργειας

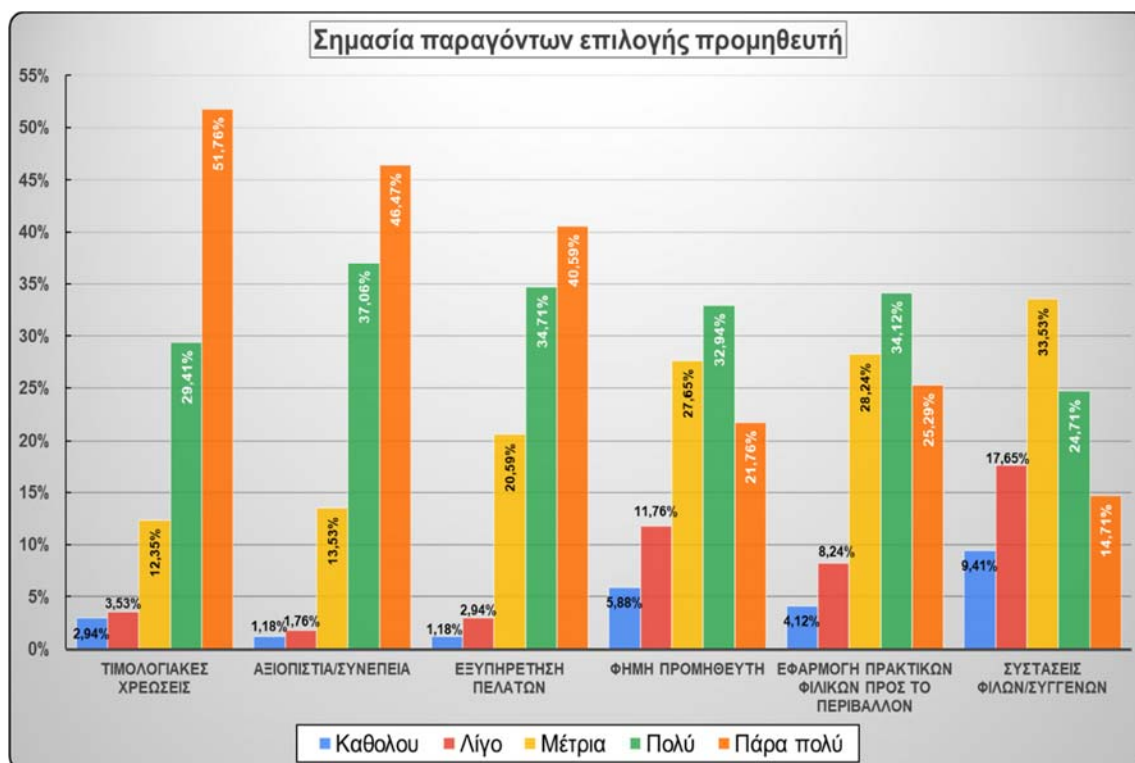

Γράφημα 6.10: Ικανοποίηση καταναλωτών για τον επιλεγμένο πάροχο

Η παραπάνω ερώτηση, ως προς την ικανοποίηση για το πάροχο, έγινε αυτούσια και για τον Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.. Η απάντηση σε αυτή τη περίπτωση, ήταν όμοια με τον πάροχο, καθώς οι περισσότεροι καταναλωτές φέρεται να είναι μέτρια ικανοποιημένοι (46,47%), ακολουθούν αυτοί που είναι λίγο ικανοποιημένοι (22,35%), οι πολύ ικανοποιημένοι (17,65%), οι καθόλου ικανοποιημένοι (11,76%) και τέλος, οι πάρα πολύ ικανοποιημένοι. Τα συγκεκριμένα αποτελέσματα παρουσιάζονται στο Γράφημα 6.11.

Γράφημα 6.11: Ικανοποίηση καταναλωτών για τον ΔΕΔΔΗΕ

Γράφημα 6.12: Ποιες από τις παρακάτω δράσεις ενεργειακής απόδοσης αναλαμβάνετε

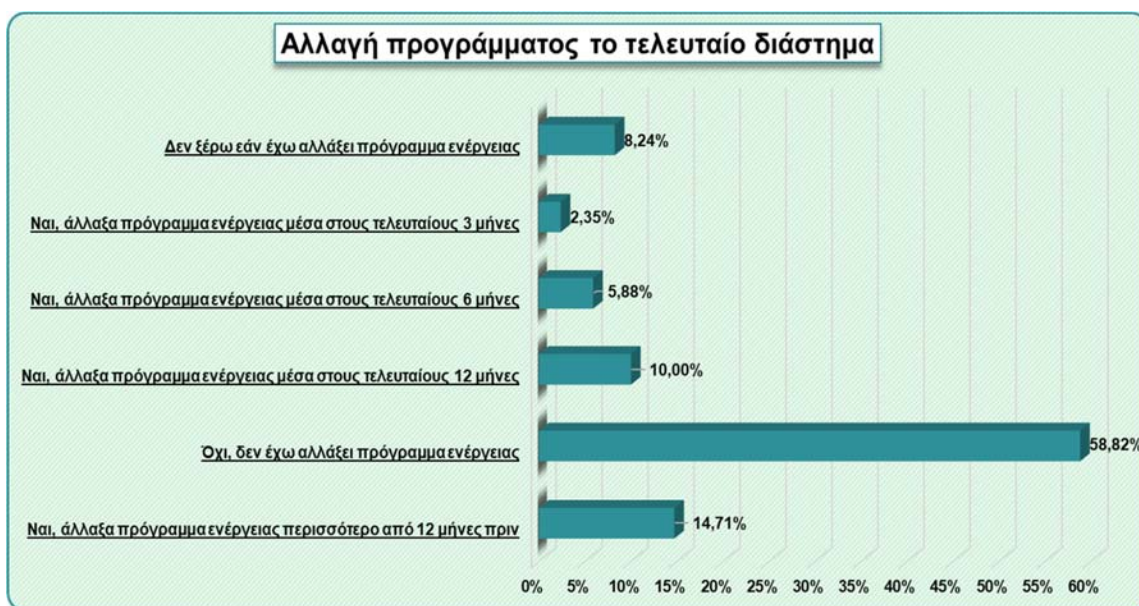
- Τιμολογιακές Χρεώσεις: Όπως φαίνεται στο γράφημα που προηγείται (Γράφημα 6.12), τεράστια σημασία για πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες (51,76%) έχουν οι τιμολογιακές χρεώσεις, ενώ το 29,14% δηλώνει πως παίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Ακολουθεί η μέτριας σημασίας άποψη για το 12,35% του κοινού, το 3,53% του κοινού που πιστεύει πως έχει λίγη σημασία και το ποσοστό του 2,94% του κοινού για το οποίο δεν έχει καθόλου σημασία η τιμολογιακή χρέωση.
- Αξιοπιστία/συνέπεια: Σε αυτή τη περίπτωση, πάλι το μεγαλύτερο μερίδιο (46,74%) το λαμβάνει απάντηση της πάρα πολλής σημασίας, ενώ πολύ στενά σε αυτή την άποψη (37,06%) βρίσκεται και η άποψη πως η αξιοπιστία/συνέπεια είναι πολύ σημαντική για το κοινό. Ο συγκεκριμένος παράγοντας, επίσης, είναι μέτριας σημασίας για το 13,53% του κοινού, λίγης σημασίας για το 1,76%, ενώ καθόλου σημαντικός παράγοντας για μόλις το 1,18% των ερωτηθέντων.
- Εξυπηρέτηση πελατών: Δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση σε σχέση με τους προαναφερθέντες παράγοντες και ο συγκεκριμένος, καθώς κοντά στους μισούς απ' όσους ερωτήθηκαν (40,59%) πιστεύει πως παίζει πολύ σημαντικό ρόλο για την επιλογή του προμηθευτή, ενώ από κοντά έρχεται η απάντηση «πολύ» ως προς τη σημασία του συγκεκριμένου παράγοντα. Στο 20,59% βρίσκεται το ποσοστό του δείγματος το οποίο απάντησε πως ο συγκεκριμένος παράγοντας είναι μέτριας σημασίας. Στο 2,49% το «λίγο» και τέλος, στο 1,18% το «καθόλου».
- Φήμη Προμηθευτή: Σε αντίθεση με τους προηγούμενους παράγοντες, εδώ, βρίσκουμε την απάντηση «Πολύ» στη πρώτη θέση της προτίμησης με 32,94%, το «Μέτρια» με 27,65% έρχεται έπειτα, ενώ το «πάρα πολύ» είναι η τρίτη κατά σειρά προτίμησης επιλογή για το δείγμα που ερωτήθηκε. Το 11,76%, μόλις, του δείγματος δηλώνει πως είναι λίγο σημαντικό γι' αυτούς η φήμη ενός προμηθευτή, ενώ το υπόλοιπο 5,88% απάντησε πως δεν έχει καμία απολύτως σημασία, για την επιλογή τους, η φήμη ενός προμηθευτή.
- Εφαρμογή πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον: Πανομοιότυπη τάση την ακριβώς παραπάνω τάση δείχνουν οι ερωτηθέντες σε αυτόν το παράγοντα. Πιο συγκεκριμένα, το 32,94% ταξινομεί τον συγκεκριμένο παράγοντα σε πολύ σημαντικό, το 28,24% μέτρια σημαντικό, το 25,29% πάρα πολύ σημαντικό, το 8,24% μέτριο σημαντικό και τέλος, το 4,12% καθόλου σημαντικό.
- Συστάσεις φίλων/συγγενών: Σε αυτή τη περίπτωση «προπορεύεται» (33,53%) η άποψη πως αυτός ο παράγοντας είναι μέτρια σημαντικός, και ακολουθεί το 24,71% που δήλωσε πως είναι πολύ σημαντικός παράγοντας, το 17,65% που απάντησε πως είναι λίγης

σημασίας, το 14,71% που απάντησε πως παίζει πάρα πολύ σημαντικό ρόλο, ενώ το 9,41% δήλωσε πως δεν είναι καθόλου σημαντικός παράγοντας ο συγκεκριμένος.

Η συγκεκριμένη έρευνα προσπάθησε να αντλήσει δεδομένα, επίσης, και για το ιστορικό επιλογής του παρόχου ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και των προγραμμάτων του, ερωτήματα που αποτελούν μάλιστα κομβικά και καθοριστικά για την εξαγωγή συμπερασμάτων, και επί της ουσίας αποτελούν, μαζί με άλλα, και τη πεμπτουσία της έρευνας. Σε αυτή τη κατεύθυνση ρωτήθηκε το δείγμα αν έχει αλλάξει πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας και τότε αυτό πραγματοποιήθηκε. Το αντίστοιχο ερώτημα τέθηκε και για τα προγράμματα που παρέχει ο επιλεγμένος πάροχος. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως πάνω από το μισό του δείγματος (58,82%) δεν έχει αλλάξει ποτέ πρόγραμμα ηλεκτρικής ενέργειας. Η διαφορά, μάλιστα, αποδείχθηκε τεράστια σε σχέση με τις υπόλοιπες απαντήσεις που δόθηκαν. Πιο συγκεκριμένα, το 14,71% απάντησε πως έχει αλλάξει πρόγραμμα πάνω από ένα χρόνο πριν, το 10,00% ότι άλλαξε πρόγραμμα μέσα στο τελευταίο 1 χρόνο, ενώ το 5,88% δήλωσε πως άλλαξε πρόγραμμα μέσα στο τελευταίο εξάμηνο και το 2,35% τους τελευταίους 3 μήνες. Τέλος, υπήρξαν και οι ερωτηθέντες που δήλωσαν πως δεν γνωρίζουν αν έχουν αλλάξει πρόγραμμα ποτέ. Τα συγκεκριμένα αποτελέσματα αποτυπώνονται επιπροσθέτως και στο Γράφημα 6.13, το οποίο ακολουθεί.

Όσον αφορά τον πάροχο, οι ερωτηθέντες ήταν επίσης ξεκάθαροι στις απαντήσεις τους. Η συντριπτική πλειοψηφία των απαντήσεων (64,12%) έδειξαν πως οι ερωτηθέντες δεν έχουν αλλάξει ποτέ μέχρι τώρα προμηθευτή, ενώ (όπως και στη προηγούμενη ερώτηση) μόλις το 17,06% απάντησε πως έχει αλλάξει πάροχο παραπάνω από 1 χρόνο. Τη ίδια τεράστια διαφορά σε δημοφιλία (7,65%), σε σχέση με τη δημοφιλέστερη απάντηση, έχει και η απάντηση πως οι ερωτηθέντες άλλαξαν πάροχο μέσα στο τελευταίο χρόνο που προηγήθηκε, ενώ το ίδιο ποσοστό (4,71%) έχουν τόσο αυτοί που άλλαξαν πάροχο μέσα στους τελευταίους 6 μήνες όσο και αυτοί που δεν γνωρίζουν αν έχουν αλλάξει πάροχο. Το υπόλοιπο ποσοστό (1,76%) το κατέλαβαν οι ερωτηθέντες που απάντησαν πως άλλαξαν πάροχο μέσα στους τελευταίους 3 μήνες.

Γράφημα 6.13: Αλλαγή προγράμματος από τους καταναλωτές

Γράφημα 6.14: Αλλαγή παρόχου από τους καταναλωτές

Στα συγκεκριμένα ερωτήματα προστέθηκε και το ερώτημα της μελλοντικής πρόθεσης των ερωτηθέντων, τη μελλοντική τάση τους δηλαδή. Στην ερώτηση αν προτίθενται να αλλάξουν προμηθευτή την επόμενη διετία το 56,50% απάντησε πως δεν γνωρίζει για το τι θα πράξει, το 30,00% πως δεν σκοπεύει να μεταπηδήσει σε διαφορετικό προμηθευτή, σε αντίθεση με το 16,50% που απάντησε πως έχει σαν σκέψη να προβεί σε μια τέτοια ενέργεια.

Στο Γράφημα 6.15, απεικονίζονται οι λόγοι που οι ερωτηθέντες καταναλωτές δεν έχουν προχωρήσει μέχρι στιγμής σε αλλαγή προμηθευτή. Ο δημοφιλέστερος λόγος (31,94%) είναι

πως δεν έχουν εμπιστοσύνη στους περισσότερους από τους παρόχους, καθώς είναι νέοι ακόμα στην αγορά. Επίσης, δυσκολεύονται να καταλάβουν τις διαφορές μεταξύ των προμηθευτών (21,01%), ενώ το 20,17% δεν έχει χρόνο να ψάξει αναλυτικά τι τους συμφέρει. Το ποσοστό αυτών που δηλώνουν αφοσιωμένοι στη μέχρι τώρα επιλογή τους φτάνει το 19,33% και τέλος, το 7,56% δήλωσε πως έχουν κακή εμπειρία με τον προηγούμενο πάροχο και είναι διστακτικοί να προβούν ξανά σε μια τέτοια αλλαγή.

Γράφημα 6.15: Λόγοι που αποτρέπουν τους καταναλωτές να αλλάξουν πάροχο

Στη συνέχεια, η έρευνα προσπάθησε να εντοπίσει ποιες από τις πρακτικές των εταιρειών παρόχων, προς τους καταναλωτές, θεωρούνται σημαντικές για τους ίδιους. Τα δεδομένα που αντλήθηκαν έδειξαν πως τρεις λόγοι, οι οποίοι συγκεντρώνουν και παρόμοια ποσοστά, είναι αρκετά σημαντικοί για το δείγμα της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, η πιο σημαντική (29,12%) πρακτική, σύμφωνα με τους καταναλωτές, είναι η ενιαία χαμηλότερη για όλες τις μονάδες κατανάλωσης, με την έκπτωση συνέπειας στην έγκαιρη εξόφληση του λογαριασμού να ακολουθεί (27,35%), ενώ το χαμηλότερο πάγιο έρχεται αμέσως μετά με 26,47%. Όσον αφορά τις υπόλοιπες επιλογές, η κλιμακωτή χρέωση ανάλογα το ύψος της κατανάλωσης συγκεντρώνει το 10,59% και η χαμηλότερη χρέωση σε συγκεκριμένες ώρες της μέρας το 6,47% (Γράφημα 6.16).

Γράφημα 6.16: Ποιες από τι 2 παρακάτω επιλογές θεωρείται ποιο σημαντικές για τη χρέωση

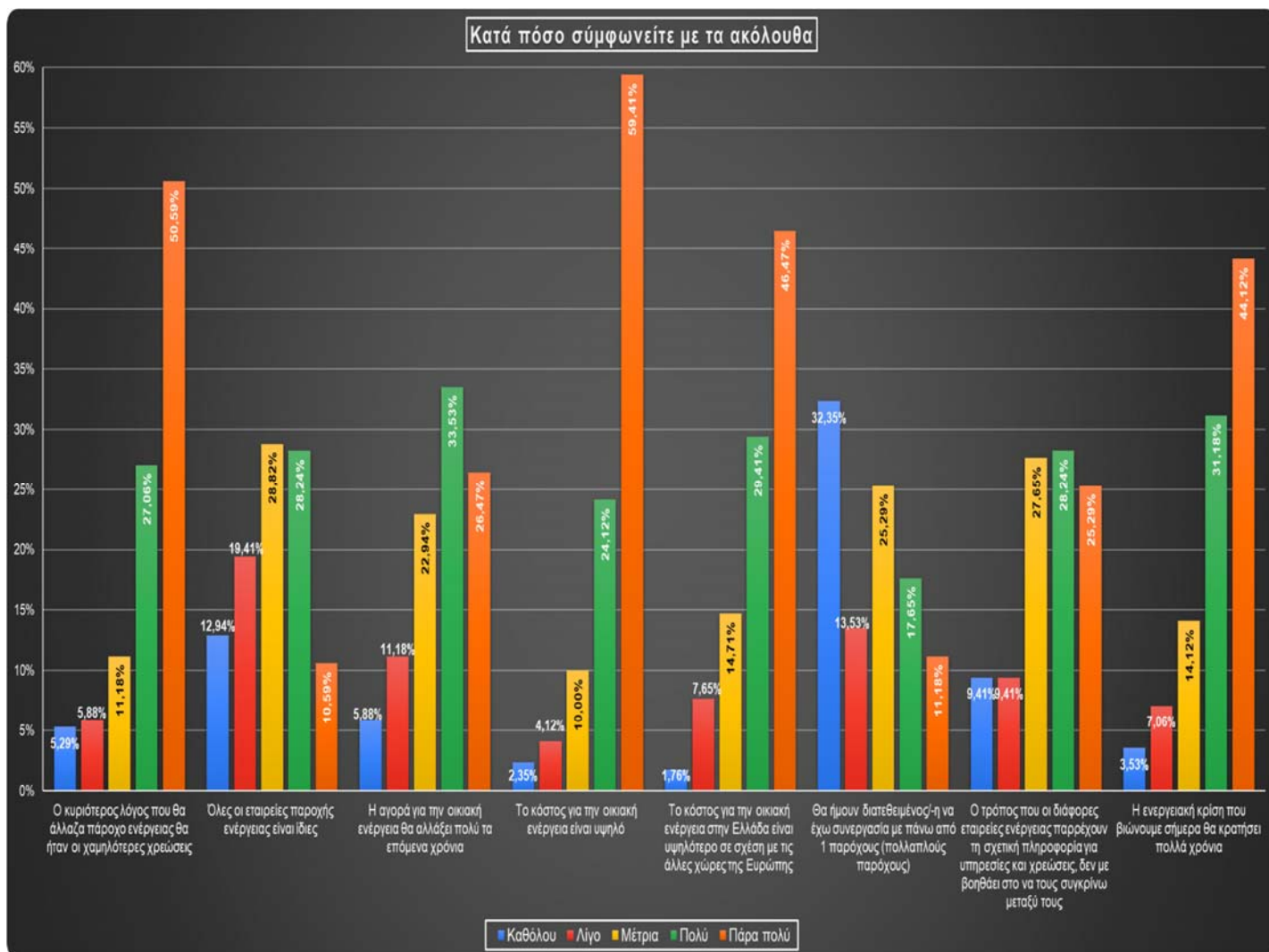
Τέλος, όσον αφορά το κομμάτι αυτό του ερωτηματολογίου που είχε να κάνει με το σοβαρό ζήτημα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Γράφημα 6.17), στη σχετική με αυτό ερώτηση, δηλαδή κατά τι ποσοστό παραπάνω θα ήταν κάποιος διατεθειμένος να πληρώσει στο λογαριασμό του τη κιλοβατώρα, εφόσον αυτή προέρχεται από Α.Π.Ε., η δημοφιλέστερη απάντηση στο δείγμα ήταν ότι δεν θα πλήρωνε παραπάνω (63,53%), με αυτές που ακολουθούν να είναι η «2-3% παραπάνω» (18,82%), «1% παραπάνω ανά κιλοβατώρα (12,94%), «4%-5% παραπάνω ανά κιλοβατώρα» με ποσοστό 3,53%, και «ποσοστό άνω του 6% παραπάνω ανά κιλοβατώρα» με ποσοστό 1,18%.

Άκρως κρίσιμη για την σωστή και ορθολογική εξαγωγή συμπερασμάτων, αποτελεί και η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου, η οποία είχε να κάνει με τη κρίση των ερωτηθέντων και κατά πόσο συμφωνούν σε συγκεκριμένες φράσεις και ζητήματα, σε κλίμακα που κυμαινόταν από το «καθόλου» έως το «πάρα πολύ» (Γράφημα 6.18). Πιο συγκεκριμένα, στη φράση 1) «Ο κυριότερος λόγος που θα άλλαζα πάροχο ενέργειας θα ήταν οι χαμηλότερες χρεώσεις» η απάντηση που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό (50,59%) ήταν το «πάρα πολύ», μετά έρχεται το «πολύ» (27,06%), το «μέτρια» (11,18%), το «λίγο» (5,88%) και το «καθόλου» με 5,29%. Στη δεύτερη φράση «Όλες οι εταιρείες παροχής ενέργειας είναι ίδιες» η πλειονότητα των ερωτηθέντων απάντησε «μέτρια» (28,82%), ενώ ακολουθούν το «πολύ» (28,24%), το «λίγο» (19,41%), το «καθόλου» με 12,94% και τέλος, «πάρα πολύ» 10,59%. Στη φράση 3) «Η αγορά για την οικιακή ενέργεια

θα αλλάξει πολύ τα επόμενα χρόνια» είναι ξεκάθαρη η άποψη των καταναλωτών «πολύ» με ποσοστό 33,53%, ενώ το «πάρα πολύ» συγκεντρώνει 26,47%, το «μέτρια» 22,94%, το «λίγο» 11,18% και το «καθόλου» 5,88%. 4) Στο «Το κόστος για την οικιακή ενέργεια είναι υψηλό» η απάντηση «πάρα πολύ» ανέρχεται σε πάνω από το μισό του ποσοστού των απαντήσεων (59,41%), ενώ σημαντικό ποσοστό (24,12%) κατέχει και η απάντηση «πολύ», το «μέτρια» κατέχει το 10,00%, το «λίγο» το 4,12% και το «καθόλου» 2,35%. Στη 5) πρόταση, «Το κόστος για την οικιακή ενέργεια στην Ελλάδα είναι υψηλότερο σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης» οι μισοί περίπου καταναλωτές 46,47% απάντησαν ότι συμφωνούν «πάρα πολύ», ενώ ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (29,41%) απάντησαν «πολύ», και ακολούθησαν οι απαντήσεις «μέτρια» (14,71%), «λίγο» (7,65%) και «καθόλου» (1,76%). Στην επόμενη πρόταση, δηλαδή αν «Θα ήμουν διατεθειμένος/-η να έχω συνεργασία με πάνω από 1 παρόχους (πολλαπλούς παρόχους)» οι καταναλωτές δήλωσαν δυναμικά αρνητικά, καθώς η απάντηση «καθόλου» συγκέντρωσε 32,35%, η απάντηση «μέτρια» 25,29%, το «πολύ» 17,65%, το «λίγο» 13,53% και το «πάρα πολύ» 11,18%. Στην άποψη αν «Ο τρόπος που οι διάφορες εταιρείες ενέργειας παρέχουν τη σχετική πληροφορία για υπηρεσίες και χρεώσεις, δεν με βοηθάει στο να τους συγκρίνω μεταξύ τους» διαπιστώθηκε παρόμοια άποψη με μικρή απόκλιση μεταξύ των απαντήσεων «πάρα πολύ» (25,29%), «πολύ» (28,24%), και «μέτρια» (27,65)%, αλλά και επίσης για το «λίγο» (9,41%) και το «καθόλου» (9,41%) όπου μοιράστηκαν ισόποσο ποσοστό. Για το τέλος, η πρόταση «Η ενεργειακή κρίση που βιώνουμε σήμερα θα κρατήσει πολλά χρόνια» έδειξε πως σχεδόν το μισό των καταναλωτών (44,12%) είχε την άποψη πως συμφωνεί «πάρα πολύ», το σημαντικό ποσοστό του 31,18% των ερωτηθέντων απάντησε «πολύ», το 14,12% «μέτρια», το 7,06% «λίγο» και το 3,53% «καθόλου».

Γράφημα 6.17: Πρόθεση πληρωμής της KWh για Α.Π.Ε.

Γράφημα 6.18: Αποψη καταναλωτών.

7. Συμπεράσματα και Προβληματισμοί

7.1 Βασικά Συμπεράσματα

Η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα δεν αποτελεί εξαίρεση σε σχέση με τις περισσότερες αγορές της Ευρώπης, με τη στάση και τις τάσεις των καταναλωτών να δείχνουν ξεκάθαρες και όμοιες με την Ευρώπη. Από την άλλη, κοιτώντας την ευρεία εικόνα της αγοράς, προκειμένου να εξαχθούν τα ορθότερα συμπεράσματα από αυτή την έρευνα, επιβεβαιώνεται πως η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα της Ελλάδας παραμένει περίπλοκη, παρόλες τις χρόνιες προσπάθειες για απελευθέρωση της. Και αυτό, διότι τα αποτελέσματα στη σχετική ερώτηση, περί επιλογής παρόχου, έδειξαν πως η συντριπτική πλειοψηφία στην αγορά επιμένει στη Δ.Ε.Η.. Μπορεί το ποσοστό του 65,88% στη «πίτα» της αγοράς να είναι αρκετά μικρότερο από το αντίστοιχο 95% του παρελθόντος, αλλά δείχνει την ξεκάθαρη ακόμα στήριξη του μέσου καταναλωτή στο παλιό «εκπρόσωπο» του μονοπωλίου, παρόλο που τα αποτελέσματα έδειξαν πως ο μέσος καταναλωτής είναι μέτρια ικανοποιημένος από τις παροχές που του προσφέρονται.

Μάλιστα το συγκεκριμένο τοπίο, στην ελληνική αγορά της ενέργειας, δεν φαίνεται να αλλάζει στο προσεχές μέλλον, καθώς δεν είναι στις άμεσες προθέσεις του καταναλωτή η μετάβαση σε ένα νέο πάροχο και σε ένα νέο προϊόν. Δείχνει αμετακίνητος. Βέβαια η συγκεκριμένη τάση των καταναλωτών δεν αποτυπώνεται μόνο από τις προθέσεις αυτών στο άμεσο μέλλον, αλλά και από την μέχρι τώρα κίνηση τους στο «εσωτερικό» της αγοράς, καθώς η άρνηση για αλλαγή δε αφορά μόνο τον πάροχο, αλλά ακόμα και για οποιοδήποτε πρόγραμμα του ήδη επιλεγμένου παρόχου. Όπως και το γεγονός, ακόμα δε περισσότερο, της μηδενικής πρόθεσης του καταναλωτή για συνεργασία με δύο διαφορετικούς παρόχους ενέργειας.

Πηγαίνοντας βαθύτερα στο σκεπτικό των καταναλωτών και πως αυτό διαμορφώνει τη τελική τους απόφαση να μην αλλάξει πάροχο, διαπιστώνεται πως ο καταναλωτής θεωρεί «πάνω-κάτω» όλες τις διαθέσιμες επιλογές ίδιες, οι πάροχοι δεν έχουν κάποια σημαντική διαφορά μεταξύ τους δηλαδή, πρώτα απ' όλα σε οικονομικό επίπεδο και μετέπειτα και στις παροχές που προσφέρουν, επομένως δεν του προσφέρουν και κίνητρο αλλαγής, καθώς γι' αυτόν το οικονομικό είναι κατά πολύ το κρισιμότερο κριτήριο. Ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας στη στάση των καταναλωτών είναι η διαθέσιμη πληροφορία που έχει στα χέρια του, και πως αυτή διοχετεύεται σε αυτόν. Στη περίπτωση των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης έρευνας

είναι ξεκάθαρο πως η διαθέσιμη πληροφορία δεν είναι σε καμία περίπτωση ικανή να βοηθήσει προς αυτή τη κατεύθυνση, της αλλαγής παρόχου. Ο συγκεκριμένος παράγοντας σε συνδυασμό με το αίσθημα αφερεγγυότητας που εμφανίζει ο καταναλωτής έναντι όλων των υπολοίπων διαθέσιμων παρόχων πέρα του ήδη επιλεγμένου, αποτρέπει με χαρακτηριστική ευκολία το οποιοδήποτε ενδεχόμενο μεταπήδησης σε έναν νέο πάροχο. Βέβαια αυτός ο συνδυασμός έρχεται να δέσει και να γίνει αδιάσπαστος με τη δυσκολία του μέσου καταναλωτή να κατανοήσει τις διαφορές και τις προσφερόμενες υπηρεσίες, όπως επίσης και από το γεγονός πως η καθημερινότητα πλέον έχει γίνει τόσο σκληρή, με αποτέλεσμα ο διαθέσιμος χρόνος του καταναλωτή να κυνηγήσει ο ίδιος αυτή τη πληροφορία να είναι μηδαμινός.

Ενδιαφέροντα συμπεράσματα εξάγονται και για τη στάση του καταναλωτικού κοινού προς τους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας σε γενικότερο πλαίσιο. Τα βασικά συμπεράσματα που αυτή τη φορά αποτελούν κινητήριο μοχλό για να πάρει την οποιαδήποτε επιλογή ο καταναλωτής, και όχι ποια θα τον αποτρέψουν. Σε αυτή τη περίπτωση, όπως είναι ξεκάθαρο ο κρισιμότερος και σπουδαιότερος παράγοντας που επηρεάζει την επιλογή του καταναλωτή δεν είναι άλλος από τον οικονομικό, ο οποίος αποτυπώνεται μέσω των τιμολογιακών χρεώσεων της εκάστοτε εταιρείας. Κάτι άκρως αναμενόμενο, το οποίο έρχεται να συνδεθεί και με την αντίστοιχη τάση του καταναλωτή ως προς την άρνηση του να μεταπηδήσει σε κάποιον άλλο πάροχο. Είναι ευνόητο, πως ειδικά σε περιόδους κρίσης, όπως αυτής που βιώνουμε, τόσο με την ολοκλήρωση μιας πολύ σκληρής περιόδου υγειονομικής και οικονομικής κρίσης (Covid-19) όσο και με την οικονομική κρίση που έχει επιφέρει παγκοσμίως ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας – Ουκρανίας, το κύριο μέλημα του καταναλωτή είναι να διασφαλίσει την μικρότερη δυνατή τιμολογιακή χρέωση, έτσι ώστε να αποφέρει με αυτό τον τρόπο το μικρότερο δυνατό έξοδο στο νοικοκυριό του. Χαρακτηριστικό του παραπάνω συμπεράσματος αποτελεί το γεγονός ότι η έρευνα έδειξε πως η συντριπτική πλειοψηφία των καταναλωτών εμφανίζει ετήσιο οικογενειακό εισόδημα μικρότερο των 24.000€, οπότε είναι εύκολα αντιληπτό πως το μέσο ελληνικό νοικοκυριό ζορίζεται να ισοροπήσει το οικονομικό του ισοζύγιο, καθώς ανήκει σε μεσαία και φτωχά στρώματα της κοινωνίας συν ότι πρόκειται σχεδόν σε απόλυτο βαθμό για εργαζόμενους, είτε στον ιδιωτικό είτε στον δημόσιο τομέα, αποτελούν δηλαδή την παραγωγική μονάδα της κοινωνίας. Οι συγκεκριμένες συγκυρίες, φέρνουν μοιραία σε δεύτερη μοίρα τον παράγοντα της αξιοπιστίας και της συνέπειας που παρέχει ο υποψήφιος πάροχος ή την εξυπηρέτηση που προσφέρει στον πελάτη, χωρίς όμως αυτά τα δύο κριτήρια να υπολείπονται πολύ από το βασικό, που είναι το οικονομικό. Αντιθέτως, συγκεντρώνουν βαρυσήμαντο ποσοστό στη λήψη αποφάσεων του πελάτη. Ο

συγκεκριμένος παράγοντας λήψης απόφασης, ο οικονομικός, φαίνεται πως είναι τόσο σημαντικός και κρίσιμος που διοχετεύεται επιπροσθέτως και σε ένα πολύ ελπιδοφόρο και σημαντικό κομμάτι, της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Ο καταναλωτής δείχνει ξεκάθαρα την πρόθεση του να μην ακολουθήσει τακτικές όπως ένα τιμολόγιο του οποίου η ηλεκτρική ενέργεια θα προερχόταν από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), αλλά θα είχε επιπλέον χρεώσεις, αδιαφορώντας έτσι για την ενεργειακή μετάβαση σε τακτικές φιλικές προς το περιβάλλον, ασχέτως που έχει θετική άποψη για αυτές, σε θεωρητικό επίπεδο.

Πέραν όμως των προθέσεων και των τάσεων του καταναλωτικού κοινού στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, άξια σχολιασμού είναι και τα συμπεράσματα που εξάγονται σχετικά με τις δράσεις-πρακτικές που ακολουθούνται από τους καταναλωτές στην καθημερινότητα τους, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο προσπαθούν να επωφεληθούν γενικότερα. Πιο συγκεκριμένα, το ελληνικό νοικοκυριό έχει υιοθετήσει πρακτικές όπως την απενεργοποίηση των ηλεκτρικών συσκευών όταν αυτά δεν χρησιμοποιούνται και επιπροσθέτως να κλείνει τα φώτα στα δωμάτια των οποίων δεν γίνεται χρήση. Άλλωστε έχουν γίνει ήδη όλα αυτά τα χρόνια πολλές κινήσεις προς την βέλτιστη δυνατή εξοικονόμηση ενέργειας από του καταναλωτές, είτε με την εγκατάσταση ηλιακών συλλεκτών είτε με την χρήση αυτόνομης θέρμανσης είτε τέλος με την αντικατάσταση των λαμπτήρων (φώτα) από λαμπτήρες τύπου LED. Επιπλέον, και όσο περνάνε τα χρόνια και η τεχνολογία εξελίσσεται, κάθε νοικοκυριό έχει την τάση να επενδύσει ακόμα περισσότερο στην εξοικονόμηση ενέργειας, προκειμένου να δει κέρδος στη «τσέπη» του. Είναι ενδεικτικό πως στις άμεσες επιθυμίες κάθε καταναλωτή είναι η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών πάνελ για την αξιοποίηση της δυναμικής που προσφέρει η χώρα της Ελλάδας με το κλίμα της, η εγκατάσταση τεχνολογικού εξοπλισμού και συστημάτων αυτοματισμού, η αντικατάσταση όλων των παλαιών συσκευών του σπιτιού και των παλαιών κουφωμάτων, προκειμένου να εκμηδενιστούν οι θερμικές απώλειες, και τέλος η κατάργηση σιγά σιγά των καυστήρων πετρελαίου (λέβητας), τη μετάβαση δηλαδή σε εναλλακτικές μορφές θέρμανσης.

Για το τέλος, όπως αναφέρθηκε στη προηγούμενη παράγραφο, το ελληνικό νοικοκυριό εφαρμόζει συγκεκριμένες πρακτικές και έχει επιλέξει συγκεκριμένες υπηρεσίες προκειμένου να επωφεληθεί στο τιμολόγιο του προγράμματος του. Εξάγεται το συμπέρασμα πως η επιλογή των καταναλωτών να εξοφλήσουν τον λογαριασμό τους έγκαιρα, ούτως ώστε να εξασφαλίσουν τη λεγόμενη «έκπτωση συνέπειας» είναι η πλέον διαδεδομένη, όπως και η επισύναψη συνεργασίας με τον πάροχο για τιμολόγιο με ενιαία χαμηλότερη χρέωση για όλες τις μονάδες κατανάλωσης.

7.2 Σύγκριση – Προτάσεις

Είναι εύκολα αντιληπτό πως αν και τη τελευταία δεκαπενταετία – εικοσαετία έχουν γίνει δυναμικές ζυμώσεις στην ελληνική αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, με την είσοδο νέων «παιχτών», η πρόοδος του φαινομένου της απελευθέρωσης της αγοράς δείχνει να εξελίσσεται με αρκετά αργό ρυθμό. Το παράδειγμα της απελευθέρωσης της ελληνικής αγοράς διδάσκει πως δεν αρκεί μόνο η ορθή νομοθέτηση και η έγκαιρη δρομολόγηση από το κράτος και τους συμβαλλόμενους φορείς, αλλά να βρεθεί η φόρμουλα ούτως ώστε να διοχετευθεί όλη αυτή η προσπάθεια στον τελικό καταναλωτή, προκειμένου να επωφεληθεί στο μέγιστο σε κάθε τομέα.

Βέβαια, εν συγκρίσει με τα ποσοστά του παρελθόντος, τα ελληνικά νοικοκυριά έχουν αλλάξει σε κάποιο βαθμό τη στάση τους, δείχνουν σιγά σιγά πιο θερμοί στη σκέψη της μεταπήδησης σε ένα νέο πάροχο και όντως κοιτάζοντας παλαιότερες μελέτες, που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, δείχνει η προτίμηση στο πάροχο ενέργειας μια μεγαλύτερη ποικιλομορφία. Όμως παρά το ότι ο καταναλωτής εμφανίζεται πιο διαλλακτικός και περισσότερο εύκαμπτος σε σχέση με το παρελθόν, παραμένει σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό πεισματάρης και εμμονικός με την παραδοσιακή επιλογή (Δ.Ε.Η.). Κάτι το οποίο έχει βάση, μιας και η οικονομική κρίση που βιώνει κάθε πολίτης και το βαθύ αίσθημα αβεβαιότητας και ανασφάλειας, οδηγεί τον καταναλωτή να «φρενάρει» έστω και τη παραμικρή κίνηση που θα έκανε προς την κατεύθυνση αυτή, της αλλαγής παρόχου. Ακόμα και αν αυτή η κίνηση του αποφέρει άμεσα μεγάλα οικονομικά και ενεργειακά οφέλη, ο καταναλωτής δεν τολμά να κάνει αυτό το βήμα, καθώς η δυσπιστία τον καταβάλλει.

Επιπροσθέτως, κάνει την εμφάνιση της μια άκρως ενδιαφέρουσα τάση από συγκεκριμένη μερίδα / κοινωνική ομάδα η οποία δείχνει πως, σε αντίθεση με το παρελθόν, προτιμά την μετάβαση σε μια νέα ενεργειακή κατάσταση, φιλικότερη προς το περιβάλλον, την εξοικονόμηση ενέργειας και την πράσινη ανάπτυξη. Αυτή η ομάδα αφορά τις ηλικίες από 18 έως 35 ετών, επί της ουσίας οι νεανικές ομάδες της έρευνας, η οποία δείχνει να παραμερίζει κάπως το οικονομικό κίνητρο στο βωμό της εξοικονόμησης ενέργειας και της χρήσης πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον. Και αν όχι στο βαθμό τον οποίο θα θεωρούταν ικανοποιητικός, αλλά εν συγκρίσει με τις παλαιότερες έρευνες, σίγουρα σε πολύ καλύτερα επίπεδα. Φαίνεται πως το νεαρό της ηλικίας, η διεύρυνση του μυαλού των νέων γενεών και η αναβάθμιση του σκεπτικού που φυσιολογικά φέρει κάθε νέος ηλικιακά άνθρωπος, λειτουργεί αντιστρόφως ανάλογα στους παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογής τους και γενικότερα την στάση τους απέναντι στους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας. Σε αυτές τις ηλικιακές ομάδες εμφανίζεται μεγαλύτερη εμπιστοσύνη πλέον στους παρόχους, φθίνει ο

φόβος και η τυφλή αφοσίωση έναντι της μόνιμης και παραδοσιακής επιλογής και τέλος, σε αντίθεση με το παρελθόν, αξιολογείται σημαντικότερα το γεγονός αν ο πάροχος χρησιμοποιεί πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον (π.χ. Α.Π.Ε.). Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, σε αυτές τις κοινωνικές ομάδες καταγράφεται μεγαλύτερη κίνηση όσον αφορά την μεταπήδηση από έναν πάροχο στον άλλον.

Από την άλλη πλευρά, οι υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες της ελληνικής αγοράς, οι γηραιότερες, παραμένουν αδιάλλακτες και επιλέγουν να πορεύονται στο ίδιο μοτίβο με το παρελθόν, παρόλες τις πρακτικές που εφαρμόζουν οι υποψήφιοι πάροχοι στον τομέα του μάρκετινγκ, αδιαφορούν για το περιβάλλον, δείχνουν δυσκίνητοι στην αλλαγή με την ίδια φοβία του παρελθόντος και παρά το πέρας των χρόνων, αξιολογώντας πάνω από όλα το οικονομικό τους όφελος, ακόμα και αν βρίσκονται σε κοινωνικές ομάδες με υψηλό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα.

Όλα τα παραπάνω, και η απεμπλοκή με εξαιρετικά δυσκίνητο ρυθμό από τη επιλογή της πρώην μονοπωλιακής Δ.Ε.Η., πηγάζουν από πολλές και πολυδιάστατες αιτίες. Το κυριότερο είναι το προφανές, που δεν είναι άλλο από την οικονομική κρίση και την δύσκολη οικονομική κατάσταση που έχει περιέλθει τα τελευταία χρόνια κάθε νοικοκυριό στη χώρα, σε συνδυασμό με το φαινόμενο που παρουσιάζεται τον τελευταίο σχεδόν έναν χρόνο, τις επιπτώσεις δηλαδή που απορρέουν από τη πολεμική σύγκρουση μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας, με τη Ρωσία να προσπαθεί να πλήξει τη Δύση και να αντιπάρξει τα δικά της «όπλα» έναντι στο εμπάργκο που τις υποβλήθηκε. Επι της ουσίας θα μπορούσε να ειπωθεί πως ο πλανήτης ζει σε χρόνια ενεργειακού πολέμου. Όλες οι οικονομίες της Ευρώπης βιώνουν κρίση μέσω της ενέργειας, για τον εξής απλούστατο λόγο ότι είναι δέσμιοι πελάτες του μεγαλύτερου ενεργειακού παρόχου τους, την Ρωσία. Συν τα υπόλοιπα έξοδα που έχουν «φτάσει στο Θεό» κοντά σε αυτή την εξέλιξη (καύσιμα, μεταφορικές χρεώσεις κ.α.). Όλες αυτές οι εξελίξεις θέτουν τη στάση του καταναλωτή έναντι των παρόχων να περιστρέφεται σχεδόν αποκλειστικά γύρω από το οικονομικό του όφελος (οικονομικό κριτήριο) και το καλύτερο δυνατό ισοζύγιο για το νοικοκυριό του.

Λύσεις και προτάσεις, λοιπόν, θα πρέπει να αναζητηθούν αποκλειστικά γύρω από αυτό το σκοπό και από αυτή τη λογική, δηλαδή την οικονομική ελάφρυνση του κουμπαρά του καταναλωτή. Για παράδειγμα, λύση θα μπορούσε να αποτελέσει η θέση σε εφαρμογή υποστηρικτικών πρακτικών, με την δημοσιοποίηση πακέτων οικονομικής υποστήριξης των ασθενέστερων οικονομικά ομάδων του καταναλωτικού κοινού, από τους ετέρους παρόχους πέραν της Δ.Ε.Η, η οποία ήδη διαθέτει αρκετές υποστηρικτικές υπηρεσίες για τους πελάτες της. Παραδείγματος χάριν, μια τέτοια πρακτική θα ήταν το κοινωνικό τιμολόγιο.

Επιπροσθέτως του κοινωνικού τιμολογίου, μια πρόταση αποτελεί η εφαρμογή ρυθμίσεων στις μεγάλες οφειλές των «κακοπληρωτών» και η εν γένει η ανεκτικότητα στις οφειλές, έστω άτυπα. Οι παραπάνω τακτικές δημιουργούν ένα σωσίβιο στήριξης και ασφάλειας σε συγκεκριμένα κοινωνικά γκρουπ από το καταναλωτικό κοινό, που συνήθως απαρτίζεται από άνεργους και από καταναλωτές χαμηλών εισοδημάτων, οι οποίοι αυτή τη στιγμή βρίσκονται παραπάνω σε μεγάλο βαθμό στη Δ.Ε.Η. και δεν τολμούν καν να σκεφτούν να απωλέσουν αυτού του είδους τα προνόμια και να βρεθούν ξαφνικά, μέσω μιας αλλαγής παρόχου, στην αβεβαιότητα. Η στάση των καταναλωτών έναντι των παρόχων ηλεκτρικών καλώς ή κακώς έχει ως «ευαγγέλιο» το οικονομικό συμφέρον τους ή του κάθε νοικοκυριού και κάθε άλλου είδους δράση εκ μέρους των παρόχων ενέργειας, σε οποιοδήποτε τομέα, φαίνεται ότι δύσκολα θα αλλάξει το όλο σκηνικό στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα, όσον αφορά τη στάση τους απέναντι τους.

Από την πλευρά της η πολιτεία, ως λύση θα μπορούσε να εξασφαλίσει στον τελικό καταναλωτή κάποιο όφελος, μέσω μιας είδους «διαπραγμάτευση» με τους νεοεισερχόμενους στην αγορά παρόχους, και να θεσπίσει πολιτικές με στόχο της μεγαλύτερη δυνατή προστασία των ευπαθών κοινωνικά γκρουπ της χώρας. Θα μπορούσε να καταστήσει το παράδειγμα του κοινωνικού τιμολογίου ως μόνιμη πρακτική, με λίγα λόγια να αποτελέσει κατά κάποιο τρόπο κεκτημένο της κοινωνίας της χώρας, ανεξάρτητα την τελική επιλογή του παρόχου που θα κάνει ο καταναλωτής. Με αυτό το τρόπο θα εξασφάλιζε την άμεση μείωση του αισθήματος ανασφάλειας του καταναλωτή έναντι του «νέου», επομένως θα επηρέαζε μοιραία και τα κριτήρια επιλογής, τη στάση του καταναλωτή.

Αλλά και σε γενικότερο πλαίσιο να εξετασθεί η πλευρά της πολιτείας, θα πρέπει να γίνει εστίαση στην διευκόλυνση του καταναλωτή. Σε αυτό το επίπεδο οπτικής, του «κουβάρι διευκόλυνσης» του εκάστοτε καταναλωτή ξετυλίγεται μέσω της διευκόλυνσης του «επιχειρείν», δηλαδή των επενδυτών τόσο στο τομέα της παραγωγής της ενέργειας όσο και στο τομέα της παροχής αυτής. Για να επωφεληθεί ο τελικός καταναλωτής απαιτούνται όλο και περισσότερες καινούριες επενδύσεις στον συγκεκριμένο κλάδο, οι οποίες θα βρουν πρόσφορο έδαφος και τις κατάλληλες συνθήκες από το κράτος, ούτως ώστε να επιδιώξουν τα οφέλη που αναμένουν. Μπορεί όμως να γίνει κάτι τέτοιο στην Ελλάδα με όλες τις αρνητικές συνθήκες που υφίστανται σε αυτή και την χρόνια παθογένεια στον τομέα των επενδύσεων στον συγκεκριμένο κλάδο; Την απάντηση μπορεί κανείς να την βρει εύκολα αναζητώντας την τόσο στις διαθέσιμες Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) της Ελλάδας, που προσφέρουν χαμηλό κόστος, όσο και στο κομμάτι αυτό της παραγωγής της ενέργειας που συνδέεται με αυτές και είναι άκρως χαμηλό ακόμα και τώρα.

Προς αυτή τη κατεύθυνση, η δημιουργία κινήτρου για τις επιχειρήσεις που έχουν τη πρόθεση να επενδύσουν στη συγκεκριμένη αγορά χρησιμοποιώντας Α.Π.Ε. θα ήταν μια ιδανική αρχή για αυτές και θα μπορούσε να αφορά τη διευκόλυνση και την επιτάχυνση των διαδικασιών που απαιτούνται από τους αντίστοιχους φορείς και αρχές για τις επενδύσεις αυτές. Μια τέτοια εξέλιξη, όπως όλες οι τακτικές προς αυτή τη κατεύθυνση, είναι προφανές πως αναδεικνύουν το φαινόμενο του ανταγωνισμού στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, και όσο η κατάσταση οδηγείται σε πλήρη ανταγωνισμό οι κυριότεροι που επωφελοούνται είναι οι τελικοί καταναλωτές. Όλο αυτό κάνει καλό στον πελάτη. Μια αγορά η οποία λειτουργεί υπό το καθεστώς μιας πλήρους απελευθερωμένης παραγωγής ενέργειας, μοιραία φέρνει στην αγορά χαμηλότερες τιμές στη παραγωγή, πράγμα το οποίο σημαίνει χαμηλότερες τιμές και στη κιλοβατώρα με την οποία χρεώνεται ο τελικός καταναλωτής. Πόσο μάλλον όταν αυτή η κατάσταση συνδυάζεται με το ανταγωνιστικό προφίλ της αγοράς, καθώς μια ανταγωνιστική αγορά ισοδυναμεί με πτώση των τιμών τόσο σε επίπεδο παραγωγής όσο και στο επίπεδο της τελικής παροχής του προϊόντος.

Εν κατακλείδι, όλες αυτές οι πρακτικές και οι διαδικασίες από τη μια φαντάζουν από εξαιρετικά δύσκολες έως ακατόρθωτες με τα δυσβάσταχτα οικονομικά δεδομένα της εποχής, από την άλλη όμως δεν είναι κάτι το οποίο δεν μπορεί να υλοποιηθεί εν τελεί. Η μετακίνηση του σημείου ενδιαφέροντος στην επένδυση και από κει και πέρα στην απλούστευση των διαδικασιών από το κράτος, ούτως ώστε να γίνει το έδαφος πιο προσοδοφόρο, δημιουργεί το αίσθημα της θετικής προσδοκίας τόσο στον υποψήφιο επενδυτή όσο και στον τελικό καταναλωτή, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται και όλες αυτές οι συνθήκες, κυριότερα στον οικονομικό τομέα, που θα αλλάξουν τη στάση των καταναλωτών απέναντι στους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας και θα τους «ξυπνήσουν» μέσα τους την ανάγκη μεταπήδησης ή ακόμα και συνεργασίας με πάνω από ένα πάροχο. Για τον καταναλωτή, τα εμπόδια του παρελθόντος και τους παρόντος, που ήδη αρχίζουν σιγά σιγά και εξαλείφονται έστω με πολύ αργό ρυθμό, με την εφαρμογή όλων των παραπάνω πρακτικών δείχνουν ικανά να εξαφανιστούν εντελώς και να μην προκαλέσουν μόνο ευτυχείς καταστάσεις στο καταναλωτικό κοινό της αγοράς της ενέργειας και εν γένει του κλάδου αυτού, αλλά και να οδηγήσουν σε ανάπτυξη της οικονομίας γενικότερα.

7.3 Μελλοντικές Προεκτάσεις

Ως κατάληξη όλων των παραπάνω συμπερασμάτων της έρευνας, δημιουργείται η πεποίθηση πως στο μέλλον ίσως θα ήταν περισσότερο εποικοδομητική μια άλλη εκδοχή της έρευνας, για την ακρίβεια μια έρευνα περισσότερο επικεντρωμένη στον οικονομικό

παράγοντα ως βασικός πυλώνας της συμπεριφοράς των καταναλωτών. Καλώς ή κακώς, η κατάσταση της οικονομίας κάθε νοικοκυριού είναι κατά κανόνα ο πρώτος και κύριος άξονας πάνω στον οποίο κινείται ο καταναλωτής, και είναι ο κύριος λόγος ο οποίος θα τον οδηγήσει στην μεταπήδηση του σε ένα νέο πάροχο ή στην άρνηση αυτής.

Από την άλλη πλευρά, τα συμπεράσματα που εξάγονται, μέσω των αποτελεσμάτων της έρευνας, δείχνουν και μια τάση των καταναλωτών, η οποία θεωρείται αρκετά κρίσιμη τη δεδομένη στιγμή, να προβαίνουν σε πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον, όμως που ταυτόχρονα δεν θα επηρεάζουν αρνητικά το οικονομικό τους ισοζύγιο. Υπάρχει σε μεγάλο ποσοστό η επιθυμία για πρακτικές όπως φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις, θέρμανση χωρίς πετρέλαιο και λοιπά. Είναι προφανές πως η εξέλιξη της τεχνολογίας ολοένα και ακμάζει και οι καταναλωτές δείχνουν τη διάθεση να αρπάξουν αυτή την ευκαιρία σε πρώτο πλάνο προς όφελος τους είτε προς όφελος του περιβάλλοντος. Τη τελευταία πενταετία - δεκαετία γίνεται σιγά σιγά μια πρώτης τάξεως προσπάθεια από τη μεριά των καταναλωτών να εκμεταλλευτούν τις νέες τεχνολογίες σε αγορές άμεσα συνδεδεμένες με αυτή της ενέργειας και να εκμεταλλευτούν τα αρχικά τα οικονομικά οφέλη που αποφέρουν, σε συνάρτηση κατά ένα σημαντικό ποσοστό με την συμφιλίωση με το περιβάλλον.

Επομένως, σε πρακτικό επίπεδο, η αναβάθμιση της έρευνας θα ήταν ιδανικό σε πρώτο επίπεδο να αναβαθμιστεί ως προς τα ερευνητικά της ερωτήματα. Μια ορθή πρόταση, σε συνδυασμό με τα παραπάνω συμπεράσματα, θα ήταν εμβάθυνση σε ζητήματα αμιγώς οικονομικά που στοχεύουν απευθείας στο μείζον ερώτημα του καταναλωτή: «τι οικονομικό κέρδος θα έχω; Τι κερδίζω;». Επίσης, θα ήταν μια καλή λογική ερωτημάτων η εστίαση στο περιβάλλον, με παραπάνω ερωτήσεις που να έχουν να κάνουν με τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ώστε να δοθεί στους ενδιαφερόμενους το στίγμα που θα «ξεκλειδώσει» τις επιθυμίες των καταναλωτών και θα δώσει την απάντηση στο πως θα οδηγηθούν μεγαλύτερα ποσοστά προς αυτή τη πρώτη ύλη. Να εμπλουτιστεί, δηλαδή, το ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις για Α.Π.Ε και γενικότερα για άλλου είδους εναλλακτικές πρώτες ύλες ηλεκτροπαραγωγής, που θα έχουν σαν στόχο την ανάδειξη των αναγκών των καταναλωτών, προκειμένου τα ενδιαφερόμενα μέλη να πράξουν όλες αυτές τις ενέργειες που θεωρούνται αναγκαίες για να τις φέρουν στο προσκήνιο.

Ένας άλλος σημαντικός τρόπος να γίνει ενδεχομένως η έρευνα καλύτερη, θα ήταν η προσέγγιση μιας πιο ευρείας δεξαμενής απαντήσεων, που θα διεξάγεται σε μεγαλύτερο φάσμα περιοχών και θα συμπεριλαμβάνει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη «γκάμα» απαντήσεων και μεγαλύτερη ποικιλομορφία, έτσι ώστε να καλύψει σε μεγαλύτερο ποσοστό τον κίνδυνο αποκλίσεων μεταξύ των απαντήσεων, αλλά και να την καθιστά μια πιο

«πραγματική» έρευνα. Μια τέτοια κίνηση θα αύξανε το πλήθος των ερωτηθέντων, και συνάμα των απαντήσεων, επομένως θα παρείχε μεγαλύτερη αξιοπιστία στα εξαγόμενα συμπεράσματα στο τέλος αυτής.

Τέλος, θα μπορούσε να ειπωθεί πως μετά τα εξαγόμενα συμπεράσματα, η έρευνα έχει το περιθώριο να κινηθεί σε πιο συγκεκριμένα πλαίσια και να αποφύγει τη πιο μακροσκοπική ματιά που εν προκειμένω έχει. Σε με τέτοια προσπάθεια, ορθή επιλογή θα ήταν όχι μόνο η τροποποίηση των ερευνητικών ερωτημάτων και του ερωτηματολογίου ως προς τους δυο μείζονες πυλώνες που αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά και τροποποίηση της μορφής κάποιων εκ των ερωτήσεων, της «αρχιτεκτονικής» του ερωτηματολογίου. Πιο συγκεκριμένα, να εμπλουτιστεί με ερωτήματα κρίσεως όπου θα έδιναν την δυνατότητα στον ερωτηθέντα καταναλωτή να απαντήσει συγκεκριμένα και άμεσα επί του θέματος γράφοντας ο ίδιος εξειδικευμένα για τις προτιμήσεις του, τις απαιτήσεις του ή τους προβληματισμούς του, όχι μόνο για αυτούς τους 2 πυλώνες των συμπερασμάτων, αλλά γενικά για τις τάσεις του σε όλα τα θέματα που διερευνά η συγκεκριμένη έρευνα. Να γίνει η προσέγγιση της έρευνας ακόμα πιο άμεση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγτζίδης, Β., 2014. Η ιστορία της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα. *EnergyPress*, [Διαδίκτυο]. 7 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://energypress.gr/news/i-istoria-tis-ilektrikis-energeias-stin-ellada-0>
- Α.Δ.Μ.Η.Ε., 2022. Με μια ματιά. *Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας*, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.admie.gr/i-etaireia/me-mia-matia>
- Βογιατζής, Ε., 2018. *Η απελευθέρωση της αγοράς στο επίπεδο παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος: ευρωπαϊκό και ελληνικό δίκαιο*. Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης Τμήμα Νομικής Σχολής Π.Μ.Σ. «Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο της ενέργειας».
- Γούναρη, Ξ., 2021. Λιανική ρεύματος: Πώς διαμορφώνονται τα μερίδια στην αγορά προμήθειας. *Ημερησία Online*, [Διαδίκτυο]. 16 Φεβρουαρίου, Διαθέσιμο στο: https://www.imerisia.gr/epiheiriseis/energeia/6696_lianiki-reymatos-pos-diamorfonontai-ta-meridia-stin-agera-promitheias
- Γραφείο Τύπου, Υ.Π.Ε.Ν., 2019. Κατάργηση της δημοπρασίας ρεύματος (ΝΟΜΕ) της 16ης Οκτωβρίου 2019, *Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας*, [Διαδίκτυο]. 30 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://ypen.gov.gr/rnp-katargisi-nome/>
- Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. Α.Ε., 2022. Η Εταιρεία - Προφίλ. *Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας*, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://deddie.gr/el/deddie/i-etaireia/profil/>
- Δ.Ε.Η, 2022. Ιστορική Διαδρομή. *ΔΕΗ online*, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.dei.gr/el/dei-omilos/i-dei/istoriki-diadromi/>
- Δέτσης, Γ., 2019. Έρευνα για τη λιανική αγορά ενέργειας: Ο καταναλωτής αλλάζει πάροχο κυρίως για οικονομία - Σημαντικότερο εμπόδιο η δυσπιστία. *Portal EnergyPress*, [Διαδίκτυο]. 08 Απριλίου, Διαθέσιμο στο: <https://energypress.gr/news/ereyna-gia-ti-lianiki-agera-energeias-o-katanalotis-allazei-paroho-kyrios-gia-oikonomia>
- Διαρκής Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου, 1999. *Πρακτικό Της Διαρκούς Επιτροπής Παραγωγής και Εμπορίου στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Ανάπτυξης "Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας - ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής"*. Περίοδος Θ' - Σύνοδος Δ', Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων

- Ενιαία Ψηφιακή Πύλη της Δημόσιας Διοίκησης, 2022. Προμηθευτής Καθολικής Υπηρεσίας (ΠΚΥ). *Ιστότοπος gov.gr*, [Διαδίκτυο]. 27 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.gov.gr/sdg/consumer-rights/connection-to-utilities/electricity/universal-service-provider-usp>
- Εφημερις της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 1994. Νόμος 2244/1994 - ΦΕΚ 168/Α/7-10-1994: Ρύθμιση θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις. *Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, [Διαδίκτυο]. 7 Οκτωβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/nomos-2244-1994-phek-168-a-7-10-1994.html>
- Εφημερις της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 1999. Νόμος 2773/1999 - ΦΕΚ 286/Α/22-12-1999: Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις. *Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, [Διαδίκτυο]. 22 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/n-2773-1999.html>
- Εφημερις της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2006. Νόμος 3426/2005 - ΦΕΚ 309/Α/22-12-2005: Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. *Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, [Διαδίκτυο]. 22 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/n-3426-2005.html>
- Εφημερις της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2006. Νόμος 3428/2005 - ΦΕΚ 313/Α/ 27-12-2005: Απελευθέρωση Αγοράς Φυσικού Αερίου. *Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, [Διαδίκτυο]. 27 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/n-3428-2005.html>
- Εφημερις της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2011. Νόμος 4001/2011 - ΦΕΚ 179/Α/22-8-2011: Λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου. *Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, [Διαδίκτυο]. 22 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/n-4001-2011.html>
- Εφημερις της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2015. Νόμος 4336/2015 - ΦΕΚ 94/Α/14-8-2015: Συνταξιοδοτικές διατάξεις Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης. *Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, [Διαδίκτυο]. 14 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/suntaksiodotika/n-4336-2015.html>

- Εφημερις της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2016. Νόμος 4425/2016 - ΦΕΚ 185/Α/30-9-2016: Επείγουσες ρυθμίσεις των Υπουργείων Οικονομικών, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων. *Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, [Διαδίκτυο]. 30 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/nomos-4425-2016.html>
- Εφημερις της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2022. Νόμος 4951/2022 - ΦΕΚ 129/Α/4-7-2022 (Άρθρα 1- 58): Εκσυγχρονισμός της αδειοδοτικής διαδικασίας Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας - Β' φάση, Αδειοδότηση παραγωγής και αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, πλαίσιο ανάπτυξης Πιλοτικών Θαλάσσιων Πλωτών Φωτοβολταϊκών Σταθμών και ειδικότερες διατάξεις. *Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, [Διαδίκτυο]. 04 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/nomos-4951-2022-phek-129a-4-7-2022-1.html>
- ΗΡΩΝ, 2022. Πότε ήρθε το ηλεκτρικό ρεύμα στην Ελλάδα – ιστορική αναδρομή. *ΗΡΩΝ online*, [Διαδίκτυο]. 5 Ιανουαρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.heron.gr/blogs/articles/revma-ellada/>
- Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, 2017. Νομοθετικό πλαίσιο ΑΠΕ. *Ιστότοπος Κ.Α.Π.Ε – CRES*, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: http://www.cres.gr/kape/epixeiriseis_ependites_nomothetiko.htm
- Κολώνας, Χ., 2022. Επιδοτήσεις ενέργειας: Η Αθήνα στις ευρωπαϊκές πόλεις με τη φθηνότερη κιλοβατώρα. *Τα ΝΕΑ online*, [Διαδίκτυο]. 10 Φεβρουαρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2022/02/10/economy/economy-greece/epidotiseis-energeias-i-athina-stis-eyropaikes-poleis-me-ti-fthinoteri-kilovatora/>
- Λιάγγου, Χ., 2001. Οι πρώτες άδειες για εμπόριο ηλεκτρικής ενέργειας. *Η Καθημερινή online*, [Διαδίκτυο]. 15 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/economy/local/100519/oi-protos-adeies-gia-emporio-ilektrikis-energeias/>
- Λιάγγου, Χ., 2022. Γιατί αυξάνεται η τιμή του ρεύματος – Η «Κ» απαντά σε 12 κρίσιμα ερωτήματα. *Η Καθημερινή online*, [Διαδίκτυο]. 26 Μαρτίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/economy/561770305/giati-ayxanetai-i-timi-toy-reymatos-i-k-apanta-se-12-krisima-erotimata/>

- ΜΕΡΑ25, Πολιτική, 2019. ΔΕΗ: η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας βορά στο ιδιωτικό κεφάλαιο. *ΜΕΡΑ25 online*, [Διαδίκτυο]. 27 Νοεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://mera25.gr/dei-i-agma-ilektrikis-energeias-tis-xoras-vora-sto-idiotiko-kefalαιο/>
- Μήτσιος, Χ., 2012. *Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας: Ιστορικά στοιχεία και εμπειρικά ευρήματα μέσα από το παράδειγμα της ΔΕΗ στην Ελλάδα*. Βέροια: Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Πολυτεχνική σχολή - Τμήμα Μηχανικών χωροταξίας και ανάπτυξης
- Πανάγος, Θ., 2012. *Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας*. Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.
- Πανελλήνιο Ηλεκτρικό Ρεύμα, 2022. Προμηθευτής Τελευταίου Καταφυγίου (Π.Τ.Κ.), *Ιστότοπος Pir.gr*, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.pir.gr/foreis/promitheytis-teleytaiou-katafygiou/>
- Πανελλαδικό Σωματείο Εργατοϋπαλλήλων Επιχείρησης «ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ», 2022. Προσφορά για ηλεκτρικό ρεύμα & φυσικό αέριο από την Elpedison. *Ιστότοπος Erg-Sklavenitis*, [Διαδίκτυο]. 09 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.erg-sklavenitis.gr/2022/12/elpedison.html>
- Παντελάκης, Ν., 1991. *Ο εξηλεκτρισμός της Ελλάδας (1889 - 1956) Από την ιδιωτική πρωτοβουλία στο κρατικό μονοπώλιο*, Αθήνα: Εκδόσεις ΜΙΕΤ (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης)
- Παπανικολάου, Κ. (2018). *Η εξουσία των ανεξάρτητων αρχών*. Α' Έκδοση, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.
- Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, 2022. Σχετικά με τη ΡΑΕ - Εισαγωγή. Ιστότοπος ΡΑΕ, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.rae.gr/sxetika-me-ti-rae/>
- Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, 2020. Νόμος 2773/99 (Τεύχος ΦΕΚ Α' 286/22-12-99) "Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας-Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις", Ιστότοπος ΡΑΕ, [Διαδίκτυο]. 15 Ιουνίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.rae.gr/%CE%BC%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF/1416/>
- Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, 2000. Ανακοίνωση της Ρ.Α.Ε. για χορήγηση αδειών ηλεκτροπαραγωγής. Ιστότοπος Ρ.Α.Ε., [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.rae.gr/%cf%84%ce%b9%ce%bc%ce%bf%ce%bb%cf%8c%ce%b3%ce%b9%ce%b1/3034/>

- Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, 2020. Θεσμικό Πλαίσιο Ηλεκτρισμού. Ιστότοπος *P.A.E.*, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: https://www.rae.gr/thesmiko-plaisio-ilektrismou/#_ftn1
- Υπουργείο Ανάπτυξης, 2005. Έγκριση του Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος και Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΦΕΚ 655/17.5.2005, τεύχος Β'). Ιστότοπος *HELIOSYSTEM*, [Διαδίκτυο]. 17 Μαΐου, Διαθέσιμο στο: <https://selasenergy.gr/docs/a6.pdf>
- Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, 2020. Ηλεκτρική Ενέργεια - Χονδρική Αγορά - Θεσμικό πλαίσιο. *Ιστότοπος Υ.Π.ΕΝ.*, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://ypen.gov.gr/energeia/ilektriki-energeia/chondriki-agora/thesmiko-plaisio/>
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2016. Δημοσίευση Διαβούλευσης: Αναδιοργάνωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σε εφαρμογή της νομοθεσίας για την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και άλλες διατάξεις. Άρθρο 05: Αγορές Ηλεκτρικής Ενέργειας. *Ιστότοπος Opengov.gr*, [Διαδίκτυο]. 12 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <http://www.opengov.gr/minenv/?p=8018>
- Φιλίππου, Κ., 2022. ΗΕΡΠ: Σταθερά κάτω από τη μέση ευρωπαϊκή τιμή ρεύματος, η κιλοβατώρα στην Ελλάδα – Στη 18η θέση σε σύνολο 33 πόλεων η Αθήνα – Τι δείχνουν οι τιμοληψίες του Ιουνίου. *Portal EnergyPress*, [Διαδίκτυο]. 08 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://energypress.gr/news/hepi-stathera-kato-aro-ti-mesi-eyropaiki-timi-reymatos-i-kilovatora-stin-ellada-sti-18i-thesi>
- Φλουδόπουλος, Χ., 2012. Προς ανάκληση οι άδειες των Energa και Hellas Power. *Ιστότοπος Capital.gr*, [Διαδίκτυο]. 23 Ιανουαρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/epixeiriseis/1387090/pros-anaklisi-oi-adeies-ton-energa-kai-hellas-power>
- Φλουδόπουλος, Χ., 2022. Χαμηλότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου η λιανική τιμή του ρεύματος στην Ελλάδα. *Ιστότοπος Capital.gr*, [Διαδίκτυο]. 12 Φεβρουαρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/oikonomia/3614394/xamiloteri-tou-eyropaikou-mesou-orou-i-lianiki-timi-tou-reymatos-stin-ellada>
- Annala, S. & Viljainen, S. & Tuunanen, J., 2013. *Rationality of supplier switching in retail electricity markets*. International Journal of Energy Sector Management. Volume 7 Issue 4
- Apaolaza Ibáñez, V. & Hartmann P. & Zorrilla Calvo, P., 2007. *Antecedents of customer loyalty in residential energy markets: Service quality, satisfaction, trust and*

switching costs. The Service Industries Journal. Volume 26, 2006 - Issue 6. Pages 633-650

- Deller, D. & Giuliotti, M. & Loomes, G. & Waddams Price, C. & Moniche Bermejo, A. & Jeon, J. Y., 2017. *Switching Energy Suppliers: It's Not All about the Money*. The Energy Journal. pp: 95-120
- Dolšak, J. & Hrovatin, N. & Zorić, J., 2020. *Analysing Consumer Preferences, Characteristics, and Behaviour to Identify Energy-Efficient Consumers*. Sustainability. Volume 12. Issue 23. University of Ljubljana: School of Economics and Business
- Capital.gr, 2022. Στην 20ή θέση μεταξύ 33 χωρών της Ευρώπης η τιμή του ρεύματος στην Ελλάδα. *Ιστότοπος Capital.gr*, [Διαδίκτυο]. 04 Μαΐου, Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/oikonomia/3631857/stin-20i-thesi-metaxu-33-xoron-tis-europis-i-timi-tou-reumatou-stin-ellada>
- Capital.gr, 2022. Πλαφόν 5 ευρώ στις μηνιαίες πάγιες χρεώσεις του ρεύματος. *Ιστότοπος Capital.gr*, [Διαδίκτυο]. 28 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/oikonomia/3650048/plafon-5-euro-stis-miniaies-pagies-xreoseis-tou-reumatou>
- Capital.gr, 2019. Σταματούν οι ζημιές της ΔΕΗ από τις δημοπρασίες ΝΟΜΕ. *Ιστότοπος Capital.gr*, [Διαδίκτυο]. 30 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3385177/stamatoun-oi-zimies-tis-dei-apo-tis-dimoprasies-nome>
- Economix Newsroom, 2020. Έρευνα: Δυσπιστία από τους καταναλωτές σχετικά με τους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας. *Ιστότοπος Economix*, [Διαδίκτυο]. 28 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.economix.gr/2020/07/28/erevna-dyspistia-apo-tous-katanalotes-schetika-me-tous-promitheftes-ilektrikis-energeias/>
- Editor, 2012. “Κανόνι” από την Vivid Power. *Energyin.gr*, [Διαδίκτυο]. 23 Απριλίου, Διαθέσιμο στο: <https://energyin.gr/2012/04/23/kanoni-apo-tin-vivid-power/>
- Editor, 2012. Και νέες αποβολές από την αγορά ρεύματος. *Energyin.gr*, [Διαδίκτυο]. 30 Μαΐου, Διαθέσιμο στο: <https://energyin.gr/2012/05/30/kai-nees-apoboles-apo-tin-agora-reumat/>
- Electricallab, 2015. Οι 2 Νέες Εταιρείες Εμπορίας Ηλεκτρικής Ενέργειας. *electricallab.gr*, [Διαδίκτυο]. Διαθέσιμο στο: <https://www.electricallab.gr/texnika-arthra-ilektrologika-themata/15-energeia/150-oi-2-nees-etairiesemporias-ilektrikis-energeias>

- EnergyIn, 2012. Περί Energa και Hellas Power... *Energyin.gr*, [Διαδίκτυο]. 3 Φεβρουαρίου, Διαθέσιμο στο: <https://energyin.gr/2012/02/03/%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%af-energa-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-hellas-power%e2%80%a6/>
- ErgasiaNET, 2017. Τι είναι τα ΝΟΜΕ και τι προσφέρουν στους καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας. *Ιστότοπος ErgasiaNET.gr*, [Διαδίκτυο]. 12 Νοεμβρίου, Διαθέσιμο στο: <http://ergasianet.gr/2017/11/12/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%B1-nome-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%B9-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%BA%CE%B1/>
- Greenpeace Ελλάδα, 2022. Νέα έρευνα: οι πολίτες θέλουν εξοικονόμηση ενέργειας και ΑΠΕ για να βγούμε από την ενεργειακή κρίση!. *Ιστότοπος Greenpeace Greece*, [Διαδίκτυο]. 07 Απριλίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.greenpeace.org/greece/issues/klima/46555/nea-ereyna-greenpeace-ananevsimes-piges-energeia-ellada/>
- Hampton, H. & Foley, A. & Furszyfer Del Rio, D. & Smyth, B. & Lavery, D. & Caulfield, B., 2022. *Customer engagement strategies in retail electricity markets: A comprehensive and comparative review*. Energy Research & Social Science. Volume 90
- Ma, G. & Andrews-Speed, P. & Zhang, J., 2013. *Chinese consumer attitudes towards energy saving: The case of household electrical appliances in Chongqing*. Energy Policy. Volume 56. Pages 591-602
- Newsroom, 2021. Και εγένετο φως: Η συναρπαστική ιστορία του ηλεκτρισμού στην Ελλάδα - Ο ρόλος της ΔΕΗ. *Ημερησία Online*, [Διαδίκτυο]. 24 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο: https://www.imerisia.gr/oikonomia/23303_kai-egeneto-fos-i-synarpastiki-istoria-toy-ilektrismoy-stin-ellada-o-rolos-tis-dei
- Newsroom, 2022. Λογαριασμοί ρεύματος: Τα νέα τιμολόγια ανά κατηγορία πελατών για τον Αύγουστο - Αναλυτικοί πίνακες. *Ημερησία Online*, [Διαδίκτυο]. 02 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο: https://www.imerisia.gr/epiheiriseis/energeia/49574_logariasmoi-reymatos-ta-nea-timologia-ana-kategoria-pelaton-gia-ton
- Newsroom, 2022. Στοπ από τη ΡΑΕ σε αυθαίρετες αλλαγές σε συμβάσεις για το ρεύμα. *Business Daily*, [Διαδίκτυο]. 22 Μαρτίου, Διαθέσιμο στο:

https://www.businessdaily.gr/oikonomia/60340_stop-apo-ti-rae-se-aythairetes-allages-se-symbaseis-gia-reyma

- Newsroom, 2022. Λογαριασμοί ρεύματος: Οι τιμές της κιλοβατώρας σύμφωνα με τον νέο τιμοκατάλογο. *CNN Greece*, [Διαδίκτυο]. 22 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο: <https://www.cnn.gr/oikonomia/chrima/story/323212/logarismoi-reymatos-oi-times-tis-kilovatoras-symfona-me-ton-neo-timokatalogo>
- Newsroom, 2022. Ενέργεια: Σε εφαρμογή το πλαφόν στην τιμή πώλησης από τους ηλεκτροπαραγωγούς προς τους προμηθευτές. *Ιστότοπος Newmoney*, [Διαδίκτυο]. 07 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/energeia/energia-se-efarmogi-to-plafon-stin-timi-polisis-apo-tous-ilektroparagogous-pros-tous-promitheftes/>
- Newsroom, 2022 Επ. Ανταγωνισμού: Το 55% των καταναλωτών έχουν αλλάξει πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας. *Ιστότοπος Newmoney*, [Διαδίκτυο]. 05 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο: <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/epixeiriseis/ep-antagonismou-pia-ine-ta-kritiria-epilogis-ke-allagis-parochou-ilektrikis-energias-katanaloton-ke-mme/>
- Oliveira, C. & Botelho, D. F. & Soares, T. & Faria, A. S. & Dias, B. H. & Matos, M.A. & de Oliveira, L. W., 2022. *Consumer-centric electricity markets: A comprehensive review on user preferences and key performance indicators*. Electric Power Systems Research. Volume 210
- Shin, K. J. & Managi, S., 2017. *Liberalization of a retail electricity market: Consumer satisfaction and household switching behavior in Japan*. Energy Policy. Volume 110. Pages 675-685
- Söderlund, M. & Sagfossen, S., 2017. *The consumer experience: The impact of supplier effort and consumer effort on customer satisfaction*. Journal of Retailing and Consumer Services. Volume 39. Pages 219-229
- Watson, N. & Huebner, G. & Fell, M. J. & Shipworth D., 2020. Two energy suppliers are better than one: survey experiments on consumer engagement with local energy in GB. London: CL Energy Institute, University College of London

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο

Έρευνα για τη στάση των καταναλωτών απέναντι στους παρόχους ενέργειας

Έρευνα για τη στάση των καταναλωτών απέναντι στους παρόχους ενέργειας
ΔΠΜΣ "ΜΒΑ ΓΙΑ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥΣ"
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Το παρόν ερωτηματολόγιο διερευνά τη στάση και την συμπεριφορά των καταναλωτών του Ηρακλείου απέναντι στους παρόχους ενέργειας.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο. Παρακαλούμε απαντήστε με ειλικρίνεια. Τα στοιχεία που θα συλλεχθούν, θα χρησιμοποιηθούν με εμπιστευτικό τρόπο. Δεν θα παραχωρηθούν σε τρίτους και θα χρησιμοποιηθούν ΑΥΣΤΗΡΑ για ερευνητικούς και ΜΟΝΟ σκοπούς.

Η έρευνα διεξάγεται από το μεταπτυχιακό πρόγραμμα "ΜΒΑ ΓΙΑ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥΣ" του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου. Για περισσότερες πληροφορίες/διευκρινήσεις, μπορείτε να απευθυνθείτε, στο Βοηθό Ερευνήτή, κ. Βαγγέλη Βασιλάκη (vaggvasilakis@gmail.com) και τον Επ. Καθηγητή Δρ. Μάρκο Κουργιαντάκη (mkourg@hmu.gr).

Η εκτιμώμενη διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου είναι 5 λεπτά.

Ευχαριστούμε εκ των προτέρων.

* Απαιτείται

1. Διαμένω στην ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου Κρήτης *
- Εάν όχι, δεν μπορείτε να συμμετέχετε στην παρούσα έρευνα. Ευχαριστούμε πολύ.

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

ΝΑΙ

ΜΕΡΟΣ Α: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

2. 1. Φύλο *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

Άνδρας

Γυναίκα

3. 2. Ηλικία *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- 18-25 ετών
- 26-35 ετών
- 36-45 ετών
- 46-55 ετών
- ≥ 56 ετών

4. 3. Οικογενειακή κατάσταση *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Έγγαμος/η
- Άγαμος/η

5. 4. Οικογενειακό Ετήσιο Εισόδημα *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ≤12.000€
- 12.001-24.000€
- 24.001-36.000€
- ≥36.001€

6. 5. Επάγγελμα *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Εργαζόμενος
- Μη εργαζόμενος
- Οικιακά
- Σπουδαστής/Φοιτητής
- Συνταξιούχος
- Άλλο

7. 6. Εκπαίδευση *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Απόφοιτος Λυκείου
- Τριτοβάθμια (ΑΕΙ/ΤΕΙ)
- Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό
- Άλλο

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

8. 7. Ποια είναι περίπου η μέση ΜΗΝΙΑΙΑ δαπάνη για την κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος *
στο σπίτι σας;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Έως 50€
- Έως 100€
- Έως 150€
- Άνω των 150€

9. 8. Ποια από τα παρακάτω που αφορούν το λογαριασμό ηλεκτρικής ενέργειας ισχύουν *
στην περίπτωση σας;

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Έχω επιλέξει μηνιαίο λογαριασμό
- Πληρώνω εγκαίρως για να επωφελούμαι τυχόν εκπτώσεις
- Πληρώνω το λογαριασμό με πάγια εντολή
- Λαμβάνω το λογαριασμό μόνο ηλεκτρονικά (π.χ. email ή sms)

10. 9. Κατά πόσο καταλαβαίνετε τον τρόπο χρέωσης... *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη ανά σειρά.

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Για το ηλεκτρικό ρεύμα	☐	☐	☐	☐	☐
Για τις extra χρεώσεις (π.χ. δημοτικά τέλη)	☐	☐	☐	☐	☐

11. 10. Ποιες από τις παρακάτω τεχνολογίες/ μεθόδους χρησιμοποιείται ήδη στο σπίτι σας * και ποιες ενδιαφέρεστε να εισάγετε την επόμενη 2ετία;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη ανά σειρά.

	Υπάρχουσες	Επιθυμητές
Φωτοβολταϊκά Πάνελ για παραγωγή ενέργειας	☐	☐
Ηλιακό Θερμοσίφωνα	☐	☐
Αυτόνομη Θέρμανση	☐	☐
Θέρμανση χωρίς Πετρέλαιο	☐	☐
Φωτισμό με λάμπες LED	☐	☐
Συστήματα Αυτοματισμού Σπιτιού	☐	☐
Πλήρης αντικατάσταση παλιών ηλεκτρικών συσκευών με νέες λιγότερο ενεργοβόρες	☐	☐
Εργασίες ενεργειακής αναβάθμισης του σπιτιού (π.χ. θερμομονώσεις, αλλαγή κουφωμάτων)	☐	☐
Αντλίες Θερμότητας	☐	☐

12. 11. Ποιες από τις παρακάτω δράσεις ενεργειακής απόδοσης αναλαμβάνετε; *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Κλείνω τα φώτα σε δωμάτια που δεν χρησιμοποιώ
- Απενεργοποιώ πλήρως τις ηλεκτρικές/ ηλεκτρονικές συσκευές (δεν τις αφήνω σε κατάσταση stand by)
- Πλένω τα ρούχα σε χαμηλότερη θερμοκρασία
- Χρησιμοποιώ τις συσκευές όταν έχω μειωμένο τιμολόγιο στο ρεύμα (π.χ. νυχτερινό ρεύμα)

ΜΕΡΟΣ Γ: ΠΑΡΟΧΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

13. 12. Ποιον πάροχο ενέργειας έχετε επιλέξει για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας στο σπίτι σας; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ΔΕΗ
- ΗΡΩΝ
- ΕΛΤΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑ
- WATT & VOLT
- ELPEDISON
- PROTERGIA
- Άλλο

14. 13. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από τον πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας που χρησιμοποιείτε; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Καθόλου
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ

15. 14. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από τον Διαχειριστή Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ); *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Καθόλου
 Λίγο
 Μέτρια
 Πολύ
 Πάρα πολύ

16. 15. Πόσο σημαντικοί είναι οι ακόλουθοι παράγοντες για την επιλογή ενός προμηθευτή/ εταιρείας ενέργειας; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη ανά σειρά.

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Τιμολογιακές Χρεώσεις	☐	☐	☐	☐	☐
Αξιοπιστία/ Συνέπεια	☐	☐	☐	☐	☐
Εξυπηρέτηση Πελατών	☐	☐	☐	☐	☐
Φήμη Προμηθευτή	☐	☐	☐	☐	☐
Εφαρμογή πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον	☐	☐	☐	☐	☐
Συστάσεις Φίλων/ Συγγενών	☐	☐	☐	☐	☐

17. 16. Έχετε πραγματοποιήσει αλλαγή ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ενέργειας το τελευταίο διάστημα; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι, άλλαξα πρόγραμμα ενέργειας περισσότερο από 12 μήνες πριν
- Ναι, άλλαξα πρόγραμμα ενέργειας μέσα στους τελευταίους 12 μήνες
- Ναι, άλλαξα πρόγραμμα ενέργειας μέσα στους τελευταίους 6 μήνες
- Ναι, άλλαξα πρόγραμμα ενέργειας μέσα στους τελευταίους 3 μήνες
- Όχι, δεν έχω αλλάξει πρόγραμμα ενέργειας
- Δεν ξέρω εάν έχω αλλάξει πρόγραμμα ενέργειας

18. 17. Έχετε πραγματοποιήσει αλλαγή ΠΑΡΟΧΟΥ ενέργειας το τελευταίο διάστημα; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι, άλλαξα πάροχο ενέργειας περισσότερο από 12 μήνες πριν
- Ναι, άλλαξα πάροχο ενέργειας μέσα στους τελευταίους 12 μήνες
- Ναι, άλλαξα πάροχο ενέργειας μέσα στους τελευταίους 6 μήνες
- Ναι, άλλαξα πάροχο ενέργειας μέσα στους τελευταίους 3 μήνες
- Όχι, δεν έχω αλλάξει πάροχο ενέργειας
- Δεν ξέρω αν έχω αλλάξει πάροχο ενέργειας

19. 18. Προτίθεστε να αλλάξετε (ή να ξαναλλάξετε) πάροχο ενέργειας μέσα στην επόμενη 2ετία; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι
- Όχι
- Δεν ξέρω ακόμη/Ίσως

20. 19. Για ποιους από τους παρακάτω λόγους ΔΕΝ θα προχωρούσατε σε αλλαγή παρόχου ενέργειας; *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Δεν έχω χρόνο να ψάξω αναλυτικά τι με συμφέρει
- Δυσκολεύομαι να καταλάβω τις διαφορές μεταξύ των παρόχων
- Είχα κακή εμπειρία με προηγούμενο πάροχο και διστάζω να αλλάξω πάλι
- Δεν έχω εμπιστοσύνη στους περισσότερους παρόχους, καθώς είναι νέοι στην αγορά
- Είμαι αφοσιωμένος/-η στον πάροχο που βρίσκομαι

21. 20. Ποιες δυο (2) από τις παρακάτω πρακτικές των παρόχων ενέργειας που αφορούν τις εκπτώσεις στη ΧΡΕΩΣΗ θεωρείται πιο σημαντικές για το νοικοκυριό σας; *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Χαμηλότερο Πάγιο
- Ενιαία Χαμηλότερη Χρέωση για όλες τις μονάδες κατανάλωσης
- Χαμηλότερη Χρέωση σε συγκεκριμένες ώρες της ημέρας
- Κλιμακωτή Χρέωση ανάλογα με το ύψος της κατανάλωσης
- Έκπτωση Συνέπειας στην έγκαιρη εξόφληση του λογαριασμού ή στην πάγια εξόφληση

22. 21. Πόσο παραπάνω θα πληρώνατε την κιλοβατώρα του ρεύματος, εάν ξέρατε ότι το ρεύμα προέρχεται μόνο από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Δεν θα πλήρωνα παραπάνω
- 1% παραπάνω ανά κιλοβατώρα
- 2-3% παραπάνω ανά κιλοβατώρα
- 4%-5% παραπάνω ανά κιλοβατώρα
- >6% παραπάνω ανά κιλοβατώρα

23. 22. Κατά πόσο συμφωνείτε με τις ακόλουθες φράσεις; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη ανά σειρά.

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Ο κυριότερος λόγος που θα άλλαζα πάροχο ενέργειας θα ήταν οι χαμηλότερες χρεώσεις	☐	☐	☐	☐	☐
Όλες οι εταιρείες παροχής ενέργειας είναι ίδιες	☐	☐	☐	☐	☐
Η αγορά για την οικιακή ενέργεια θα αλλάξει πολύ τα επόμενα χρόνια	☐	☐	☐	☐	☐
Το κόστος για την οικιακή ενέργεια είναι υψηλό	☐	☐	☐	☐	☐
Το κόστος για την οικιακή ενέργεια στην Ελλάδα είναι υψηλότερο σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης	☐	☐	☐	☐	☐
Θα ήμουν διατεθειμένος/-η να έχω συνεργασία με πάνω από 1 παρόχους (πολλαπλούς παρόχους)	☐	☐	☐	☐	☐
Ο τρόπος που οι διάφορες εταιρείες	☐	☐	☐	☐	☐

ενέργειας
παρρέχουν τη
σχετική
πληροφορία για
υπηρεσίες και
χρεώσεις, δεν
με βοηθάει στο
να τους
συγκρίνω
μεταξύ τους

Η ενεργειακή
κρίση που
βιώνουμε
σήμερα θα
κρατήσει πολλά
χρόνια

Αυτό το περιεχόμενο δεν έχει δημιουργηθεί και δεν έχει εγκριθεί από την Google.

Google Φόρμες